kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 57 ARALIK 1999

farklı bir seks terapistinden:
"ORGAZM DEĞİL, HAZ"

AGİT'ten kadınlara bir şey çıkar mı?

Coplu tecavüz mağdurları konuşuyor

Karanlıktan ve siyahtan korkuyorum

Merhaba,

Geçtiğimiz ay AGIT zirvesinin İstanbul'daki toplantısı ve tabii Clinton'ların ziyareti depremi arka sıralara düşürecek kadar ağırlıklı bir yer tuttu basının gündeminde. Zirvenin çok başarılı geçtiği söylendi, Türkiye'nin bölgedeki liderliğinin tescil edilmesi kutlandı. Zirvenin ülkedeki yoksullar, ezilen kesimler, bu arada kadınlar için ne anlama geldiği pek tartışılmadı. AGIT çerçevesinde düzenlenen toplantılardan kimilerine Türkiye'den çeşitli kadın grupları da katıldı. Katılanların beklentileri de yaklaşımları da birbirinden farklıydı. Bu sayımızda toplantıya katılan kadınların AGIT'le ilgili ne tür çalışmalar yaptıklarını, AGIT'e kadınlar açısından nasıl baktıklarını aktarmaya çalıştık. Nadire Mater zirveyi daha genel bir açıdan değerlendirdi.
Geçen ay, İskenderun Emniyeti'nde çocuk denebilecek yaştaki iki genç kıza uygulanan işkence ve cinsel şiddet bütün basında geniş yer tuttu. Cinsel şiddetin, tecavüz ve tacizin kadınlara karşı nasıl özel bir silah olarak kullanıldığını gösteren bu olayı, basında çıkanlardan farklı olarak, *Pazartesi*'de mağdurların kendi ağızlarından öğreneceksiniz.
Maddeci radikal feminizmin önemli isimlerinden Christine Delphy, *Baş Düşman* başlıklı kitabının Türkçe'de ilk kez yayımlandığı geçen ay İstanbul'daydı. Delphy Tüyap Kitap Fuarı'nda bir konuşma yaptı. İstanbul'daki feministlerle yaptığı basına kapalı toplantıda, Delphy'nin teorik ve politik yaklaşımlarını kendi ağzından dinleme fırsatını bulduk.
Delphy'nin katıldığı iki toplantının özetine ve sorulara verdiği yanıtların bir kısmına bu sayımızda yer verdik.
Ünlü kadın polisiye yazarı Agatha Christie'nin unutulmaz Jane Marple'ı hiç evlenmemiş bir "kız kurusu". Ama Christie, edebiyattaki diğer "kız kurusu" tiplemelerinin tersine, kadınların özendikleri bir karakter yaratmayı başarmış.
Gamze Deniz'in yazısı Christie'nin "kız kurusu"nu anlatıyor.
Ms. dergisi feminist seks terapisti Leonore Tiefer'la bir söyleşi yapmış. Tiefer cinsellik hakkında hiç de alışılagelmiş şeyleri söylemiyor, reçete vermiyor.
Hatta cinselliğin biyolojik bir içgüdü olduğunu bile reddediyor. Katılsak da katılmasak da, Tiefer'ın cinselliği çok daha geniş bir perspektife yerleştirdiği, ufukları genişlettiği açık.
Yeni yılda görüşmek üzere...

Protesto!

Bolu valisi Nusret Miroğlu'nun genç bir depremzede kadını, Gülşen Özer'i tokat ve hakaretle susturma girişimi karşısındaki tepkimizi sözle ifade etmek imkânsız. Özer'in dediği gibi, bu tokat hepimizin yüzünde patladı. Miroğlu'nu şiddetle protesto ediyor ve görevinden kesinlikle hemen alınmasını talep ediyoruz.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Kadınlar emniyette erkeklerin maruz bırakıldıkları işkence ve kötü muamele türlerine ek olarak bir de cinsel aşağılama ve şiddetin hedefi oluyorlar. Cinsel şiddet, taciz ve tecavüz kadınlara yönelik özel bir silah olarak kullanılıyor. Buna maruz kalan mağdurlar Adana Kürkçüler Cezaevi'nden Pazartesi'ye konuştular.

Mağdurlar anlatıyor

Emniyette tecavüz;

"Namus bekçileri"nin özel silahı

İşkence yapılıyor. Gencecik kızlar soyuluyorlar, makatlarına cop sokuluyor. Sonra aynı merciler kendilerini aklamak için bekâret kontrolü yaptırıp rapor verdiriyorlar. Onlar için dokunulmamışlığın ölçüsü bekâret çünkü.

"Seni çok seviyoruz C." Odanın duvarında bulunan beyaz bir panoda yazılı bu cümlenin etrafı on altı yaşındaki genç bir kızın resimleriyle donatılmış. Panonun yanındaki askıda, resimdeki kızın her an giyilmeye hazır okul forması asılı duruyor. Oda N.C.S.'nin annesi, küçük kardeşi, özel ders aldığı öğretmeni ve akrabalarıyla dolu. Şaşkınlar. Bir türlü inanamıyorlar N.C.S.'nin başına gelenlere.

Bir başka ev, bir başka oda. Bu oda da on sekizini bitireli henüz iki ay olan F.D.P.'nin küçük kardeşiyle paylaştığı odası. Bana F.D.P'nin resimlerini, kara kalem çalışmalarını gösteriyorlar. Komşular, akrabalar "geçmiş olsun"a gelmiş. F.D.P.'nin emekli polis amcası bile yeğenine yapılanlara inanamıyor. Bu evde de ziyaretçiler var, onlar da tıpkı diğer evdekiler gibi şaşkın.

N.C.S. ve F.D.P., hiçbir maddi kanıt bulunmadığı halde, yasadışı örgüte üye olmak ve otobüse molotof kokteyli atarak yakmak suçlamalarından dolayı yaşlarından büyük cezalara çarptırıldı. N.C.S. yaşı küçük olduğu için on iki yıl, F.D.P. ise on sekiz yıl hüküm giydi.

Gözaltında tutuldukları yedi gün boyunca, ağır işkenceye, cinsel tacize, makata cop sokma yoluyla tecavüze ve bekâret kontrolüne maruz kaldılar. Daha çocuk yaşta öyle bir vahşet yaşadılar ki, körpe bedenlerinde ve körpe ruhlarında açılan telafisi mümkün olmayan yaralarla nasıl başa çıkacaklar?

N.C.S., cezaevinden ailesine yazdığı bir mektupta ne kadar iyi olduğunu anlatmaya çalışsa da, mektubunun birkaç cümlesinde nasıl yaralandığının ipuçlarını veriyor.

"Merhaba sevgili ailem, artık kendinizi toparladığınıza eminim. Beni de merak etmenizi istemiyorum, gerçekten ben çok iyiyim.

Buradan başka bir yere gitme meselesini çok düşündüm, ilk önceleri İskenderun'dan gitmek istemiyordum. Fakat şimdi bu şehirde yapamayacağımı anladım. Görüş günü size iyi anlatamadım. Fakat gerçekten burada kalamam. Ayrıca okulumla karakolun aynı yerde olması beni her gün etkiler. Gücümü bu tür şeylere harcamak istemiyorum. Eğer siz de istiyorsanız başka bir yere gidelim, eğer siz istemezseniz, sizin açınızdan iyi olmayacaksa, zor durumda kalacaksanız, benim için o kadar önemli değil. Zamanla her şeye alışabilirim..."

Onlar "parlak" birer haber değiller!

Aslında bu davada gözaltına alınan toplam on kişi var, bu on kişiden yalnızca ikisi kadın, N.C.S. ve F.D.P. Zaten gazetelerdeki haberlerde esas olarak N.C.S. ve F.D.P. öne çıkarıldı. Ve ne yazık ki bu davada gözaltına alınan diğer sekiz erkek aynı ilgiye mazhar olamadı!

N.C.S.'nin babası İskenderun Eğitim-Sen Şube Başkam Temim S.'nin anlattığına göre, N.C.S. tüm öğrencilik hayatı boyunca, her sene teşekkür alan çok başarılı bir genç kız. En büyük hayali de hukuk ya da iletişim fakültesinde okumak. Oysa şimdi hayallerini gerçekleştirmek, yalnızca çok başarılı öğrencilerin kabul edildiği İskenderun Süper Lisesi'nin sıraları yerine, Adana Cezaevi'nin soğuk koğuşunda gün sayıyor.

Müziği çok seven, dışarıdayken Grup Düş adında bir müzik grubunda şarkı söyleyen, kara kalem çalışmaları yapan F.D.P. de üniversiteye hazırlanmak yerine, arkadaşı N.C.S. gibi Adana Cezaevi'nde yatmak zorunda.

Evet N.C.S. ve F.D.P. gazetelerdeki soluk resimlerinin aksine, ileriye dönük hayaller kuran, idealleri olan iki genç kız. Yani yaşayan, soluk alan, düşünen, tıpkı diğer yaşıtları gibi etten ve kemikten iki körpe insan. Belki ailelerinden bile tokat yememişken, dövüldüler, askıya alındılar, soğuk betonlarda yatırıldılar, tehdit edildiler, aklımıza bile getiremeyeceğimiz vahşilikleri yaşadılar. Henüz cinselliklerini bile yaşamamışlarken, hiç tanımadıkları acımasız, insanlık dışı erkeklerce soyuldular, ellendiler, cinsel tacize, tecavüze uğradılar.

Türk Tabipler Birliği'nin hazırladığı rapora göre N.C.S. ve F.D.P.'nin; dahiliye, nöroloji, ortopedi, kadın doğum, beyin, diş hekimliği, cerrahi, psikiyatri, göz hekimliği bölümlerine gönderilmeleri gerekiyor. Çünkü yine raporda belirtildiği gibi N.C.S.'nin gözaltı sırasında yaşadıklarına bağlı olarak, kalpte sıkışma hissi, çarpıntı, nefes almada zorlanma, diş çengellerinin aldığı darbeler sonucu kırılması, tüm kas iskelet sisteminde belirgin ağrı ve hareket kısıtlılıkları, makat ve genital bölgede ağrılar, uyku problemleri, sesten rahatsız olma, işitsel sorunlar, unutkanlık, sinirlilik ve abartılı irkilme rahatsızlıkları; F.D.P.'nin de benzer şikâyetlere ek olarak, makatta ağrı, kanama, gözde görme kaybı, âdet düzensizliği, dişlerin kırılması, oturmada zorlanma, kendini ifade etmede zorlanma ve vücudun-

On sekiz yıl ceza alan F.D.P. *Pazartesi*'ye yaşadıklarını anlattı...

"Sanki sürekli emniyetteyim"

İleriye dönük ideallerin var mı?

Tüm amacım hukuk okumak ya da gazeteci olup halkın sorunlarına çare olmaktı.

Ne tür faaliyetlere ilgi duyuyorsunuz?

Kitap okumayı, folklor oynamayı seviyorum. Klasik müziğe, halk müziğine ilgi duyuyorum. Sanatın tüm alanlarına ilgi duyuyorum.

Yaşama dair neler düşünüyorsunuz?

Tüm insanların yaşam standartlarının aynı olduğu, tüm düşüncelerin özgürce dile getirildiği, buna karşılık hiçbir baskının olmadığı, eşit, özgür ve demokratik bir yaşam en büyük idealim. Böyle bir dünyada yaşamak ve bunun yaratıcısı olmak isterdim.

Gözaltında neler yaşadınız, anlatabilir misiniz?

Kaba dayak, cinsel taciz, filistin askısı, tekerleğe geçirilip duvara çarpılma suretiyle yapılan tekerlek işkencesi, emniyetteki adıyla uçak işkencesi. Yaşadığım coplu tecavüzü yazamıyorum. Lütfen mazur görün. Yoksa polisleri korumak, saklamak niyetinde değilim. O anı bir daha yaşamak istemiyorum.

Şu anda ne gibi rahatsızlıklar yaşıyorsunuz?

Uykusuzluk yaşıyorum. İlk birkaç ay hıçkırıklarla uyanıyordum. Sürekli işkenceyi hatırlıyorum, irkiliyorum. Sanki sürekli emniyetteyim, polisler başımda küfür edip dövüyorlar.

Cezaevinde günleriniz nasıl geçiyor?

Şu anda aynı süreçleri ve işkenceleri yaşamış olan arkadaşlarla birlikte kaldığım için beni anlıyorlar ve bana nasıl yaklaşmaları gerektiğini biliyorlar. Kendimi toparlamaya çalışıyorum.

N.C.S'nin annesi ve kardeşi sürekli onun odasındalar.

dan tiksinme rahatsızlıkları var.

Yaşamlarının kontrolü başkalarının ellerinde, öylece bekliyorlar. Kendi bedenlerine yabancılaştırılarak, ürküntüyle, acıyla, bekliyorlar...

Kadınlar için özel silah

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Son Haftası. Evde, sokakta, iş yerinde, savaşta, emniyette, dayağa, cinsel tacize, tecavüze maruz kalıyoruz. Özellikle savaşta, emniyette cinselliğimize yönelik saldırılar bir cezalandırma yöntemi olarak kullanılıyor. Tıpkı N.C.S. ve F.D.P.ye yaşatılanlar gibi.

N.C.S. gözaltında yaşadığı işkenceyi anlatırken şöyle diyor: "Tecavüz edeceklerini, annemi getirip ona aynı şeyi yapacaklarını söylüyorlardı. Sürekli dövüyorlardı. Hazırladıkları bir yazıyı imzalamamı istiyorlardı. Çok direndim ama günler geçtikçe direncim azaldı. Özellikle annemle ilgili söyledikleri beni çok etkiledi."

Birkaç yıl önce gözaltında işkence ve tecavüze maruz kalan Asiye Zeybek Güzel de, yaşadıklarını kaleme aldığı kitapta, yapılan işkencelere günlerce dayandığı halde tecavüze uğradıktan sonra kendisine uzatılan kâğıdı okumadan imzaladığını anlatıyor. Amaçlanan da bu zaten.

Kadınlar emniyette erkeklerin maruz bırakıldıkları işkence ve kötü muamele türlerine ek olarak bir de cinsel aşağılama ve şiddetin hedefi oluyorlar. Cinsel şiddet, taciz ve tecavüz kadınlara yönelik özel bir silah olarak kullanılıyor. Yıllarca namus ve bekâret baskısıyla bedenlerine yabancılaştırılan kadınlar, emniyette aynı baskıyla köşeye sıkıştırılıyor ve başka işkenceler karşısında gösterdikleri direnci bu noktada gösteremiyorlar. Kadınlara yönelik bu özel silahı, tam da kadınları köşeye sıkıştırmakta kullanılan namus anlayışı üretiyor.

Nevin Cerav

On altı yaşındaki N.C.S. Adana Kürkçüler Cezaevi'nden sorularınızı cevapladı

"Karanlıktan ve siyahtan çok korkuyorum"

Gözaltına alınmadan önceki yaşantınız nasıldı?

Okulumu seven, derslerde başarılı olmayı hedefleyen biriyim. İçeri girmeden önce sosyal etkinliklere katılırdım. En çok kültür ve edebiyat kolunda çalışmayı severdim. Not ortalamam 4.8 olduğundan İskenderun Süper Lisesi birinci sınıfta okuyordum. Kitap okumak beni dinlendirir, özgün müzik dinlerim. İyi oynayamasam da voleybol oynamayı çok severim. Ortaokul ikinci sınıfa kadar peçete kolleksiyonu yapıyordum.

Hayatla ilgili düşünceleriniz neler?

Sevginin, özgürlüğün, barışın, düşüncenin sesli ifade edildiği bir hayat düşünüyorum. Yani demokrasinin egemen olduğu bir toplum istiyorum.

Gözaltında neler yaşadınız, anlatabilir misiniz?

On altı yaşındayım. Gözaltına alındıktan sonra gözlerim pis kokan bir bantla bağlandı. Parmaklarımla duvara dayanmam ve hiç oturmamam istendi. Bu iki gün sürdü. Sürekli yüksek sesli müzik, mehter marşı dinletiliyordu. Bir ara yere düştüm. Biri tekme atarak, "Kalk, burası beş yıldızlı otel değil" dedi. İstersen kalkma, tekmeler peş peşe geliyordu. Uyumaya çalışıyordum. Tam daldığım an, kulağımın dibinde anahtar şıngırtısı. Çok sinir bozucuydu. Sonra bir odada soydular. Allah için, yalan söyleyemem, iç çamaşırlarım üstümde kalmıştı. Sulu betonun üzerinde saatlerce oturtuldum, sırt üstü, yüz üstü yatırıldım. Buz gibi suyla ıslatıldım. Tehditler hiçbir zaman eksik olmuyordu. Tecavüz edeceklerini, annemi getirip ona aynı şeyi yapacaklarını söylüyorlardı. Sürekli dövüyorlardı. Hazırladıkları bir yazıyı imzalamamı istiyorlardı. Çok direndim ama günler geçtikçe direncim azaldı. Özellikle annemle ilgili söyledikleri beni çok etkiledi. Hele o çığlıkları hiç unutamam.

Dışarıdayken diş tedavisi görüyordum ve bu nedenle dişlerimde çengel vardı, çengel kırıldı.

Bu yaşadıklarınızdan dolayı rahatsızlıklarınız var mı?

Yaşadıklarımı unutmam mümkün değil. Hâlâ uykusuzluk çekiyorum, aniden uyanıyorum. Çığlık attığım oluyor. Karanlıktan ve siyahtan çok korkuyorum. Ani yaklaşımlardan irkiliyor ve fark edinceye kadar birkaç adım kaçıyorum.

Cezaevindeki yaşantınız nasıl?

Yalan söylememe gerek yok. İlk girdiğimde korktum. Ama oradaki arkadaşlar bana bir psikolog gibi yaklaştılar. Yanıma beni uyararak yaklaşıyorlar. Çığlık atarak uyandığım her sefer, biri beni bir anne şefkatiyle sarıp tekrar yatırıp üzerimi örtüyor. Ayrıca iş paylaşımım öğrendim, birşeyler öğrendikçe zaman daha iyi geçiyor. Ben öğretmen bir ailenin çocuğu olduğum için pek iş nedir bilmezdim.

İlk günlerde kitap okuyamıyordum. Sürekli çığlık seslerini duyup işkence anlarını yaşıyordum. Ama şimdi yavaş yavaş kitap okuyabiliyorum. Hele 21 yıl 6 ay ceza aldıktan sonra kendimi (yaşı küçük olduğundan cezası 12 yıl 13 güne indirildi) daha da fazla cezaevi koşullarına, yani yeni yaşam şartlarına hazırlamaya çalışıyorum.

Kısacası adalet yok. Elimde olsa karakolları yıkarım, polis kelimesini sözlükten çıkarırım.

"Yaş faktörü önemli"

Prof. Dr. Şahika Yüksel, N.C.S. ve F.D.P.'nin durumlarını değerlendirerek, bundan sonraki yaşamlarının nasıl etkilenebileceğini, ne tür destek görmeleri gerektiğini anlattı.

İnsanlar çeşitli travmalar ya da saldırılar yaşadıkları zaman farklı derecelerde etkilenebilirler. Ruh sağlığı açısından hangi durumlarda daha olumsuz sonuçlar olabilir diye bakıldığında, bunu etkileyen birkaç faktör var. Bunlardan bir tanesi yaş faktörü. Travmayı yaşayan gençse, küçükse, travma öncesi yaşantısının geriye gelmesi yine mümkün, hiç ümitsiz değil, ama büyürken o hasarıyla birlikte, zorluğuyla birlikte, onları da içine almış bir şekilde büvüyebiliyor. Zaten travmada kötü olan şey kişinin hayata verdiği anlam, dünyayı güvensiz bulması ve kendini güvenilir bir dünyada hissetmemesi. İnsanlar travmada fiziki olarak hasar görebilirler, bu zaman içinde onarılabilir. Ama duygusal olarak başka insanlara güvenmeleri, ilişkilerini sürdürmeleri, hem kendi geleceklerini hem dünyanın geleceğini daha iyi, kendilerim daha mutlu hissedebilmeleri için asıl duygusal boyutlarının onarılması gerekir.

Oldukça küçük yaştak iki genç kız hem bir cezaya, hem bir şiddete hem de bir saldırıya maruz kalmışlar. Bunun ardından bunu onlara yapan kişilerin denetiminde olan bir yerdeler ve bu durum onların yaşadıklarını her an yeniden canlandıracak, kışkırtacak ve düzelmelerini güçleştirecek bir durum. Ama onlara kötü muameleyi yapan kişilerin, yaptıklarının karşılığında bir bedel ödedikleri bir ceza almaları söz konusu olabilirse, o zaman hayatın anlamı, adalet duygusu, kendine güven yeniden farklı, olumlu olarak değişebilecektir.

İkisinin de daha önce tam anlamıyla bir cinsel deneyimlerinin olmaması ikinci önemli faktör. Cinsellikle uygunsuz bir biçimde, aşağılayıcı bir biçimde tanışmaları, bundan sonra cinselliğe yaklaşmalarını, cinsel ve duygusal bir yakınlık yaşamalarını da zorlaştıracak, onları kötü, olumsuz yönde etkileyecek bir durumdur.

Cinsellik gibi çok özel, çok gizliliği olan bir alana yapılan saldırı, saldırıya uğrayan kişinin sadece cinsellikle değil, kendi bedeniyle ilişkisini de etkileyen bir durumdur. Bedenlerine dokunulmuş, saldırılmış olması, kendilerini sevmelerini, kendilerini beğenmelerini de etkileyen bir durum olacaktır. Bu nedenle herhangi bir yerde tecavüze uğradıktan sonra kadınların kısa bir süre sonra ilk yaptıkları işin hemen yıkanmak olduğunu biliyoruz. Defalarca yıkanarak kendilerine yapılan o uygunsuz dokunmaları, uygunsuz yaklaşımları yok etmeye çalışmak bütün tecavüzlerde çok sık görülen, otomatik bir savunma, bedenini koruma davranışıdır diyebiliriz.

Ayrıca bu olay onların asgari olarak hayatlarını, eğitimlerini etkilemiş durumda. Bu yıl okula devam etmeleri mümkün değil. Diyelim ki bu iş geriye dönse ve gençler

dışarıya çıksa tabii ki seneye okullarına dönebilirler ama nasıl bir insan olarak ve çevre tarafından nasıl görülerek? Çünkü yeniden hayata dönme aşamasında çevrenin tutumu çok önemli. Örneğin tecavüz yaşamış kişi bunun ardından tecavüzden dolayı küçümsenmezse, aşağılanmazsa; tecavüz edenin suçlu, kabahatli olduğu, o durumun saldırıyı yapan kişinin ayıbı olduğunun kabul edildiği bir ortamda yaşarsa, o zaman kendisini yeniden iyi hissetmesi kolay olacaktır.

Ayrıca ailelerle yaptığınız görüşmeye bakarak, ailelerin çocuklarına sahip çıktığını, kızların yaşadığı bu olaylar karşısında ailelerin davranışlarında bir farklılık olmadığım görüyoruz. Bu o genç kızların daha az zarar görmelerini, daha rahat olmalarını sağlayacak bir faktördür. Kötü bir olay yaşanmış, bu yaşanan kötü olayın hem fiziksel, hem cinsel hem duygusal anlamı var, ama bu olayın ardından daha pozitif olaylar gelişirse, mesela sosyal destek yerinde olursa, içeriden kısa sürede çıkarlarsa, normal hayatlarına, eski yaşadıkları hayata benzer koşullara kısa bir süre içerisinde kavuşabilirlerse, ve bu devrede hem arkadaşları, hem de onların diğer önemsedikleri insanlar tarafından kabul görürlerse, destek görürlerse daha az hasarla bu zorlukların hallolması beklenebilir.

Şimdi bu genç kızlara hem destek ve hem de tedavi türünde bir yaklaşım olması gerekiyor. Çünkü söylenen kâbus, huzursuzluk, sıkıntılı olma türündeki şikâyetler travma sonrası stres bozukluğu dediğimiz tecavüz, saldırı, savaş, deprem gibi bir felaketin ardından ortaya çıkan bozukluklardır. Bunların zaman içinde azalabildiğini, geçebildiğim biliyoruz biz. Ama bir tedavi yaklaşımının, destekleyici bir tıbbi tedavinin yapılması önemli. Bunun hapiste yapılabilmesi oldukça zor, çünkü hapiste tutulma gerekçeleri zaten onların dünyaya karşı güvensizliklerini artırıcı bir durum. Yani sadece ilaçlarla yapılan bir tedavi değil, hayatın anlamını yeniden yerleştirip bu travmatik, ağır yaşantıdan sonra yeniden yerine koyabilecekleri bir yaklaşım lazım. Yani bu bir basit ilaç tedavisiyle olmaz. Psikoterapinin de eklenmesi yerinde olacak bir durumdur.

Bir de bu tür baskılara ve şiddete maruz kalan kimilerinin yaşadığı olayı farklı bir yere, olumlu bir yere çevirebildiğim de görebiliyoruz. Bunun bir örneği birkaç yıl önce benzer şeyleri yaşamış olan Asiye Zeybek Güzel. Onun, yaşadığı saldırıyı, tecavüzü kendine ait bir hastalık, kusur, ya da eksiklik gibi değil, toplumsal bir problem olduğunu ifade eden, bunu yapanların yüzüne bağıran, fırlatan kitabı da yeni yayınlandı.

Kastamonulu kadınların "ikinci evi"

Üç katlı tarihi bir konakta, daha kapıdan girer girmez hummalı bir faaliyet. Kadınlar dokuma tezgâhlarının başında, çocuklar bir oraya bir buraya koşuşuyor. Kütüphane düzenleniyor, kermes hazırlığındaki mahalleli kadınlar çarşaf bağlarını, havlu kenarlarını, birbirinden güzel dokumayı Mahalle Evi'ne taşıyorlar.

Kadınlar, evlerinden çıkmış, oldukça sosyal, mutlu ve üretken. Konağın girişindeki panoda bir şiir: İkinci Evimiz. Projeyi özetliyor sanki. Projenin yürütücüleri Seçil ve Ali bir yandan projeyi anlatmaya çalışıyorlar diğer yandan sürekli çalan kapıya bakıyorlar. Seçil bana konağı gezdiriyor. Üç katlı tarihi Konyalı Konağı, Konyalı ailesinin ölümüyle valilikçe restore edilip Yerel Yönetimler ve Demokrasi Akademisi'nin Muhtarlıkları ve Mahallelileri Güçlendirme Projesi kapsamında Mahalle Evi'ne tahsis ediliyor. İlk katta bir oda Kastamonu'nun taş baskı tekniğiyle yapılan elişleri için ayrılmış. Bir odasında dokuma tezgâhları var. Altmış yaşındaki Makbule teyze, "Cahiliz, okumadık ama burada gençlere dokuma öğretiyorum," diyor, genç bir kadına mekik atmayı öğretirken. Sabah geliyor, öğlen evine gidip öğleden sonra için diğer kadınlarla sözleşip tekrar geliyor. Her yaştan kadın var. On sekiz yaşındaki Dilek ortaokuldan sonra okumamış. Evde oturmak yerine buraya gelip dokuma öğreniyor. Arkadaşlarıyla sohbet ediyor, yeni arkadaşlıklar kuruyor. Aralarında evli, çocuklu, torun sahibi kadınlar var; karşılıklı sohbetler, akıl danışmalar... Aşağı sofada kadınlar yaptıkları işleri sergiliyorlar. Seçil, ikinci kata çıktığımızda, çocuk odasını, kütüphaneyi ve Konyalı Ailesinin özel eşyalarının saklandığı odayı gezdiriyor. Sofada otururken de gülümseyerek açılış günlerini anlatıyor: "Restorasyon çalışmaları sürerken biz de yörenin ileri gelenleriyle görüşmeler yapıp onları bir araya getirmeye çalışıyorduk. Hepsi ilgili ama pek de ne yaptığımızı anlayamamış görünüyorlardı. Bir yandan bunları yaparken, diğer yandan çocuklarla tanışmaya ve onlarla sokakta resim çalışmaları yapmaya başlamıştık bile. Zaten en büyük reklamcımız çocuklar oldu. Açılışı yaptıktan sonra ilk toplantıyı duyurduk. Davet ettiğimiz herkese eşlerini ve çocuklarını da getirmelerini söylüyor ve 'inşallah' cevabı alıyorduk. İlk toplantıyı otuz civarında erkekle yaptığımızda anladık ki buralarda 'inşallah' kelimesi olumsuz anlamda kullanılıyor.

İkinci toplantıda görüşmek üzere yine "inşallah"larla ayrıldık. Ve ikinci toplantıya, daha önce gelip buranın eşleri için "sakıncalı" bir yer olmadığına karar veren erkeklerin eşleri ve çocukları geldi. Bu sefer de beyler gelmemişti. Kadınlarla yaptığımız bu toplantı çok daha verimliydi. Ev dışında hiçbir üretkenliği olmayan kadınlar yapmak istedikleri her şeyi ortaya döktüler ve başladık."

O günden itibaren Mahalle Evi her gün sabah sekizde açılıyor. Kadınların dokuma işleri dışında çocuklar her gün akşam üzeri dört'ten sonra gelip üst sofada ödevlerini yapıyor, ders çalışıyorlar. Haftada bir gün rehber öğretmenleri Binnur'la toplu okuma ve etüt çalışması yapıyorlar. Binnur Kibar, Ticaret Lisesi'nde rehber öğretmenliği yapıyor. Bir arkadaşından duymuş burayı, gelip buradakileri de tanıdıktan sonra Mahalle Evi'nin müdavimi olmuş. Kastamonu'da ilk kez yapılan bu çalışmaya zamanını, emeğini katmış durumda. Buraya gelen çocukların toplu çalışmayı, birlikte bir şeyler üretmeyi, paylaşımı öğrendiğini, kadınların ürettiklerini sergilemelerinin kendilerine güven sağladığını söylüyor.

Mahalle Evi'nde yapılan çalışmalarda kadın ve çocukların yoğun ilgisi, beraberinde hukuki, psikolojik danışmanlık çalışmalarını da gündeme getiriyor. Haftada bir gün bir avukat, bir psikolog gelip kadınlarla sorunlarını tartışıyor, kendilerini ifade etmelerine yardımcı oluyor.

Mahalle Evi'nde tanıştığımız Aynur, şöyle diyor. "Kızlar ilkokul yerine Kuran kurslarına gönderiliyor. Kursu bitirdiklerinde on iki yaşına gelen kızlar, o yaştan sonra sokağa "salınamayacağından" evde oturup koca beklemek zorunda kalıyorlar. Eğitim verilirse bu böyle olmaz. Burada kadınlar erkeklerden daha çok çalışır; ev işi, çocuk, yemek, elişi, tarla hepsini kadın yapar. Erkekler kahvede zaman geçirir. Evlilikler görücü usulü olduğundan mutlu evlilikler çok az. Boşanma cesaretini de kadın gösteremiyor. Kadının ekonomik özgürlüğü olmadığı için kocasının "dost" tutmasına bile ses çıkaramıyor," diyor. Aynur Altın mekik dokuma atölyesini işletiyor, annesiyle birlikte. Günlük değil parça başı iş yapılıyor. Dolayısıyla herkes kendi kendisinin patronu. Mahalle Evi'ne dokuma tezgâhlarını da Aynur getirmiş. Mahalle Evi'nde yapılan bütün etkinliklere yardım ediyor. Kermes sırasında konuştuğumuz kadınların hepsi Mahalle Evi'ni çok seviyor. Mutfağa gidip çay demliyorlar, konağı geziyorlar, sohbet ediyorlar, bir yandan da el işlerini yapmaya devam ediyorlar. Kastamonu'da taş baskı yapan tek kişi olan Cemil Kızılkaya bu arada odasında kadınlara hazırladığı kalıplarını sergiliyor. Projenin yürütücülerinin, Eylül'den bu yana yaptıkları çalışmanın hareketli sonuçlarını gördükçe, bir başka mutluluk okunuyor yüzlerinde.

Beyhan Demir

Kadın depremde de kadın!

Yaşanan deprem felaketi, kadının omuzlarındaki yükü daha da artırdı. Evlerin yerini çadırlar, okulların yerini sokaklar aldı ve kadının yaşadığı sıkıntılar katlanarak çoğaldı.

Başlı başına çok büyük bir sorun olan çadır bulup yerleşmek ve yaşama bağlanma çabaları kadınların ilk anda mücadelesini vererek kazandığı bir zaferdir. Sadece bununla kalmayıp aileyi bir arada tutup yaşamanın temel ihtiyaçlarını sağlamak ve diğer yaşanan sıkıntılar da yine kadının doğal bir akışla üstesinden gelmesi beklenen sorumluluklarının başında gelir! İzmit Doğukışla çadır kentdeki kadın portreleri, mücadelenin nasıl onların birinci vazifeleri olduğunu kanıtlıyor.

Çadırlarda aileler, kalabalık gruplar halinde yaşamak zorundalar. Çadırların bölünmesi ve düzenlenmesi, yemek sıralarına girip herkese yetecek kadar yemeği ele geçirip dağıtılan yardım malzemelerini kapmak, tuvalet sıralarında çocuklarını ve yaşlılarını devamlı beklemek, hepsi ve dahası kadının depremde de kadın olduğunun ispatlandığı en belirgin işler. Çünkü bunların hiçbiri erkeklerin yeteneklerinin seviyesine çıkan işler değil!

Ailenin temel direği kabul edilen erkekleri. bu süreçler yaşanırken gözler arıyor ama bir türlü bulamıyor. Onlar depremden en çok etkilenen kitle! İşsizlik en büyük sorun. Bu sorunun üstesinden, çadırlarda dinlenerek veya onlar için kurulan kahvehanelerde oturarak ya da daha korkuncu ailelerini terk edip depremden sonra ortadan kaybolarak gelmeye çalışıyorlar. Kadınlar ise erkeklere bahşedilmiş ama aslında kendilerine ait olan 'ailenin direği' misyonunu üstleniyor ve bütün bu sorunlarla uğraşırken. deprem sonrası travma dönemini yaşayıp üstesinden gelme çabasına girebilmiş değil.

Yaptığımız saha araştırmalarında ve bölgede geçirdiğimiz süreçte, bütün bu yaşanılanlarla karşılaşmak nedense bizleri pek şaşırtmadı ama öfkelendirdi. Kadınlar çadırlarda bir düzen oturtmaya çabalarken, çocuklarının yaşadığı büyük psikolojik sorunlarla başetmeye çalışırken, deprem öncesinde bir şekilde dışarda gününü geçiren kocalarıyla da uğraşmak zorunda kalıyor. Bütün çocuklarına, çaresizliğin verdiği içgüdüyle, nasıl yardım sıralarında mücadele etmesi gerektiğini ve mümkün olanın en fazlasını alma savaşı vermeyi öğretiyor. Bir anne altı çocuğuyla hiç bir malzemesi yokken ve kocası ortadan kaybolduğu sırada yedinci çocuğunu, yere serebildiği bir şiltenin üzerinde doğuruyor. Bu sırada diğer çocuklarıyla ilgilenmek ve yaşamlarını sürdürmek zorunda kalıyor. Diğer bir anne, iki kızını zorla kaçıran kocasından geri almayı başardıktan sonra dört çocuğu ve kalp hastası annesiyle birlikte kendi elleriyle ve yardımlarla kurduğu baraka tarzı, iki tarafı açık çadırda, sırf ailesini doyurabilmek için günlerce aç kalmayı göze alıp devamlı kendilerini rahatsız eden kocasıyla da başediyor. Böyle mücadeleler veren daha bir çok kadın var etrafta. Ne tarafa gitseniz, görmeniz mümkün.

Bu arada aynı çadırı paylaşan eltiler, görümceler ve gelinler dayanışmayı sağlayıp birlikte sorunların üstesinden gelmeye çabalıyorlar. Koşulları çok ağır tabii ki ama ne yetersiz ve sağlıksız çevre koşulları (malum çadırlar, korkunç tuvaletler, olmayan duşlar vb.) ne parasızlık ve malzemesizlik ne de terk edilmişlik ve bunca yükün ağırlığı onları yıldıracağa benzemiyor.

Yapılacak en gerekli şeyin, kadınlar arasındaki dayanışmayı güçlendirmek ve yaygınlaştırmak, mücadeleyi örgütlü bir şekilde vermek ve de bu çabaya erkekleri bir şekilde katmayı başarmak olduğu kanısındayım. Böylesi bir birlik, her türlü sorunla mücadele etmeyi başararak hak olanın alınmasını sağlayacak güce sahip olacaktır.

Ayşe Şahin

Fotoğraf: Gökşin Varan

Bir kahve izi içmez misiniz Gülay Hanım?

Gülay Göktürk 4.11.1999 tarihli *Sabah* gazetesindeki yazısında, *Akit*'ten yaptığı bir alıntıyla Almanya'da uygulanan karma eğitimin kız öğrencilere zarar getirdiğini ortaya koyduğu söylenen bir araştırmayla ilgili görüşlerini belirtiyor ve bu vesileyle depremzede kadınlar için kurulan kadın çadırlarına da değiniyor:

Gülay Hanım telaş etmekte haklı. erkek düşmanı feministler şimdi de deprem bölgesinde kadın çadırları kurmuş. On metre kareyi bulmayan nemli çadırlarda gün boyu çamaşır. yemek. çocuk bakımı türünden "evişi" yapan. yaralarını sarmaya çalışan kadınlar. zinhar bu çadırlara adım atmasın! Yoksa ne "doğru dürüst aşklar" yaşayabilirler. ne cinsellikleri. ne de evlilikleri sağlam olur: üstelik kadının "ikinci cins" olarak kalması da kaçınılmaz. Yani pes etmemek lazım Gülay Hanım a göre. Kadınlar bu çadırlarda birkaç saatlik huzur bulmak pahasına ne büyük bir hata işlediklerinin farkında mı acaba? "Karma bir toplum yaratmak için kadınla erkeği daha beşikten yan yana koyacak ve hiç ayırmayacağız... Depremzede kadınlar şöyle kadın kadına kalıp rahatlama ihtiyacı hissetse de bu 'kaçış' eğilimleriyle uzlaşmayacağız."

Üstelik "radikal feministler"in son vardığı noktanın "dini irtica ile buluşmak" olduğunu öğrenince bu çadırların nasıl kötü bir niyetle kurulduğu da açığa çıkıyor. Sahi Gülay Hanım, Saraylı'ya, Hisareyn'e ya da Şirinköy'e yolunuz düşerse, buyrun bir kahvemizi için. Gönüllü kadınların özverili çabalarıyla kurulan bu çadırların işlevi hakkında belki o zaman daha sağlıklı yorumlar yapabilirsiniz. Gazetecilik araştırıp, kurcalamayı, yerinde görüp izlemeyi de gerektirmez mi sizce?

Beril

Ölüme davetiye!

Adalet Bakanlığı nın kararıyla Beyoğlu'ndan, Sütlüce'ye, Haliç üzerinde bağlantı kuran köprülerin altına nakledilen Beyoğlu Adliyesi personele zehir saçıyor!

Avukat Murat Cano'nun Adalet Bakanlığı aleyhine açtığı dava konusuna göre, Sütlüce'ye nakledilen Beyoğlu Adliyesi'nde adli hizmetin sürdürülmesi imkansız. Çünkü yargı erki mensupları personel, avukatlar ve vatandaşlar; Haliç'deki kirlenmeden kaynaklanan, içinde türlü virüs barındıran kokuyla, saatte ortalama 2500 araç kapasiteli trafiğin taşıdığı potansiyel tehlike ve eksoz gazında mevcut olan karbondioksit gazı ile kurşun çökeltisinin yol açabileceği zehirlenme riskiyle, Haliç bağlantısını kuran köprüye yönelik muhtemel sabotajların yol açabileceği tehlike ile karşı karşıya.

Bu veriler ışığında delil tespiti için İstanbul Teknik Universitesi ve İstanbul Tıp Fakültesi Öğretim Üyeleri tarafından keşfen yapılan inceleme ve laboratuar çalışmalarının sonucu oldukça ürkütücü.

Raporlara göre, Sirkeci'deki adliyede çalışmanın bedeli, kanser riskinin 4.5 kat artması, astım, akciğer kanseri, lösemi, anemi, akciğerlerde doku hasarı, solunum sistemi kanseri, kronik zehirlenme, mide, bağırsak, şikayetleri, hafıza kaybı, dil, el ve koku alma duyusunun azalması, denge bozukluğu, sebepsiz baş ağrıları, kas ağrıları, diare, uyku düzensizliği ile yorgunluk, sinirlilik, dalgınlık, konsantrasyon bozukluğu olarak sayılabilir.

Zaten saptanan bulgular adliyede görev yapan personelde başgöstermeye başlamış bile. Personelden üç kadın düşük yapmış, bir hakimde mide kanseri oluşma süreci saptanmış, bir savcının ise daha önce tedavi edilen kanseri yeniden nüksetmiş.

Kadınlar AGİT'te ne yaptı?

İlki 1975'de gerçekleşen AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, o zamanki adıyla AGİK) Zirvesi, geçtiğimiz ay son toplantısını İstanbul'da yaptı. Yüzyılın son zirvesi olan AGİT İstanbul toplantısı sırasında dikkatimiz daha çok Clinton un deprem bölgesini ziyareti, çay içmesi, bebek sevmesi, dünya liderlerinin nasıl ağırlandığına çekildi. Ama aslında hepimizin geleceğiyle ilgili kararlar alındı, yönelimler ortaya çıktı.

Türkiye'de pek çok muhalif kesimin bile bel bağladığı AGİT'e çeşitli kadın kuruluşlarından kadınlar da katıldı. Kimi bildiri dağıttı, kimi panel düzenledi, kimi sadece izledi ama kadınlar açısından öncesinde bir iletişim ve ortak hazırlık sürecinin olmadığı ortada.

Zirve nin kadınlara ve herkese kazandırdıkları konusunda ise yorumlar değişik. Bu yorumların bir bölümü dünyadaki çelişki ve çatışmalara gözlerini kapatacak kadar iyimser. Kaynak aktarımları, teknolojik gelişme vb.'ne yapılan vurgular, savaş tehditinin, "güçlülerin" daha çok güçlendiğinin, dünyada eşitsizliğin pekiştiğinin üzerini örtüyor.

Nazik Işık (Kadın Dayanışma Vakfı)

"Tercihim, küresel oyunun oyuncusu olmaktan yana"

Katıldığınız toplantıyı nasıl buldunuz?

Katıldığım "Orta Asya ve Türkiye'den Yaşamsal sesler" panelinden, bence iki önemli mesaj çıktı. Bunlardan birincisi, aslında Clintonlar'ın Türkiye ziyaretinin bütününün en önemli mesajı olan, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne daha iyi entegre olmasına ABD desteği," idi. İkinci ve bu panelin özgün mesajı da, "Türkiye'nin kadın hakları alanında sağladığı gelişmelerle Orta Asya ve Kafkaslar'daki ülkeler için model ülke olması," oldu.

Bu "model olma"nın Türkiye dahil bu ülkeler arasında bir kadın örgütlenmesine ve bu ülkelerin ortaklaşa yürütecekleri kadın çalışmalarına daha fazla uluslararası kaynak aktarılmasına yol açacağı bence açıklık kazanmıştır.

AGİT İstanbul Zirvesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

AGİT sürecinin İstanbul'da sonuçlanan aşamasında, 21. yüzyıla geçerken, ulusların ve dünyanın, tarihin önceki dönemlerinden daha büyük bir uzlaşma ile, silahlı çatışmaları reddetmek, sorunlara birlikte çözüm aramak konusunda daha ileri bir yaklaşımı benimsediklerine dair belirgin işaretler ortaya kondu. Savaş tehlikesinin gerilemesi, hem kadınların savaş ve silahlı çatışmalardan zarar görme tehlikesinin azalması, hem de uzun yıllardır uğruna mücadele ettiğimiz haklarımızın gerçekleştirilmesi için daha uygun bir ortam demek. Barışın ağırlık kazandığı bir ortamın, biz kadınlara, kendimiz ve haklarımız bakımından yeni imkânlar sağlayacağını düşünüyorum.

Bu tür toplantılar güçlü devletleri daha güçlü kılıp bizim gibi ülkeler için bağımlılığı artırmıyor mu?

Barışın daha fazla benimsenmesine yönelik böyle bir toplantı, genelde güç dağılımını değiştirmese bile, en azından büyük dengesizlikleri ve savaş felaketi tehlikesini sınırlıyor. Ben, özellikle kadınlar için, elde edilen sonuçlarla ve bu sonuçların uluslararası kaynak dağılımları üzerindeki etkileri ile ilgileniyorum. Kadın olarak yaşadıklarınız küresel bir özellik taşımaya devam ettikçe, benim kişisel tercihim "küresel oyunun oyuncusu olmak" şeklinde devam edecek.

Prof. Nilüfer Narlı (Türk Kadınlar Birliği)

"Yasama sürecini etkilemek gerekiyor"

Zirveyi nasıl buldunuz?

Zirvedeki ana temalardan birisi insan haklarıydı.Tartışmalarda işkence, azınlık hakları, kadın hakları dile getirildi. Resmi toplantılarda kadın haklarıyla ilgili iki panel yapıldı. Birincisi İnsan Kaçırma, ikincisi Orta Asya'dan Kadın Sesleri başlıklıydı. İnsan Kaçırma panelini Hillary Clinton yönetti. Toplantıya ikisi de kadın olan Finlandiya ve İsveç başbakanları da katıldı. İnsan kaçırma dünyanın önünde önemli bir sorun olarak duruyor, kaçırılanların büyük bir çoğunluğunu da kadınlar ve çocuklar oluşturuyor. Balkanlar'dan, Rusya ve Ukranya gibi ülkelerden genç kızlar, hizmet sektörü ya da çocuk bakıcılığı gibi işlerde çalışmak için Avrupa ülkelerine gidiyorlar ama o sektörlerde çalışmak yerine genelevlere satılıyor, fuhşa zorlanıyorlar. Ülkesine geri kaçanlar da uyum sağlayamıyor. Zaten çoğu, ülkelerinde küçük yerlerde yaşayan on üç, on dört yaşlarında kızlar. Sonuçta her bir Avrupa ülkesi hukuki önlemler alınması konusunda ortak karar aldı, böyle işlere karışanlara ağır cezalar uygulanması benimsendi.

Bu karar uygulanabilecek mi?

Bu bir tavsiye, bunun takibi sivillere kaldı.

Bu zirveden kadınlar için somut sonuçlar çıktı mı?

AGİT'te sivil toplum örgütleri tarafından insan hakları ihlallerini önlemek için bir deklarasyon çıkartıldı. Deklarasyonun 1. maddesi, "Kadın hakları insan haklarıdır." Bir başka maddesi de "Kadın erkek eşitliğinin hem yasalarda hem de pratikte hayata geçirilmesi AGİT insan boyutunun önemli bir ilkesidir," oldu. Sivil toplum örgütlerinin yapması gereken, yasama sürecine etki yapmaktır.

Bu tür zirvelerin, diğerlerini güçlü devletlere bağımlı kılma riski yok mu?

Karşılıklı bağımlılık getiriyor. Kararlar ortak alınıyor, bu kararlara hep birlikte uyulacak.

Pınar İlkkaracan (Kadının İnsan Hakları Projesi)

"Biz muhalefet yapıyoruz"

AGİT'in İstanbul'daki toplantısında iki ağırlıklı konusu, çocuk hakları, ve işkenceydi bu kez, "kadın" ağırlıklı konu değildi. Biz iki yıldır bu toplantılara katılıyoruz ve iki konuya dikkat çekmeye çalışıyoruz. Birincisi, güvenlik, savaşım önlenmesi gibi konularda karar mekanizmalarına kadınların katılması, ikincisi, ne yapılırsa yapılsın, buna toplumsal cinsiyet açısından bakılması. Biz bu toplantılarda muhalelef yapıp görüş bildiriyoruz. İstanbul'da iki şey yaptık. Yine bu konuda bütün hükümet delegasyonlarına yazılı olarak bu görüşlerimizi sunduk. Bir de panel düzenledik. Bu panelin konusu Türkiye ile Yunanistan arasındaki barış sürecinin oluşturulmasında sivil toplum örgütlerinin rolüydü. Bu panelden çıkan sonuçlardan biri şuydu;"Feminist bakış açısıyla yaklaşıldığında barış yüzde yüz gerekli ve barış sürecine olumlu katkıda bulunmak isteyen kadın kuruluşlarının konuya bu bakış açısıyla yaklaşaması gerekir."

Av. Canan Arın (Mor Çatı)

"Herkes Hillary'den yardım istedi"

AGİT'te bir bütün olarak insan haklarından bahsedildi. Yine gördük ki, kadın hakları insan haklarından sayılmıyor. Mor Çatı buna dikkat çekti. Devlet temsilcilerinin katıldığı bir toplantıda hazırladığımız bir bildiriyi okudum. Mekanizmanın işleyişini anlattım. İnsan hakları deyince devletle şahıs arasındaki ilişkiye değiniliyor. Kadına yönelik şiddetin devlet politikası olduğuna değindim, namus cinayetlerinden söz edip önlem alınmadığını anlattım. "Hiçbir genç kız ölmeyi, hiçbir genç erkek de katil olmayı hak etmiyor," diye bitirdim.

Besmi toplantılarda kadınlarla ilgili bir konu yoktu, sivil toplum örgütlerinin toplantılarında değinildi. Türki Cumhuriyeler'in katıldığı toplantı, AGİT çerçevesinde sayılamaz. Zaten bu toplantıda herkes Hillary'den yardım istedi. Bu tür toplantılarda feministlerin yararına bir şey çıkar mı? Bence pek çıkmaz. Sonuç bildirilerinde bağlayıcı kararlar olur, uygulayan uygular. AGİT'in temel gündemi Çeçenya'ydı. AGİT öncesi dünyanın tek hâkimi Amerika'ydı, sonrasında da tek hâkimi o oldu. Clinton istediğini azarladı, istediğine ültimaton verdi ve güçlenerek gitti.

Nadire Mater (Gazeteci)

"Öğretmen Yıldız ile işçi Cihan'ın çıkarı ne?"

AGİT'le birlikte Türkiye'de bayram havası esiyor, ne kutlanıyor?

"Zirve çok başarılı", en çok duyulan cümle bu. Ne var ki, hâlâ kimse tam olarak neden başarılı sorusuna bir açıklık getirmedi. En çok BaküCeyhan boru hattı anlaşmasının yedi yıllık beklentinin sonunda nihayet imzalanmasına bayram etmemiz bekleniyor gibi. Bizlerse, boru hattı nasıl yapılacak, yapılsa borudan hukuki statüsü bile belirlenmeyen Hazer Denizi'nin hangi petrolü akacak, bundan sözgelimi öğretmen Yıldız ile işçi Cihan'ın menfaati ne olacak sorularına cevap alamıyoruz. Tabii ki, Türki-

ye, AGİT zirvesi ve Clinton ailesinin uzun gezisiyle bölgenin esas ülkesi olarak ilân edildi, ekonomik değil politik bir girişim olarak da boru hattıyla bu yeni rol tescil edildi. İsteyene bayram!

Zirve ABD'nin giderek güçlenmesi sonucunu doğurdu mu?

ABD'nin gücü ve BakûCeyhan anlaşması konusundaki yorumu Hürriyet Gazetesi baş yazarı Oktav Ekşi gayet veciz bir şekilde açıklıyor: "Bill Clinton'ın (ABD okuyabiliriz) güçlü siyasi desteği olmasaydı, Türkiye'nin stratejik değerini misliyle katlayacak bu proje çok muhtemelen böyle sonuçlanmazdı. Çünkü petrol boru hattının Türkiye gibi istikrarlı bir ülkeden geçmesini isteyenler kadar, bu yüzden Türkiye'nin elinin kuvvetlenmesini kendi çıkarlarına aykırı bulanlar da yıllardır kulis yapıp duruyordu."

Barış ve insani boyutla ilgili ele almanlar konusunda ne düşünüyorsunuz?

Hazırlık Konferansı'nda işkence, etnik, dinsel ve kültürel haklar, ifade özgürlüğü, idam cezası gibi başlıklar alabildiğine tartışıldığı halde zirvede bu başlıklar neredeyse görünmez kılındı. Çeçenya zirvenin en önemli konusu olurken, İstanbul Şartı'ndaki özgürlükler ile ilgili yorumu da belki Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in işaret ettiği, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın 1975'de imzalanan Helsinki Nihai Senedi'ndeki,"İşte komünizmi bu cümleyle yıktık," dediği ibareye bırakmak gerekiyor.

Hiç mi iyi bir şey yok?

Bugün AGİT adını alan yapının başlangıcı olan. Türkiye'nin de imza koyduğu Helsinki Nihai Senedi'nin, sadece "Hürriyetler engellenemez," ibaresiyle bile, bu ülkede yaşadıklarımıza ve yaşamakta olduklarımıza baktığınızda, ne kadar hayata geçtiğini/geçmediğini görüyoruz. Bu kez de, insan haklarının ihlallerinin önlenmesi anlamında, İstanbul Şartı'nda belki de bayram etmemizi gerektiren maddeler vardır ama hem Türkiye hem de birçok ülkede insan hakları ihlalleri imzalanan onca insan hakları belgesine karşın sürmüyor mu? Ayrıca, son zamanlarda giderek artan barış düşkünlüğü neden silahsızlanmanın değil, yeni silahların üretimi ve de satışı peşinde koşuyor? Her yerde çatışma ve savaş olsa pazar kim olacak? Kosova sırasındaki NATO bombardımanlarından sonra, ölenlerden ve mülteci durumuna düşenlerden ziyade, şehirlerin yeniden imarı için uluslararası inşaat firmalarının hazır olduğu yazılıyordu... Bu silah üreticileriyle inşaatçılar ortak çalışıyorlar adeta, yakıp yıkarken de para kazanılıyor, yaparken de...

AGİT zirvesinde kararları aldıktan sonra liderlerin verdiği, "aile fotoğrafı" (bu ad bile ne kadar manidar) denen tabloya baktığımızda ise karşımıza laciler ya da siyahlar çekmiş bir erkek kalabalığı çıkıyor. Neredeyse hiç kadın yok. Bu arada, memleketin "mühim" kadınlarının Bayan Başkan Hillary Clinton'la birlikte "kadın" panelinde olduğunu öğreniyoruz. Panelde, "Hep sizi örnek alırız," diyerek Tacikistanlı Alia Kuvartova'nın Hillary Clinton'a beyaz bir kurdele verdiğini de gazetelerde okuduk. Bu kurdele, "temizlik, saflık, iffet ve sadakat" anlamına geliyormuş... Şimdi buna ne demeli?

Dünya barışına etkisi olacak mı?

Dünya barışından söz etmek pek kolay değil. Dünya, bir yandan çıkartılan savaşlar, savaşlardaki onca ölümün yanı sıra evsiz yurtsuz kalan mültecilerin de dünyası ne yazık ki... AGİT, Vancouver'den Vladivostok'a dünyayı çepeçevre dolaşıyor, artık, "Avrasyalaşma süreci ndeyiz" diyorlar. Yani bir başka deyişle, herkesin serbest pazar ekonomisine entegrasyonu. Bunun gündelik hayattaki karşılığı ise ilkin özelleştirme, dolayısıyla işsizlik, sendikasızlaştırma oluyor. İşsizlik ve yoksulluk da önce kadınları vuruyor.

Filiz Koçali

MHP ayrımcılıktan yana

Başta Devlet Bahçeli olmak üzere pek çok MHP'li milletvekili Medeni Kanun tasarısına şiddetle karşı çıktılar.

Bahçeli, tasarıda evlilik birliği içinde edinilen malların eşler arasında ortak paylaşımını düzenleyen maddeye "Güzel genç kızları servet avcılığına sürükleyeceği," gerekçesiyle itiraz etti. MHP tarafından hazırlanan raporda aileye, örf, adet ve dinin hakim olduğundan bahsedilmekte. Evlilik yaşının yükseltilmesinin kırsal kesimdeki sosyal gerçeklere uygun olmadığı, gençleri gayrımeşru ilişkilere sevk edeceği ileri sürülüyor.

MHP'li eski bir milletvekilinin aile reisliği hakkındaki yorumları ise insanın dehşete kapılmasına neden olacak cinsten. Evde bir otorite olması gerektiğini söyleyen Seyfi Şahin, "Erkeğin aile reisliğinden kopması durumunda kadının onu aldatacağı, ailede erkek nefsi olmazsa boşanmaların artacağı" yorumunu yaptı. Yani kadınların başında bir bekçi olmazsa sizi ilk fırsatta terk ederler denmekte. Bu sözler aslında aile kurumunun nasıl bir zorbalıkla korunmaya çalışıldığını göstermesi açısından çarpıcı.

Bizlere Türkiye'nin sosyal gerçeklerini, örf ve adetlerini savunuyorlar. Yani hergün gazetelerin 3. sayfalarına yansıyan namus, iffet, kıskançlık yüzünden dövülen, yaralanan, tecavüze uğrayan, intihar eden, öldürülen kadınlara karşı MHP tecavüzü, cinayetleri, dayağı savunuyor. Kocanın tecavüzü suç olarak kabul edilmiyor çünkü o ailenin reisi. Bu da bizim yasal gerçekliğimiz ve MHP bunu da savunuyor.

Sadece savunmakla kalmıyor, her fırsatta bizzat bu gerçekliğin uygulayıcısı durumunda. Sağlık bakanı Durmuş'tan sonra, MHP'nin Iğdır milletvekili Abbas Bozyel'in sözleri bu partinin kafatasçı ve cinsiyetçi zihniyetini sergiliyor. TBMM lokantasında bir kadın gazetecinin "Milletvekili değiliz ama biz de acıktık" diyerek imalı takılması üzerine, Bozyel'in hışımla kalkıp sıraladığı sözler şunlar "Sen kim oluyorsun", "Sen devşirme misin, soyunu sopunu araştırsan iyi olur", "Zaten her fırsatta bize laf sokuyorsunuz, size giren çıkan ne", "Bu mecliste böyle o..çocuğu çok gazeteci var zaten".

Espriyle karışık en ufak bir direnme karşısında MHP'li milletvekilinin sergilediği bu tavır "değiştideğişmedi" tartışmasından öte, akla milyonlarca insanın gaz odalarında, toplama kamplarında, meydanlarda katledildiği Alman Nazi partisini getiriyor. Aslında işin özellikle kadınlar için hiç şakası yok. Çünkü Medeni Kanun tasarısında olduğu gibi MHP her fırsatta kadınlara karşı tavrını sürdürüyor.

Av. Nurdan Düvenci

İlk Kürtçe tercümanı

Kısa süre önce TBMM de Kürtçe üzerine fırtınalar koptuğunu basından hayretle okuduk. Kürtçe diye bir dil var mıdır, yok mudur, ana dil midir, yabancı dil midir, Türkçe'nin mi yoksa başka bir dilin lehçesi midir, vb. tartışmalar süredursun, Songül Yıldız ilk diplomalı Kürtçe tercümanı oldu.

Songül Yıldız'ı okurlarımız hatırlayacaklar. Adana'da 8 Mart Dünya Kadınlar Günü tertip komitesinde yer alması dolayısıyla gözaltına alınmış, işkenceden geçirilmişti. Songül, korkuyu yenenlerden biri, bu işin peşini bırakmamış, işkence gördüğünü belgelemiş, işkenceci polisleri mahkemeye vermişti.. Ve işkenceci polisleri mahkûm ettirmişti.

DBP PM üyesi olarak politika ile uğraşan Yıldız, bu kez de karşımıza ilgimizi çekecek bir çaba ile çıkıyor. Yıldız, Siirtli bir Kürt kızı. Ülkemizde Kürtçe (anadilinde) eğitim yapma olanağı olmadığı için, o İstanbul'daki Cumhuriyet tarihi boyunca Kürt ismiyle resmen tescil edilmiş ilk kurum olan KKAV'ın (Kürt Kültür ve Araştırma Vakfı) bir projesine katılarak İsveç'e gidiyor. Çünkü İsveç'te yaklaşık on bin kadar Kürt için kendi anadillerinde eğitim yapma hakkı tanınmış. Songül de dünyanın en eski ve saygın üniversitelerden biri olan UPPSALA Universitesi'nin Kürtçe bölümünde eğitim görerek, Kürtçe öğretmenlik ve tercümanlık diploması alıp ülkeye döndü. Kürtçe okul olmadığı için öğretmenlik hayallerini geleceğe erteleyip, tercümanlık için girişimlerde bulundu. Kendisine sorduk, neden Kürtçe tercümanlık diye?

"Ülkemizde Türkçe bilmeyen çok sayıda kürt var. Bunların çoğu da kadın. Çünkü erkek toplumsal yaşamda, çarşıda, pazarda, iş yerinde, okulda, en azından askerlikte Türkçe öğreniyor. Kürt kadını ise eve hapsedildiğinden, geleneklerin baskısıyla toplumsal yaşama katılamamakta. Eğitim imkanı bulamayan Kürt kadınları Türkçe de öğrenemiyor. Bu yüzden, karakollarda, hastanelerde, tapu dairelerinde, mahkemelerde kısacası tüm resmi kurumlarda zorluklarla karşılaşıyor, aşağılanıyor ve kendilerini ifade edemiyorlar. Bu tür sorunlarla karşılaştıklarında ya yakınları ya da çaycı, mübaşir gibi ehliyetsiz kişiler, onlara tercümanlık yapıyor. Bu nedenle çoğu kez yanlış, yetersiz, "taraflı" çeviriler yüzünden mağdur oluyorlar. Tüm bu sebeplerden dolayı böyle bir girişimde bulundum," dedi.

Yıldız, önce Uppsala Üniversitesi'nden aldığı diplomasını Türkçe'ye çevirtmiş, daha sonra notere başvurarak "yeminli tercüman" olma isteğini belirtmiş. Noterin yemin ettirmesinden sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihinde ilk "diplomalı Kürtçe yeminli tercümanı" olmuş. Yıldız, Adana Barosu'na da bir dilekçe ile başvurmuş. Barodan ayrıldıktan hemen sonra Adana polisince sırf Kürtçe tercümanlık başvurusu yüzünden gözaltına alınmış.

Songül'e sorduk, bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsun diye? "Bir yandan Adana'da tercümanlık yaparken, kısa bir süre sonra Ankara'ya gidip Adalet Bakanlığı'na başvuruda bulunarak, bakanlığın resmi tercümanı olmak için girişimlerde bulunacağım," dedi. Biz, Türkiye de diplomalı ilk Kürtçe tercümanı ve bu alanda ilk kadın olan Songül'e başarılar diliyoruz.

Çiğdem

Aile için boğaz tokluğuna, sanayi için üç kuruşa

İstanbul'da yapılan Türkiye'de ev eksenli kadın işçiler, sorunlar ve örgütlenme stratejileri başlıklı atölye çalışmasının örgütleyicilerinden Dilek Hattatoğlu ile bu konu ve toplantı hakkında görüştük

Ev eksenli çalışma derken kastedilen nedir?

Evde çalışmanın alanı geniş. Eskiden evde çalışma terimi kullanılıyordu. Bu küçük girişimciliği de kapsar. Ama çalışma malzeme ve ürün açısından bağımlıysa ürünü işveren belirliyorsa bu, evde yapılan serbest çalışmadan farklı ele alınmalı. Burada İngilizce home based work karşılığı olarak ev eksenli çalışma demeyi uygun gördük.

Ev içinde emek kullanılarak yapılan işlerin bir kısmıyla ilgilisiniz. Bu çalışma türünün tarihi nedir?

Bu konuyu kadınların çalışması başlığı altında düşünüyorum. Evin içinde emek kullanarak yapılan işler çok çeşitli. Geleneksel işler var tarlada çalışma gibi. Çocukların bakımı var, ev işleri var. Bunların karşılığında para alınmıyor olabilir ama, bence çalışmadır. Sonra tarhanaydı, reçeldi, turşuydu gibi şeylerin yapımı var. Yapılan bir çalışma 1980'den sonra kentlerde evde bu tür yiyeceklerin yapımının azalmadığını hatta arttığını gösteriyor. Neyse, kadınların kendi evlerinden çıkıp başka evlerde, para karşılığı yaptığı işler var, ev temizliği gibi. Sonra en önemli örneği halı üretimi olan evde çalışma türü var. Bir süre önce yeni bir takım işler evlerde kadınlar tarafından yapılmaya başlandı. Elektronik aksamın evlerde monte edilmesi, otomobil üretiminde bazı küçük parçaların birleştirilmesi, tükenmez kalemlerin içinin doldurulması, tekstilde iplik temizlemesinden dikişine, yaka çevirmesine, bozuk üretimin sökülmesine, kazak nakışına, kazağın tamamen örülmesine kadar envai çeşit ara işin evlerde kadınlar ve çocuklar tarafından yapılması söz konusu. Globalleşme denilen süreçle daha önce fabrikalarda yapılan işlerin evlerde kadınlara yaptırılması artmış durumda. Kabaca 1970'lerin ikinci yarısında başladı diye düşünülebilir bu süreç için.

Bu uluslararası bir emek kullanımı. Bu nitelik nasıl etkiliyor evde çalışan kadınları?

Değişik ülkelerde emeğin karşılığında ödenen ücret farklı. Mesela emek Avrupa'ya nazaran Türkiye'de ucuz.

İşlerin kaydığı yerlerden biri Türkiye. Avrupa firması ürünü Türkiye'de yaptırtmak üzere getiriyor. Bakıyor daha ucuzunu, uygununu bulursa başka ülkeye kaydırıyor. Çünkü mesela Malezya'da, Endonezya'da emek bizden de ucuz. Dünyada böyle bir dolaşım imkânı var uluslararası firmaların. Hah gibi tek kadının ürettiği bir ürün bile artık pazara bağımlı.

Dünyanın her yerinde ev işleri, çocuk bakımı, hasta bakımı kadınlar tarafından üstlenilmiş durumda.Dışarda çalışsalar da bu işler onların üzerinde. Erkekler ev dışında çalışmaya, iş bulduklarında rahatlıkla gidebiliyorlar. Bir erkek, çocuğuna iyi bakılıp bakılmadığıyla bir kadın kadar ilgili olmuyor. Kocaları eşlerinin dışarda çalışmasına izin vermeyebiliyor. Ama izin olsa bile kadınlar için dışarda çalışmak öyle rahatlık sağlayan bir şey olmuyor. O yüzden birçok kadın evde düşük ücretle ve güvensiz çalışmaya razı oluyor. Dışarda çalışmanın kadınların hayatını düzelteceği iddiası tamamen yanlış. Bence cinsiyetçi işbölümünün temelden değişmesi lazım.

Uluslararası sermaye kadınlara evde ucuza üretim yaptırıyor. Bu üretimin bir özelliği görünmezliği. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Şöyle bir şey var. Ev eksenli çalışan kadınlar üzerinden ekonomiye bir giriş yapılıyor. Bir rakam olarak atıyorum şu kadar kutu yapımı karşılığı şu kadar para ödendi diye bir kayıt tutuluyor bir yerlerde.Yani bir anlamda kayıt içi bir çalışma bu. Ama iş saatleri, ücret, sosyal güvence, iş güvencesi gibi konularda hiçbir kural yok. İşverenlerin gönlüne kalmış bir ücret dışında çalışanlarına hiçbir şey verme mecburiyeti yok.Vahşi bir çalışma ortamı sözkonusu.Yapılan bir çalışma gösteriyor ki Türkiye'de konfeksiyon firmalarının yüzde kırktan fazlası eve iş veriyor. Sonra şöyle bir örnek var, Nike firmasına iş yapan bir fabrika eskiden altı yüz kişi çalıştırıyorken şimdi üç yüze düşürmüş. Fakat o arada üretimi artmış. Nasıl oluyor bu? Çünkü eve iş veriyorlar, çünkü kadınlar ve çocuklar evde daha ucuza çalışıyorlar. Görünmezlik bir ulusal politika sahibi olma gereğini ortadan kaldırıyor.Yani hem yıllardır çok ortada. hem de yokmuş gibi davranılan bir alan bu.

Evde çalışan kadınlar bu görünmezlik konusunda ne düşünüyor?

Benim çalışmam için görüşme yaptığım kadınların çok büyük çoğunluğu kendini çalışıyor saymıyor. Yaptıklarını eve destek olarak görüyor çoğu. Ayrıca çok açık ederse işi kaybeder diye korkuyor. İşi getiren yüzde alan aracılar var, onlarla arayı iyi tutmaya çalışıyor. Mesela on beş yıldır tekstile iş yapan bir kadına ne zamandır bu işi yapıyorsun diye sorunca, verdiği cevap en son yaptığı işle ilgili oluyor. Kendini bir çalışan olarak kurgulayamı-yor. Bir de denetim olur vergi kesilir onlardan diye anket sorularına filan iş yapmıyorum diye cevap veriyorlar.

Kendilerini bir meslek sahibi olarak görmüyorlar mı?

Ev kadını olarak edindikleri yetenekleri değişik işlerde kullanıyorlar. Ha motorun küçük parçalarını birbirine takmak, ha lastik topu dikmek. İş sürekliliği yok. Bir kadın evinde yemeğini yapıyor bebeğine bakıyor, bunu yapabilecek yaşa gelmiş çocuğu varsa onunla birlikte ne bileyim boncuk diziyor. Bu arada evin elektrik, ısınma gibi olanaklarını kullanarak işvereni bu masraflardan kurtarıyor. Şöyle düşünüyor yol parası vermiyo-

Evde çalışanlara örgütlenme hakkı

Dünyanın her yerinde Britanya'dan Avustralya'ya firmalar evde kadınlara ucuza iş yaptırıyor. Ev çalışanları işçi olarak görülmüyor. Böyle olunca ne yasalarda ne istatistiklerde yer alıyorlar. Sanayi için evde çalışma İLO'nun 1996 yılında yaptığı bir toplantıda aldığı sözleşme kararıyla meşrulaştı. Bu sözleşme işverenlere ve hükümetlere bazı yükümlülükler öneriyor.

4. maddesi evde çalışanlar ve diğer ücretlilerin özellikle şu konularda eşit muamele görmeleri teşvik edilmelidir diyor ve sayıyor: Kendi örgütünü kurma, ayrımcılığa karşı korunma, iş sağlığı iş güvenliği, ücret, yasal sosyal güvenlik, meslek içi eğitim, işe kabul için asgari yaş, analık koruması. Türkiye'de diğer ücretlilerin bütün bu konulardaki haklarının 12 Eylül'de yapılan değişikliklerle ne kadar geri alındığını görmek yararlı. Mesela bir işletmede örgütlenebilmek için ülkede o işkolundaki tüm çalışanların yüzde onunu üye yapmış bir sendika olmanız gerekiyor. O işletmede çalışanların da yüzde ellisinden fazlasını üye yapmadan sendika olarak çalışma yapamıyorsunuz.

Türkiye'den toplantıya katılan hükümet ve işveren temsilcileri sözleşme lehine konuşmuşlar. (İLO toplantıları işçi, işveren, hükümet temsilcileriyle yapılıyor) Aradan üç yıl geçmesine rağmen bu sözleşmenin uygulanmasını sağlayıcı hiç bir girişimde bulunmamışlar..

rum ve çocuklarım yanımda. Kadınlar global bir zincirin parçası olduklarını bilmiyorlar, boş vakitlerini değerlendirdiklerini düşünüyorlar.

Ücretler nasıl?

Bir parti ürün için veya parça başı na para veriliyor. Kumaş bir oyuncağı düşünün. Bir tavşanın burnunu, gözünü, ağzını yapıyor, yanlarım dikiyor, ayak tabanlarını yapıyor. Bundan günde on beş tane yapabiliyor ve iyi bir pazarlıkla oyuncak başına yirmi bin lira alıyordu çok yeni görüştüğüm bir kadın. Her gün on beş oyuncak yapsa ayda eline on milyon geçer.

Yaptığınız toplantı, ilgili bir çok kamu kurumu temsilcisini (DİE, DPT, Çalışma Bakanlığı, Kadıköy Belediyesi), araştırmacıyı, çeşitli ülkelerden bu konudaki kadın örgütleri temsilcilerini ve İstanbul'da ev eksenli çalışan kadınları biraraya getirdi. Ne sonuçlar aldınız?

Konunun görünürlüğünü sağlamak ve ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) sözleşmesini tanıtmayı amaçlıyorduk. Buradan hareketle bu konuda ulusal politika ne olmalı şeklinde bir tartışma açılsuı istiyorduk.Bir de evde çalışan işçilerin örgütlenmesine önayak olmak istiyorduk.En güzel yasalar da olsa onları kullanacak örgütlü insanlar olmadan bir yararı olmuyor. Evde çalışanları dışardan örgütlemeyi ya da onlar için yardım maksatlı hayır faaliyetlerine girişmeyi sakıncalı buluyoruz. Çalışanların adım atmasını sağlayacak ortamları yaratmak lazım. Konuyu izlemeyi sürdürmeye niyetli kadınlar iletişimi sürdürme kararıyla ordan ayrıldı. Bu bizim için çok önemli.

Bu konuyla ilgili bir politika geliştirmeye çalışırken en çok neyi vurgulamak, neye öncelik vermek lazım?

Destek örgütleri ve evde çalışanların kendi örgütü şeklinde iki tip yapı düşünmek lazım. Konunun duyurulmasını, yasaların çıkmasını ve uygulanmasını sağlamak öncelikli destek çalışmalar olacaktır. Sadece çalışmakla veya para kazanmakla kadınlar özgürleşmiyor, bunu görmek çok önemli. Ev eksenli çalışma bütün Türkiye'de var. Bunu gözetmek lazım. Küçük çaplı bir araya gelme birlikte tavır alma girişimleri yaşanmış, çoğu başarısız olmuş. Kadınlar mesela işin evden alınmasını istiyorlar.Yükler ağır oluyor ve taşımaya para gidiyor diye. Biraraya gelip bunun pazarlığını yapmaya çalışmışlar. Her an iş onlardan alınır başkasına kaçar diye korkuyorlar. Çünkü hep başkaları var.

Sen bu konuyla ilgilenmeye nasıl başladın?

Ben DİSK'te çalışıyordum. 1994 yılında "Sigortasız Çalışma!" başlığı altında bir kampanya oldu. Sonra iki kadın uluslararası bir konferansa katıldık. Orada evde çalışan kadınların örgütlenme girişimleriyle karşılaştık. Çok heyecanlandık. Türkiye'de evlerde bu tür çalışmalar olduğu bilinmiyor sanarak döndük. Sonra şunu fark ettik; bu biliniyor fakat bir çalışma alanı olarak görülmüyordu. Sendikaların bu çalışma için ne fikirsel ne de kadro açısından bir hazırlığı vardı. Bu örgütlenme erkek sendikacılar tarafı ondan yapılamaz çünkü evlere girmeleri uygun karşılanmıyor.

Dünyada evde çalışmaya karşı sendikal akımlar var. Ben şöyle düşünüyorum, üretim nerede yapılıyorsa orada örgütlenmek lazı mı...Evde çalı şmanın varlığı nı tanımak bunu olumlamak değil. Ama evde çalışmayı bu haliyle tanımak ve teşvik etmek çok tehlikeli. Ev tatlı şirin bir çalışma ortamı olarak görülmemeli. Bu gerçek değil.

Handan Koç

Bu çalışmayla bağlantı kurmak isterseniz:
Telefon numaraları: 02163180615
0532 2910204 02163438935 0532 2546877

Ford Vakfı kadınların yanında mı?

İstanbul'daki atölye çalışmasını destekleyen kurumlardan biri olan ICRW(Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezi)'nin "sürekli kardeş kuruluşlarından" birisi Ford Vakfı. Uluslararası sermayenin bir yandan cinsiyetçi işbölümünden çok ucuz işgücü elde etmek üzere yararlanırken, diğer yandan bir "düzenlilik" arayışı içinde de olduğunu tahmin etmek zor değil. Bir ara fıkra gibi anlatılırdı: Lacoste firması Türkiye'de mağaza açmaya hazırlanırken uyarılıyorlar. Türkiye'de sokaklar sizin timsahlı giysilerinizle dolu diye. İstanbul'da gezince gözlerine inamıyorlar. Fakat mağazalarının şık ve çok pahalı müşterisinin de bu ülkede var olduğuna güvenerek açıyorlar.

Türkiye'de yapılan atölye çalışmasının örgütleyicilerinden olan Nilgün Çağa ya konunun uluslararsı sermaye tarafından yönlendirilmesi tehlikesi hakkında ne düşündüğünü sorduk?

"Böyle bir tehlike yok denemez. Sorun sadece Ford Vakfı değil. Örneğin ILO da işçilere ait bir yapı değil. Birleşmiş Milletlerin bir çalışma örgütü. Kapitalizm çok problemli bir sistem. Kendi içinde reaksiyon doğurabilir. Dolayısıyla ICRW gibi ABD'den ve gelişmiş Avrupa ülkelerinden bir çok kuruluş bu konuya kadınların çalışma hayatına daha iyi koşullarla uyumunu sağlama açısından bakıyor. ILO en nihayetinde sosyal patlamalar yaratacak konuları yumuşatmaya çalışıyor. Buna göre yönelimler öneriyor. Burada biz arkasında sermaye kurumlarının manüplasyonu var diye bu konuyla ilgili yapılan bir çalışmaya kayıtsız kalamazdık. Kadınların acımasızca sömürüldüğü bir alanı açık etme imkânından vazgeçmeyi düşünmedik."

Bağımsız Kadın Sendikası SEWA

Dünyadaki en etkili ev çalışanları örgütü olan SEWA (Self Employed Women's Association/ Serbest Çalışan Kadınlar Birliği) 1972'de Hindistan'da kurulmuş. Bugün iki yüz elli bin üyeye sahip.

Şehirlerde ve birçok köyde binlerce kadın "bidi" denen bir çeşit sigarayı evlerde sarıyor ve paketliyormuş.

Bu işi yapan kadınlar ülkenin en fakir, az eğitmli ve dini bakımdan aşağı görülen kesimindenmiş. Kadınlar parça başı çok düşük bir para için çalışıyor, aracıları ve iş sahibi fırınalar çok para kazanıyormuş.

Bu sisteme karşı çıkarlarını savunmak için bir araya gelen bir grup kadın ev ev dolaşarak yüzlerce diğer evde çalışan kadının birliğini sağlamış.

Bu kadınların yüzyıl başı Hint feminizminden, Gandicilik'ten ve işçi mücadelesinden ilham aldıkları anlatılıyor.

Bir kurum olarak kendilerini kabul ettirmeleri zor olmuş. Hükümet sendika kuramazsınız, işyeriniz ve işvereniniz değişiyor derken, işverenler de sizinle pazarlık yapmayız, siz bir sendika değilsiniz diyormuş. 1977'den itibaren güçlenmişler, elbise yapımında çalışan birçok ev işçisinin katılımıyla üye sayıları artmış.

1984'den itibaren pazarlık gücü kazanmışlar. Bugün 250 bin kayıtlı üyesi olan SEWA, asgari ücret ve asgari sağlık sigortası gibi hakları, uzun grevler ve işverenlerin mağazalarının önünde oturma eylemleri neticesinde elde etmiş.

On beş yıldır SEWA üyesi olan Kamleşben şöyle diyor:

"Sendikalar içinde üyeleri en fakir olanlar bizleriz. Evimi onarabilmek isterdim ama mıkânsız. Sürekli dikiş dikmekten parmaklarım delik deşik oldu. Ona da bir çare yok."

İstanbul'daki atölye çalışması Ümraniye ve Avcılar'dan ev çalışanı kadınlarla, SEWA'dan kadınlara birbirlerini dinleme olanağı verdi.

Christine Delphy İstanbul'daydı

"Asgari müştereklerimiz bir devrime yol açabilecek kadar büyüktür"

"Politik eylem yapılara, sistemlere karşıdır. Bu niteliğiyle, her bir bireyin kimlik duygusunu göz önüne alabilir mi? Bunun için tasarlanmış bir şey olabilir mi politik eylem? Soru bu."

Christine Delphy *Pazartesi* sayfalarında çeşitli vesilelerle yer almış bir feminist. Ev emeği tartışmalarındaki özgün tezleri nedeniyle adının geçmesinin ötesinde, Ayşe'nin kendisiyle yaptığı bir söyleşi Mart sayımızda yer almıştı. Geçen sayımızda ise yine Ayşe'nin Delphy'nin *Baş Düşman* adlı kitabının Türkçe olarak yayımlanacağı haberini veren yazısı çıktı. TÜYAP Kitap Fuarı sırasında Fransız Kültür Merkezi'nin konuğu olarak İstanbul'a gelen Delphy burada iki konuşma yaptı. Bunlardan ilki fuardaydı ve esas olarak kadınların sömürülmelerinin özgül biçimi üzerineydi. İkinci konuşması ise feministlerle yaptığı bir sohbet biçimindeydi: Bu toplantıda feminizm, Marksizm ve farklılık konularındaki görüşlerini anlattı Delphy.

Fuarda yaptığı oldukça teorik konuşmada kadınların maruz kaldığı patriyarkal sömürü mekanizmalarını anlattı Delphy. Bu sunuşunda, 1971'de ilk kez ileri sürdüğü eviçi üretim tarzı tezinin 1984'ten bu yana geliştirilmiş biçimini aktardı. Bu yeni biçimiyle, Delphy'ye göre, kadınların sömürüsü tek bir noktada odaklanmaz, iki ayrı mekânda gerçekleşir: Ucretli emek piyasası ve eviçi. Dolayısıyla da kadınların ücretli emeğini eviçi sömürüsünden bağımsız olarak anlamak mümkün değildir. Eviçinde patriyarkal sömürüye maruz kalan kadınlar ücretli emek piyasasında da hem kapitalist hem patriyarkal sömürüye maruzdurlar.

Ücretli emek söz konusu olduğunda kadınlarla erkekler arasında ortaya çıkan farklar, yani kadınların çok daha düşük ücretlerle çalıştıkları daha iyi bilinir de, serbest mesleklerde (doktorluk, mimarlık vb.) ve bağımsız işletmelerde (küçük esnaf, tarımda aile işletmeleri vb.) kadınlarla erkeklerin emeklerinin karşılıklı durumu çok araştırılmamıştır. Zaten Delphy'nin kendi özgül tezleri de bu alanlar için geliştirdiği eviçi üretim tarzı kavramından kaynaklanmaktadır. Bu üretim tarzında, piyasaya giden ürünler kadının da emeğinin ürünleridir aslında, ama piyasada bu ürünleri kadın değil koca satar, parayı o alır. Dolayısıyla da kadının emeğine tümüyle el koymuş olur koca. Örneğin her hangi bir esnafın dükkânda çalışan karısıyla ya da bir doktorun muayenehanesinde sekreterlik yapan karısıyla ilişkisinde böyle bir sömürü söz konusudur. Özellikle tarımda yaygın olan bu eviçi üretim tarzı dünyanın üçte ikisinde geçerliliğini sürdürmektedir.

Ancak Batı da artık kadınların yüzde 81'i bu türden arı bir eviçi üretim tarzında yer almamaktadırlar. Kapitalist piyasada emekgüçlerini satan kadınlar için karına bir sömürü biçimi söz konusudur: Bir yanda ev içinde harcadıkları karşılıksız emek dolayısıyla maruz kaldıkları patriyarkal sömürü vardır, öte yanda da hem kapitalist hem patriyarkal nitelikli işgücü piyasasındaki sömuru. Ve gittikçe ucretli emek ve ev kadınlığı bileşiminden oluşan bu karma biçim, diğer arı biçime baskın çıkmaktadır

Ücret karşılığında ev dışında da çalışan kadınlar diğer kadınlara göre bir bağımsızlığa sahiptirler. Ancak bu bağımsızlıkları için ağır bir bedel öderler: Ev içinde de çalıştıklarından, çifte işgucü söz konusudur onlar için. Erkeklerin günde sekiz saat çalışarak elde ettikleri bağımsızlık için kadınların on biron iki saat çalışmaları gerekir. Ayrıca erkeklerle kadınların bağımsızlığı aynı bağımsızlık da değildir: Kadınların ücretleri hep daha düşük olduğu için erkeğin ücretine yine bağımlıdır onlar. Bu durum özellikle boşanma sırasında açık bir biçimde ortaya çıkar: Yapılan araştırmalara göre, boşanmayla birlikte kadınların yaşam düzeyleri düşerken erkeklerinki yükselmektedir.

Bu durumda Avrupa'da kadınların karşısındaki seçimler şunlardır: Ucret karşılığı çalışarak kısmi bir bağımsızlık kazanmak ama, evliyse ya da bir erkekle birlikte yaşıyorsa, bunun bedelini çifte işgücüyle ödemek. Erkeklerle birlikte yaşamak yaşam düzeyini yükseltir ama bağımsızlığı azaltır. Öte yandan, yalnız yaşayan kadınların bağımsızlığı artar ama bunun bedeli de yoksullaşmaktır: Bekâr annelerin, boşanmış kadınların durumu budur. Bir takım sosyal güvenlik önlemleriyle desteklenen son derece düşük bir yaşam düzeyidir bu. Çok küçük bir azınlık ise yalnız ve çocuksuz olarak yaşamaktadır.

Feminist hareket ve politika konuları üzerinde daha çok durduğu ikinci toplantıda Delphy'nin çerçevesini feminist hareketin birinci ve ikinci dalgaları arasındaki ortak yönler ve farklılıklar oluşturuyordu. Delphy'nin vurguladığı ortaklıklardan belki de en çarpıcı olanı şuydu: A.B.D.'de birinci dalga nasıl kölelik karşıtı hareketin içinden gelip artık kendi kurtuluşları için birşeyler yapmak isteyen kadınların çabalarıyla başlamışsa, ikinci dalga da aynı biçimde Vietnam Savaşı'na karşı gelişen mücadele içinden ve Yurttaşlık Hakları Hareketi'nden kopan kadınların eseriydi. Buna karşılık bu hareketler Marksizm'le ilişkileri açısından çok farklıydılar: Birinci dalganın ortaya çıktığı 19. yüzyıl ortalarında Marksizm henüz örgütlü bir hareket olarak varlık göstermiyordu. İkinci dalga ise bağımsız varlığını, hem örgütsel hem de politik olarak kendini Marksizm karşısında konumlandırarak ortaya koymuştu. Bir yandan geçmişte sol örgütler ve gruplarda, birlikte özgürleşme mücadelesi verdikleri erkeklere çeşitli hizmetlerde bulunmak durumunda kalmış olmak, öte yandan feministler örgütlenmeye başladıklarında Marksistler'in bu harekete sızma ve hareketi ele geçirme çabaları ikinci dalga feministlerinin Marksistler karşısındaki tavırlarını belirlemişti. Talepler açısından bakıldığında, iki dalga arasındaki ortaklıklar kadınların silinen tarihiyle birlikte görünmez hale gelmişti ama bunlar feminist tarihçilerin çabalarıyla yavaş yavaş ortaya çıktı. Bu bakımdan ikinci dalganın ayırıcı özelliği, kadın emeğinin gerek ücretli emek piyasasında gerekse ev içindeki statüsü ve kadınların özgül sömürüleri konusunda geliştirdiği yepyeni bakışlardı.

Kadınlarla erkekler arasındaki farklılıklara dayalı bir feminizm anlayışı ise, Delphy'ye göre birinci dalganın ilk çıkışından bu yana hep varlığını sürdurmüş. Birinci dalgada bu, özellikle anneliğin yüceltilmesi biçiminde ortaya çıkmış. İkinci dalga fe-

minizmde de kadınlığın ve kadınsılığın çeşitli yanlarının yüceltilmesi, hep eşitlik talebiyle gerilim içinde var olmuş. Delphy bu yüceltmenin ve bu anlayışa dayalı taleplerin kadınların kendilerinden memnun olmalarına ve mevcut durumlarını dönüştürme çabasından geri durmalarına yol açacağı için son derece sakıncalı olduğunu söyleyerek bağladı sözlerini. Toplantı Delphy'nin sorulara verdiği yanıtlarla devam etti. Bu bölüm oldukça canlı geçtiği için, soru ve yanıtları özetleyerek vermeyi tercih ettik.

Farklılık feminizmi hakkında ne düşünüyorsunuz? Kadınlar arasındaki farklılıkların feminist politika ve örgütlenme açısından ne gibi sonuçları var?

ABD'de farklılık feminizmi her zaman zorunlu olarak, Fransız cinsel farklılık okulundaki gibi bir anlam taşımaz. Genellikle kadınlar arasındaki farklılıklar anlamına gelir. Kadın hareketinde bir yatay bölünme var, özellikle de 1970 li yıllarda siyah kadınlar kendi erkekleri tarafından siyahların davasına ihanet etmekle suçlanıp kendilerini suçlu hissetmeye başlayıp, hareket içinde bu sorunları gündeme getirdikten sonra ortaya çıktı ve onların arkasından lezbiyenler, engelliler, Asya kökenli kadınlar, Amerikan Yerlisi kadınlar, İspanyolca konuşanlar vb. geldi. A.B.D.'de şimdi bir moda var. Herhangi bir makaleyi veya konuşmayı ırk, sınıf ve toplumsal cinsiyet sorunlarının üçünü birden ele almadan kimse yazmaz oldu. Üçünden de bahsediliyor ama aslında bu üçünden biri ele alınıyor, çünkü bu üçünü biraraya getirmek son derece zor. Aslında yapılmaya çalışılan, "Öteki ikisini de unutmadım," diye etrafa göstermek. Fransa'da bu tür bir eğilim daha az görülüyor. Belki hareket daha zayıf olduğu için, belki azınlıklar sorunu daha az önem taşıdığı için. Bence A.B.D.'deki durumun iyi yönleri de var, kötü yönleri de var. Keşke Fransa'da da örneğin siyah kadınların veya Kuzey Afrikalı kadınların bu tür hareketleri daha güçlü olsaydı. Aslında dernekler filan var ama şimdiye kadar beyaz feminizmin "ırkçılığı" diye adlandırılabilecek bir konuyu ortaya atmış değiller. Fransız gruplarıyla birlikte çalışma yapıyorlar ama oradaki kadınların ırkçılığı konusunda bir suçlamaları yok.

Amerika'daki hareket içinde, daha önceki yılların feminizmine temel eleştiri, feminizmin kendine beyaz kadınların durumunu ve aynı zamanda da burjuva, küçük burjuva veya orta sınıf diyebileceğimiz kadınların durumunu bir model olarak aldığı iddiasıdır. Bu her durumda doğru bir eleştiri değildir ama bazen doğru da olabiliyor. Mesela Fransa'da çeşitli güçleri biraraya getiren büyük koalisyonların mücadelesinde lezbiyenlerin sorunları son birkaç yıla kadar genel taleplerin bir parçası haline gelmemiştir. Aynı zamanda göçmen kadınların, mesela siyah Afrikalı veya Kuzey Afrikalı kadınların talepleri de pek yer alınıyor bu genel feminist hareketin talepleri arasında. Bu kesimlerin taleplerinin olması iyi olurdu Fransız kadın hareketinde. Öte yandan bu tür bir yatay farklılaşmada bir bölünme tehlikesi sayılabilecek bazı tehlikeler de var. Bir kere çoğu zaman eleştiri tam doğru değil. Amerika'da dahi feminizme temel olan modelin, sadece beyaz burjuva kadınların sorunlarından hareket ettiğini söylemek o kadar doğru değil. Bu grupların bazen kendi toplumları için ileri sürdükleri özgüllükler her zaman doğru olmuyor. Dolayısıyla bu tür eleştirilerde eksiklikler, hatalar var.

Bu yaklaşımlara ikinci bir eleştiri yapılabilir. Mesela şöyle bir iddia var: "Ben sadece kadın değilim, aynı zamanda siyahım"; sonra, "Ben kadınım, siyahım ve lezbiyenim"; arkasından, "Kadınım, siyahım, lezbiyenim, engelliyim" vs. gibi bir çok şeyi eklemek mümkün oluyor. Dolayısıyla bu parçalanmanın bir son noktası yok, sonsuza kadar geliştirebilirsiniz bunu. Çünkü her insan çok farklı deneyimlerin bir bütünüdür ve bütun bunların hepsinin bir politik eylemde karşılığını bulmasını beklemek mümkün değildir. Çünkü sonuç olarak her insan çok çeşitli grupların üyesidir ve çeşitli kişisel özellikleri vardır. Bu tavrı mantıksal sonucuna götürürseniz her bir insan bir politik grup haline gelir. O zaman da kolektif politik eylem mümkün olmaktan çıkar.

Üçüncü eleştiri aslında ikincinin teorik ya da felsefi açıdan bir devamı. Bu gruplar, "Benim bir yanım görmezlikten geliniyor diyorlar. Ben kadın olarak varlığımı siyah bir insan olarak varlığımdan ayıramıyorum, deniyor. Aslında tabii insanın bireysel deneyimi açısından bakıldığında bu doğru bir şey. Bir Kürt kadını aynı zamanda çiftçiyse, elbette sekizden dokuza kadar çiftçi, dokuzdan ona kadar kadın, ondan on bire kadar da Kürt değildir. Sadece örgütlenme açısından değil ama genel bir felsefi sorun olarak. Bu insanlar öznel deneyimden hareket ediyorlar ama politik eylem yapılara, sistemlere karşıdır. Bu niteliğiyle, her bir bireyin kimlik duygusunu göz önüne alabilir mi? Bunun için tasarlanmış bir şey olabilir mi politik eylem? Soru bu. Mesela kapitalizm veya patriyarka, elbette somut ifadeleri olmakla birlikte, somut şeyler değildir. Bunlar bizim tahlil ederek bulduğumuz sistemlerdir. Tabii gerçeklikte içiçe geçmişlerdir ama analitik sistemlerdir. Politik eylem için asgari müşterekleri bulmak lazım; kadın olarak asgari müşterekleri, deneyimimizin başka yönlerine göre değil. Aksi takdirde bir sürü dağınık küçük grup çıkar ortaya. Nihai olarak fark şurada: öznel deneyim karşısında sistemler söz konusu ve mücadelemiz sırasında sistemlerle karşı karşıya kalıyoruz. Başka sorunlarımızı da başka mücadelelerimizde ele alabiliriz.

Erkek feminizmine inanıyor musunuz?

Zor bir soru. Batı'da kendini feminizme yakın hisseden erkekler, biz kadınlarla aynı anlamda feminist olamayız diyorlar, dolayısıyla kendilerine feminizm taraftarı (profeminist) diyorlar. Bence de bu doğru bir şey. Bir erkek feminist teoriyi içselleştirdiyse, toplumsal gerçekliğe feminist bir yaklaşımı olabilir. Bu maddeci bir feminizmle bağdaşır bir şey çünkü biz erkeklerle kadınlar arakındaki farkın biyolojik olduğunu düşünmüyoruz. Erkekler doğaları dolayısıyla kötü değildir, belki biraz biyolojik doğaları dolayısıyla dezavantajlıdırlar! Tabii ki bu şaka! İnsanlar verilmiş maddi ve toplumsal koşulları tarafından koşullandırılmışlardır. Dolayısıyla hâkim olanın dünya görüşünden tamamen kopup tabi konumdakinin dünya görüşüne tamamen geçmek elbette zordur

Batılı bir feminist olarak Üçüncü Dünya Ülkeleri'ndeki kadınlarla Batı'daki kadınlar arasında ne tür farklılıklar gözlemlediniz?

Üçüncü Dünya Ülkeleri hakkında bildiklerim aslında kendi kişisel deneyimime değil, bir bakıma feminist ağların çalışmalarını izlememe dayanıyor. Kadınlar arasındaki parçalanmalar bir bakıma postmodernizm tarafından teorileştirilmiş ve sistematize edilmiştir. İşte yerel olan önemlidir, her şey benzersiz bir nitelik taşır vb. Beijing toplantısına bakarsak, bu aslında uluslararası ağların ne kadar önemli olduğunu ve kadınların dünya çapında ortak bir zemin bulabildiklerini gösteriyor. Yani demin sözünü ettiğimiz asgari muştereğin var olabileceğini. Bunlar çok güçlü kampanyalara yol açtı ve kadın hareketinin uluslararası bir hareket olabileceğini gösterdi. Bu asgari müşterek kadınların durumunda bir devrime yol açabilecek kadar da büyük. Tabii devrim derken kelimenin alışılmış anlamında kullanmıyorum, belki evrim diyebiliriz. Sonuçta Batılı olan ve olmayan ülkeleri, farklı kültürleri kesen bir ortaklık, bir asgari müşterek var.

BM belgelerine baktığımız zaman bir Nairobi Eylem Planı var, 1995 toplantısında kabul edilmiş, ve Üçüncü Dünya Kadınları'na yönelik. Sözde orada ön görülen önlemler Pekin toplantısına kadar uygulanmış olması gereken önlemler. Tabii ki uygulanmadı. Aslında ben kendi teorimi oluştururken, alçakgonullulukten daha çok çekingenlikten, hep Batı konusunda bir teori geliştirdiğimi söyledim. Ama o belgeleri okurken gördüm ki bu teori Üçüncü Dünya için de geçerlidir. Dünya nüfusunun çoğunluğu Üçüncü Dünya'da yaşıyor aslında ve nüfusun yüzde 80'i küçük köyluluğun maddi koşulları altında yaşıyor. Dolayısıyla benim teorimdeki eviçi üretim tarzında yaşıyorlar bu insanlar. BM raporları esas olarak bu kadınların bağımsız varoluş hakkını savunuyor. Çünkü bu kadınlar bağımsız mülkiyet hakkına sahip değiller, çünkü miras çoğu zaman kadına değil, erkeğe geçiyor. Kendi kazançlarını elde tutma hakkına sahip değiller, çünkü kocaları tarafından çeşitli yöntemlerle buna el koyuyor. Toprağa sahip değiller. Çift hayvanlarına sahip değiller, üretim araçlarına sahip değiller vb. Dolayısıyla bunları bu duruma düşüren kapitalizm değil eviçi üretim tarzı. Kapitalizme değil, babaya, kardeşe, kocaya tabiler burada. Nairobi tam da bunları talep ediyordu.

Olaya global düzeyde bakmak lazım. Köle olmama hakkı, dayak yememe hakkı, tecavüze uğramama hakkı, bir yerden alınıp eşya gibi bir başka yere yerleştirilmeme hakkı bile çok önemli. Burada kadının emek gücü, (çocuklar için de geçerli bu) doğduğundan itibaren mülk edinilmiş durumda. Yani hiçbir zaman kadın proleter statüsüne bile ulaşamıyor. Bir bakıma proleter konumuna erişmek, kocaları, babaları, kardeşleri tarafından değil, kapitalizm tarafından sömürülmek bile bir ilk amaçtır bu kadınlar için.

Bu hareketi bölme meselesini Kürt erkeklerden ve Türk ırkçılardan sık sık duyuyoruz. Peki bizim kurtuluşumuz nasıl mümkün olacak?

Bu sorunu ele almanın üç tarzı olabilir ve her üçü birden aynı anda uygulanabilir. Birincisi kadın hareketinin bütün değişik kadın gruplarının durumunu birden kapsamasını savunmak. İkincisi azınlıkların kendi gruplarını kurması ve üçüncüsü diyelim kadınların ezilmesine karşı mucadeleyle Kürtlerin ezilmesine karşı mücadeleyi ayrı ayrı vermek. Bu üçünü aynı anda yapmak da mümkün, ben birini diğerine tercih ediyor değilim aslında.

Tek bir politik mücadele insanın hayatındaki bütün bu boyutlara birden cevap veremez. Bir örnek vermek istiyorum. Mesela Güney İrlanda'da feminist hareketin önünde belirli bir engel vardı çünkü genellikle feministler cumhuriyetçiydiler yani İrlanda milliyetçiliği söz konusu burada. İrlanda milliyetçiliği İrlanda feminizmi için bölücü bir sonuç doğurmuştur. Sonunda milliyetçiliği feminizmin talepleri arasından çıkarmaya karar verdiler ve bu akıllıca bir karardı çünkü tek bir sorun üzerine yoğunlaşmak gerekiyordu. Hareketin içindeki bütun insanların başka bir sorun konusunda aynı fikirde olmalarını beklemek doğru değildi.

Bu ülkede Kürt meselesine bütün feminislerin aynı şekilde yaklaşmasını beklemek mümkün değildir. Tabii ki feminist hareket içinde ırkçılığa karşı mücadele edilmelidir ama belki de birer kadın olarak Kürt kadınların mücadelesiyle Kürt milliyetçileri olarak Kürtlerin mücadelesini aynı yerde vermelerini beklemek doğru değildir. Tabii Kürt mücadelesi hangi partide ya da nerede veriliyorsa orada kadınların haklarını korumak kaydıyla. Feminist hareket içinde ırkçılıkla mücadele etmek gerektiği, benim için söylenmesine bile gerek olmayacak kadar açık bir şey. Çünkü ırkçılık dayanışmanın karşıtıdır. Ama söylemesi kolay, yapması zor.

Hiçbir şeyi olduğu gibi kabullenmeyen bir seks terapistiyle kışkırtıcı bir söyleşi

Hangi cinsellik?

_Ms._ dergisi editörlerinden Moira Brennan'ın Leonore Tiefer'la yaptığı söyleşiyi Nesrin Tura _Pazartesi_ için derledi.

Geçtiğimiz şubat ayında, Şikago Üniversitesi'nden bir tıbbi araştırma ekibinin kadınların yüzde 43'ünün ve erkeklerin yüzde 31'inin cinsel "işlev bozukluğu" çektiklerini açıklaması ABD toplumunda kaygı uyandırdı. Bu araştırma konusunda ve cinsellik hakkında pek çoğumuzun takıntı haline getirdiği daha genel ve ısrarlı sorular üzerine yorum yapabilecek birini ararken, evet... biz de bir hekime başvurduk; ama biraz farklı bir hekime. New York'taki Albert Einstein Tıp Fakültesi'nde psikolog olarak ve kişisel pratiğinde seks terapisti olarak yaptığı uzun kariyere rağmen, Leonore Tiefer insan cinselliğiyle ilgili hiçbir şeyi sorgulamadan kabul etmeyen put kırıcı bir feminist düşünür. Onun konuya yaklaşımı her şeyi sorgulamak ve süreç içinde mümkün olduğu kadar kışkırtıcı, teşvik edici ve cesur olmak. Son kitabı *Sex Is Not a Natural Act*'ta (Cinsellik Doğal Bir Edim Değildir), sanayileşmiş Batı toplumunun cinsel hayatlarımızın yıkımı pahasına bilimsel yönteme âşık olduğunu gösteriyor. Bu perspektif kültürün arzularımız üzerindeki mütliş etkisini gözardı etmemize neden olarak, bizi cinselliği çözümlenebilir parçalara ayırmaya ve onu biyolojik bir içgüduden ibaret olarak görmeye götürüyor. Tiefer işi, belki de hiçbir biyolojik cinsel içgüdünün varolmadığım iddia etmeye kadar götürüyor: İnsanların arzularını en çok etkileyen şey çevrelerini kuşatan kültürdür diyor.

Tiefer'a göre, cinsellik coşkulu ya da sıkıcı olabilir ama bu ikisinin ortasında bir şey de olabilir: başkalarını avutmanın, yaşamlarımızın sıkıcı yuklerinden sıyrılıp bir nefes almanın bir yolu, bir başkasını memnun etme yeteneğimizin ya da kendi arzulanabilirliğimizin onayı. Tiefer'in amacı insanların cinsellik konusundaki endişelerini azaltmak ve cinselliğin önemini makul bir perspektife yerleştirmek.

Bu yaklaşım tarzı, konuyu tıbbileştirmenin ve Viagra gibi "hızlı çözüm"ler çılgınlığının tehlikelerini aydınlatıyor. Kuşkusuz, feminist hareketler, lezbiyen ve gaylerin hareketleri cinselliğin erkek yanlısı birleşme (koitus)merkezli tanımına yıllardır ve genellikle de başarıyla meydan okuyor. Ama Tiefer bize daha kazanılacak pek çok mücadele olduğunu ve tanımlama iktidarının hâlâ beyaz, heteroseksüel erkeklerin elinde olduğu bir dünyada tetikte durmaya ihtiyacımız olduğunu hatırlatıyor.

Kitabınızda cinsellik anlayışınız örneğin cinselliğin "doğal" olduğu düşüncesi konusunda çok kışkırtıcı bazı sorular soruyorsunuz. Bu sorular feministler için neden önemli?

İnsanlar cinselliğe çeşitli amaçlar için yöneliyorlar ve cinsellik pek çok farklı ihtiyacı karşılamak için çok kullanışlı olabilir. Ama bu toplumda cinselliği çok dar bir odaktan görme eğilimi var; yalnızca biyolojik bir edim olarak, güzel olanın ya da ayıp olanın alanı olarak. Ben cinselliğin temelde kültürel bir olgu olduğuna inanıyorum. Sabit bir biçimde var olmuyor, verili bir anda kültür içinde olup bitenle ilişki içinde yaratılıyor.

Bu feministler için değerli bir yaklaşım çünkü üremeden şiddete, nesneleştirmeye, mahrem durumlarda güçsüzleştirmeye dek birçok toplumsal sorun cinsellik etrafında yoğunlaşıyor. Sorun herhangi birinin orgazma ulaşıp ulaşmadığıyla, ereksiyon olup olmadığıyla ilgili değil, hangi ekonomik ve toplumsal güçlerin etkin olduğuyla ilgili. Doğru soruları sorduğumuz sürece bu, toplumsal eleştiri için zengin bir zemin sunuyor.

Sormamız gereken "doğru" sorular sizce hangileri?

Ele almamız gereken sorunlardan biri cinselliğin ne olduğu. İnsanlar "cinselliğim" sözcüğünü sanki yalnızca bir yönleriyle cinsel bir varlıkmışlar gibi kullanıyorlar. Bunu gerçekten iç rahatlığıyla söylüyorlar ama ben bu konuda pek rahat değilim çünkü bir insanla yaşadığım cinsellik bir başkasıyla vaşadığımdan çok farklı. Benim deneyimim (bence yaş aldıkça herkesin deneyimi) cinsel yaşamımda mütliş bir dalgalanma biçiminde. Cinsellik de arkadaşlık gibi daha çok duruma bağlı bir olgu. Bir arkadaşlık potansiyeliniz vardır ama ortalıkta, "Hey, bugün arkadaşlığım gerçekten güçlü" diye dolanmazsınız.

Bir şeyi nasıl kategorileştirdiğiniz onu nasıl yaşadığınızın önemli bir bölümüdür. Gittiğiniz jinekolog genital organlarınızı kurcaladığında, buna cinsellik demiyoruz. Bunda tahrik yoktur, orgazm yoktur. Öyleyse bir şeyi "cinsel" yapan ne? Benim düşüncem her zaman "bu nedir?" sorusunu sormak. Hayatımda nasıl bir işlev görüyor? Bunu kim soylüyor? Ona bakış biçimim beni mutlu ediyor mu?

İnsanların cinsellik anlayışlarını geliştirmenin bir yolu var mı?

Her şeyde olduğu gibi bunun yolu da gerçek deneyimin tartışılmasından geçiyor. Kişisel olan politiktir. Ve çok daha fazla kapsayıcı bir cinsellik eğitimiyle insanların bilgisini artırmaktan geçiyor.(...) Örneğin, reklamların etkisi. Bunu cinsel eğitim kapsamında öğretmiyoruz, oysa cinsel deneyim üzerinde derin bir etkisi var. Ve haz için haz. Bazı ticari çıkarlar, hazzı, sattıkları malla bağlantılıysa öne çıkarıyorlar ama çok az insan üründen bağımsız bir haz anlayışı oluşturmayı gerçekten deniyor. Bu çağ, Viagra'nın yaratıcısı Pfizer'in yeryüzündeki herkesi cebindeki son meteliğe kadar dolandırmaya çalıştığı bir çağ. İnsanların bununla baş etmeye hazırlıklı olmalarını istiyorum.

Öte yandan, haberlerdeki ya da filmlerdeki cinsellikle ilgili konuşmalarla tıka basa dolduruluyoruz. Bu da bir baskı hissettirebiliyor.

Eski bastırma ve sindirme dönemleriyle kıyaslandığında, cinselleştirilmiş bir kültürde yaşıyoruz. Medyanın cinsellik üzerindeki aşırı vurgusu bir aşama. İnsanların davranışları ve duyguları, toplumun patlama halinde ticarileşmesine yetişecek kadar çok değişmedi. Medyada cinselliğin görünür hale gelmesi ve cinsellik anlayışımız üzerindeki etkisi yalnızca 30 ya da 40 yıl öncesine gidiyor. Doğum kontrolünün cinselliğin rolünü nasıl değiştirdiği, boşanmanın aynı şeyi nasıl yaptığı,

iyi bir cinsel yaşamın "başarı"yla nasıl eşanlamlı hale geldiği gibi değişen her şey konusunda daha iyi eğitilmiş olsaydık belki kendimizi bu kadar baskı altında hissetmezdik.

(..)

Bir de cinselliğin sadece biyoloji olduğu ve ilaçla "yoluna koyulabileceği" fikriyle dolduruluyoruz. Bu insanların düşüncesinde bir çeşit parçalanma yaratıyor. Eğer sorunun kaynağı olarak vücudunuzun herhangi bir bölümüne odaklanırsanız, bu, cinselliğin tüm duygusal, duyumsal, zihinsel yapınızı, yani bir bütün olarak kendinizi kapsayan bir edim olduğunu görmenizi engeller. Sevişme edimini daha büyük bir resim içine yerleştirmenin yararı, bunun, sevişenin bedeninizin tıbbi bir norma göre yaşayan ya da yaşamayan bir parçası değil, kendiniz olduğunu size hatırlatmasıdır. Bu, cinselliğe katabileceğimiz önemli şeylerden biri olan biricikliği onurlandıran bir perspektiftir.

Bu değerleri cinselliğe uygulamak insanlar için zor mu?

Cinsel ilişkide biricikliğe değer vermememiz kısmen cinselliğe ilişkin çoğu şeyin sır olmasından kaynaklanıyor. Annenizi ve babanızı sevişirken görmüyorsunuz, ama eğer görseydiniz sevişmek için Michelle Pfeiffer gibi görünmeye ihtiyacımız olduğunu düşünmeye bu kadar eğilimli olmazdınız. Gerek dinden gerekse ticarileşmeden kaynaklanan kültürel mesajların bu denli etkili olmaları, bir bakıma kendi gözleminizle karşılaştırılamıyor olmalarından kaynaklanıyor. Herkesin anne babasını sevişirken seyretmesini savunmuyorum. Ama eğer düşünmeyi bırakırsanız, kendi kendinize şöyle diyebilirsiniz: "Sıradan insanları sevişirken hiç görmedim. Koca bir mideyle ne yapıyorlar? Birbirlerini nasıl soyuyorlar?" Bende akla gelebilecek her türden insanın sağlam ya da sakat, şişman ya da sıska, yaşlı ya da genç sevişmelerini gösteren filmler var ama onları tıptaki öğrencilerime gösteremiyorum çünkü bugünkü ortamda her açık imgenin pornografi olduğu ve bunun da aşağılayıcı olduğu söyleniyor Ama insanların kendi deneyimleriyle kültür arasında bu tür bir köprünün olmaması bizi cinsellik konusunda bunaltıyor. İnsanların kendi bedenleri, çekicilikleri ve fiziksel ifadeleri konusunda sürekli olarak bunalım yaşadıklarını düşünüyorum. Sorun pek de genital organlarımızla ne yaptığımızla ilgili değil, kendini arzulanabilir bir insan olarak hissetmek ve başka insanların da arzulanabilir olduklarını görebilmekle ilgili.

Cinsellik anlayışımızın toplumsal cinsiyetle ilgili anlayışımızı da etkilediğini düşünüyor musunuz?

Toplumsal cinsiyetin olumlanması cinselliğin bugünkü kuruluşunda son

derece önemli bir öge en azından hastalarımın çoğunluğunu oluşturan heteroseksüeller için. Üreme kadınlar için toplumsal cinsiyetin olumlamnasının özünü oluşturagelmiş. Erkekler için ise bunu oluşturan işleriydi. Bu gün toplumsal cinsiyetini kanıtlamanın yolları gittikçe azalıyor ama bu her zaman olduğu kadar önemli. Öyleyse toplumsal cinsiyetinizi nasıl kanıtlıyorsunuz? Cinsellik yaşamak zorundasınız ama herhangi bir cinsellik değil, koitus. Bundan feminizm bağlamında söz etmek canalıcı bir önem taşıyor. Viagra'yı besleyen, erkeklerin belirli bir erkeklik türüne yatırım yapmaları. Feministlerin çalışmalarının bir bölümü erkeklik hakkındaki kabul edilmiş kavramları sorgulamaktan oluşuyor, oysa Viagra'nın bunları olumladığı söylenebilir.

Uzun yıllar çalıştığım üroloji bölümüne erkekler, "İktidarsızım" diyerek gelirlerdi ve ben de, "Peki bu sizin için ne tür bir sorun oluşturuyor?" diye sorardım. Bana bir budalaya bakar gibi bakarlardı. "Nasıl yani, sevişemiyorum işte," derlerdi. Ben de, sesime aşırı bir söyleşi tonu vererek ve göz teması kurarak, "Neden sevişmek istiyorsunuz?" diye sorardım. Bana şöyle cevap verirlerdi: "Ne demek istiyorsunuz? Herkes sevişir"

Kısacası, bu sorulara yanıtları yoktu. Yanıt veremiyorlardı çünkü sözcük hazinesi vahim bir biçimde fakirleştirilmiş. Bazen birileri birkaç sözcük geveler ve, "Bu normal olduğum anlamına gelir" derdi.

Orgazm olamamak normal olmamanın özeti gibi algılanıyor. Bir erkek ya da bir kadın olmamanın gostergesi. Ben de onlara bununla baş etmenin yolları olduğunu söylerdim. Başka yollardan erkek olun. Bunu kabul edemezlerdi. Onlar için kanıt buydu.

İnsanlara her zaman orgazmın çok Amerikanvari olduğunu söylerim. Çünkü orgazm bir skordur. Kısadır. Ne zaman orgazm olduğunuzu bilirsiniz. Kendi hanenize bir çentik daha atabilirsiniz..

İnsanlardan bu kavramları yeniden düşünmelerini isterken ne derece başarılı oldunuz?

Bu çok zor. Mütevazı bir başarı olduğunu kabul etmek zorundayım. Hastalarımın onların düşüncelerinde devrim yarattığımı söyleyebileceklerini düşünüyorum ama bu kendi düşüncemde yaptığım devrimle kıyaslandığında pek cılız bir devrim. Zaten onlar cinsellik konusunda radikal düşunce dersi almak için gelmiyorlar. Nasıl orgazm olunacağını öğrenmeye geliyorlar. Onlara, "Bunım düşündüğünüz kadar önemli olmadığını gösteren 18 bin neden var" diyerek başlıyorum ama bir insanı konuşarak orgazm

istemekten vaz geçiremiyorsunuz. Önce orgazm olmayı öğretiyorsunuz, sonra bunun ne kadar önemsiz olduğunu. Orgazm ihtilaç gibi gerçekten güçlü bir nörolojik seyirme. Yalnızca bir refleks. Onu bu kadar iyi bir şey gibi hissetmemizi sağlayan simgesellik. Simgesellik onu aym anda hem yemek üstüne tatlıyla, hem düğünle hem de Nobel ödülüyle dolduruyor İnsanlara cinsellikleriyle ilgili değerli olanın "sağlıklı norm"a ne kadar yaklaştıkları değil, kendi öyküleri, kendi simgeleri olduğu duygusunu vermeye çalışıyorum. İnsanlara kendi öyküleri için gereken sözcükler öğretilmemiş. Hiçbir şey için teknik dışında bir sözlük yok. İnsanlar cinselliği kuşatan isteklerini, özlemlerini şükran duygularını tanımlamakta çok büyuk zorluk çekiyorlar.

Cinselliği yaşamanın tek bir yolu olduğunu düşünmüyorum. Ben bir yol haritası vermiyorum. Cinselliği her insani amaç için bütün biçimlerde kullanabileceğinizi söylüyorum. Teselli, besleme, kutlama. Ve insanlar zaten öyle yapıyorlar. Sadece bu biçimde düşünmüyorlar. Sado mazoşizme bakıyorlar ve, "kamçı ve zincir gerekiyor, kauçuk gerekiyor, hiç tekin değil" diyorlar. Kendini başka bir insanın arzusuna teslim etmenin yalnızca hazzın bir biçimi, bazen hepimiz için ulaşılabilir olan bir biçimi olduğunu fark etmiyorlar. Eve girdiğinizi ve şöyle söylediğinizi düşünün: "Bugün berbat bir gündü. Kendi kendimden sorumlu olmak istemiyorum. Bunu sen yap. Bana istediğini yap." Bu tür bir tabiiyet hoş bir ferahlama sağlayabilir.

Gün boyunca kendinizi ifade etme fırsatını nadiren yakalarsınız, kimse sizi dinlemez, eve gelirsiniz ve biraz olumlanmaya ihtiyacınız vardır. Cinsellik bunu sağlayabilir. Okşanmak. Gevşemek. Onay. Birisi size dokununca, sizi öpünce, yalayınca ve güzel olduğunuzu söyleyince, bu onaydır. Sorun şu ki pek çok kadın için birisinin kendilerinin güzel olduğunu duşündüğünü kabul etmek çok zordur. Birisi bütün bedenini yalamak istediğinde bir kadına buna hakkı olduğunu hissettiren nedir? Öncelikle kendi içinizde güvenli hissetmeniz gerekir.

Cinsellik hakkında daha dürüst bir biçimde konuşmamamızın nedeninin insanların kısmen gizem duygusunu koruma istekleri olabileceğini düşünüyor musunuz? Gizem önemli mi?

İş cinselliğe gelince insanların birbiriyle çatışan istekleri oluyor. Öngörülemezliği ve denetimi aynı anda istiyorlar. Ve eğer çok fazla şey bilirlerse gizemi yitireceklerini sanıyorlar. Ama benim deneyimimde olan bu değil. Operayı severim ve bazı operaları on iki kere izlemişimdirhepsini mırıldanabilirim. Neden gidiyorum? Çok iyi anladığınız bir şeyde bile güç ve haz hâlâ elde edilebilir durumda. En iyi cinsel yaşamın bilinmeyene teslim olmaktan filmlerdeki gibi, dalgalar tarafından götürülmekten kaynaklandığı fikri bir mittir. Bir imgedir. İnsanlarla cinsel yaşanıları hakkında konuştuğunuz zaman, en iyi vakit geçirenlerin teslim olanlar olmadığını görüyorsunuz. Hayattaki her şeyde olduğu gibi cinsellikte de ne kadar bilirseniz o kadar tadını çıkarıyorsunuz.

Bu yüzden insanların zihinlerini açmak istiyorum. Bu efsaneleri havaya uçurmak. Sadece ereksiyon ve orgazm hakkında konuşmak yerine haz hakkında konuşalım. Haz almak istiyor musunuz? Hazzın büyük bir bölümü koşullanmıştır. Önceden düşünülmüştür. Tende değildir. Genital organlarda değildir. Onu bu sevinç duygusuyla dolduran şey ne anlama geliyorsa odur. Öte yandan, yazın bir şeftali yemek gibidir. Yani gerçekten hoştur ama kendinden geçirici değildir tamam, bu da şeftalisine göre değişir ama genellikle kendinden geçirici değildir. Cinselliği kendinden geçirici yapan simgesel yatırımdır.

Bu yüzden kendimizi simgesellik konusunda eğitmek en iyi yaklaşındır. (...) Sorun insanların, bu mesajlarla, cinselliğin tadını çıkarmalarını engellemeyecek biçimde başa çıkmaya hazır olmaları, zihinlerini açık tutmaları ve mümkünse bütün bunlarla ilgili olarak bir mizah duygusunu korumaları için eğitilmeleridir.

Şapkanın ölümü!

Tarihin en şapkasız dönemini yaşıyoruz. Artık başlar açık, saçlar özgür... Şapka ya arka cepte sallanan bir teferruat ya da masalımsı geçmişe özlem artık!

Her şey insanoğlunun dik durması ile başlıyor aslında. Bedeni korumak ve üzerinde bir şeyler taşımak; testi, çanak, çömlek, sandık, sepet, bohça, kitap türü eşyayı taşımak. Ama bu işe yararlık bitince koruyucu, taşıyıcı nesnelerden, asıl "şapka"ya geçiliyor. Geleneksel şapkaya. Barışı simgeleyen defne dalı taçlar, sunaklarda adak adayan kadınların papatya çemberleri, Nefertiti'nin başını yükseklere taşıyan kavuğu, gittikçe daha yukarı doğru uzanan gotik baş(hk)lar... Çin prenseslerinin başının üstündeki yürüyen avizeler, Vietnamlı kadınların hâlâ taşıdıkları konik şapkalar, Avrupalı asillerin peruka, pudra, sap saman birarada komik şapkaları.

Sonra tepelerden vazgeçilip yanlara doğru genişlemiş panoramik, pastoral, dallı, çiçekli, kuşlu, meyve sepeti gibi kirazlı, ananaslı, üzümlü şapkalar... Dartanyan'ların şapkaları ne işe yarıyorsa (selam vermeye!) o işe yarayarak ve on misli zahmet vererek gelip geçmişler. Son demlerinde biraz daha modernleşip sade abajur şapkalara geçilmişse de, yine de şapka taşımaktan, şapkaya hizmet etmekten bıkmış kadınlar. Taşıması zor, temizliği zor, koşmak atlamak zıplamak imkânsız, hatta öpüşmek! yatarken bile bone takmak?! Kim kime hizmet ediyor diye düşünüp dramatik bir hareketle kaldırıp şapkayı atmış kadınlar...

İyi ki (ve ne yazık ki) artık başlar açık, saçlar özgür. Şapka öldü. Tarihin en şapkasız dönemini yaşıyoruz. Şapkalara ayrılan para, zaman, özen, bakım artık saçlara harcanıyor. Modeller, renkler, süsler, tokalar, iğneler, şapkalardan saçlara taşındı... İyi de oldu, çünkü şapka kadına hiçbir cinsel çekicilik katmıyordu. Tepemizdeki duruşuyla hiçbir çekiciliği olmayan bir teferruat artık şapka, fetiş bile olamamış. Eldiven kadar bile seksapeli yok. Kamasutraya meraklı Hint kadınları, geyşalar farkında. Ama, biraz da yazık olmuş şapkalara... O kadar abartılmasaydı, saçımızı başımızı bu kadar zapturapt altına almasaydı, şapkaların sonu bu kadar da çabık gelmezdi belki. Çünkü arada yine de bir dostluk, bir albeni var. Kadın şapkaları saçları öldürmüyor (erkeklerde olduğu gibi)... Ama özgürlük, daha önemli kadınlar için.

Bugün artık ne kadar zorlansa da, gerçeküstücü birkaç modacı heves etse de şapkanın hayatımıza geri gelmesi olanaksız. Şapkalar arka cepte sallanan, ters takılan esprili bir teferruat artık yalnızca. Ya da kostümlü filmlerde, kıyafet balolarında fantezi, Osmanlı gecelerinde rüküşlük olarak taşınabilecek.

Şapka çeşitliliğinin en zengin, en renkli koleksiyonu belki de Osmanlı saraylarında imiş. Haremlerde guzel kadın ve entrika çokluğu kadar zengin giyimkuşam da var... Zenaname (1793)'deki kadın minyatürlerinde haremde yaşayan kadınlara ait yirmiyi aşkın üst baş resimlenmiş. Üstler az çok benziyor ama "baş"lar çok farklı: Mısırlı kadın adeta çömleklerinden birini başında taşıyor. Arnavut kadın ucu sivri, yüksek bir hotoz, Avusturyalı kadın (Nemçe) dallı, çiçekli kurdeleli, Rum daha fazlasıyla tüylü, telli başlıklar takmışlar. Cezayirli kadınınki bir küçük kubbe. En dişilikli olanlar ise İstanbullu nun, Rum dilberin ve Acem kızının şapkaları.

Osmanlı'nın son döneminde şapka gibi şapkayı yalnızca azınlık kadınlarında görebiliyoruz. Müslüman kadınlar için şapka takmanın tehlikesini Namık Kemal'in torunu Selma Ekrem'in anılarında okuyabilirsiniz. O yıllara ait anneannemin, annemin fotoğraflarına bakıyorum, şapka tam bir Cumhuriyet alameti farikası. Yanakta zülüf, gözde sürme, ayakta topuklu ayakkabı, başta küçük yuvarlak şapkalarıyla neşeli kadınlar... Nereye gidilirse gidilsin, Pera'ya, kır kahvesine, plaja, illa ki şapkalı. Şapkanın ulusalcı, devrimci, ekonomik, sevimli, kullanışlı, takıp çıkarması kolay donemi. Beyoğlu'ndaki Katia Butik'e gidin, hâlâ şapka seven müşterilerini, nostaljide direnen koket bayanları size anlatsın... Bir iki denemede anlıyorum ki, şapka takmak zor zanaat. Kıyafete uyacak, boyuna, boynuna, yüzüne uyacak. Yalnızca takmasını değil, altından bakmasını da bileceksin.

Pera günlerinden sonra Türk filmlerinde şapkalı kadın (kentli, burjuva), baş örtülü kadın (işçi, köylü) ayrımının simgesi olmuş şapka. Belgin Doruk birinci, Muhterem Nur ikinci kategorinin temsilcisi... Türkân Şoray her iki tavrı da güzel taşıyan son nihavent temsilci.

Günümüzün en müthiş şapkalıları ise, çılgın, uçuk ve kurutulmuş güller gibi 'genç' iki kadın. Adları Aysel Gürel, Semiha Berksoy. Biri kendi yaptığı simsiyah kocaman şapkalar, diğeri renkli, telli duvaklı, natürmort şapkalar giyiyor. Benim şapka öyküm de, çocukken trenin penceresinden uçup giden kirazlı şapkayla başlamıştı, daha bitmedi; yaşlanıp tüllü şapkalar takacağım günleri bekliyorum! Yüzün yarısını örten tüllü, yaldızlı şapkalar en güzeli, en gizemlisidir. Dışardan sizi göremezler, siz içerden etrafı dikizleyebilirsiniz. Rahatça ve kadınca.

Suna Karaküçük

Kadınlar çocuk doğurduktan sonra depresyonda

Sıkıntılı, kederli ve yorgun

"IV. Uluslararası Bakırköy Günleri" 3-5 Kasım tarihleri arasında İstanbul'da yapıldı. Bu toplantıyla uluslararası konuklardan biri "Kadın ve Depresyon" konulu bir konuşma yapan Myrna Weismann idi.

Myrna Weismann 1970'lerden beri depresyon hastalığının cinsiyete ve yaşa göre sıklığı konusunda epidemiyolojik araştırmalar yapan bir kadın araştırmacı. Otuz yıl önce kadınlarda depresyonun daha sık olduğunu ileri sürmüştü. O zaman bu bulguların gerçeği temsil ettiği "bilimsel" bir kuşku ile karşılanmıştı. Kadınların ruhsal sorunlarını daha kolay dile getirdikleri veya yaşadıkları sıkıntıları olduğundan daha yüksek algıladıkları şeklinde itirazlar geldi.

Zaman geçti, benzer çalışmalarla ilk saptamaların geçerliği bilimsel bir kabul gördü. Weismann'ın dünyanın dört bucağından on ülkede yaptığı araştırma ile kadınlarda depresyon sıklığının erkeklerden iki kat daha fazla olduğu geniş bir veri tabanına dayanılarak perçinlendi. Türkiye Weismann'ın çalışmasına katılan ülkelerden biri değil, ama son on yıl içinde Dr. Küey ve Dr. Kılıç'ın elde ettiği sonuçlar kadınlarda depresyonun erkeklerden daha sık yaşandığını tutarlı olarak gösteriyor. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre depresyon tüm hastalıklar arasında solunum yolları ve bağırsak enfeksiyonlarından sonra en sık rastlanan hastalık ve kadınların hayatında özellikle çocuklarını doğurdukları ve yetiştirdikleri devrelerde yüksek oranda görülüyor.

Weismann'ın gözardı edilemez bilimsel verilere dayalı bir diğer bulgusu depresyonun kadınlarda erkeklerden daha erken yaşlarda başladığına işaret ediyor. Araştırmacının bir başka saptaması ise, depresyon vakalarının genellikle uygun bir tedavi görmedikleri doğrultusunda.

Bu konferansta kadınlarla ilgili dile getirilen sonuçlar da şunlar:

Depresyon kabaca, kişinin kendini sıkıntılı, kederli, yorgun, huzursuz, yetersiz, güvensiz hissettiği, orasının burasının ağrıdığı becerilerinin ve kişiler arası ilişkilerinin bozulduğu bir hastalık. Hayatın tadı kaçıyor ve geleceğe heyecan ve umutla bakamıyor depresyona girmiş olan bir kişi. Kişinin işlevselliği düşüyor, içine ve eve çekilme eğilimi artıyor.

Diğer yandan depresyon düzelebilen, tedaviden yararlanan bir hastalık. Kişi içine çekildikçe becerilerinin ve sorun çözme kapasitesinin düştüğü bir kısır döngü oluşuyor. Depresyon tedavisine ne denli erken başlanırsa kişinin zorluklarının azalması da o denli kolay oluyor. Yine sayılar gösteriyor ki depresyon sadece tedaviye başvuran kadınlarda değil, toplumsal taramalarda bu nedenle hiçbir tedavi almamış kadınlar arasında da erkeklerden iki kat daha fazla bulunuyor. Depresyon tedavisine ihtiyacı olanlar ya tedaviye geç başvuruyor veya hiç gelmiyor. Tedaviden en az nasibini alanlar ise, hem yaşlı hem kadın olarak yaşlı kadınlar. Zaten ev dışına çıkması güç olan ve çalışma alanında özellikle itibarlı ve güçlü konumdaki işleri yapmasına olanak olmayan kadınlar bir depresyon geçirir ve tedavi almazsa büsbütün eve kapanıyor. Hastalık devresi geçtiğinde bile kendini yetersiz, güvensiz bulmaya devam ediyor.

Mesaj: Kadınlar hastalanınca tedavinizi ihmal etmeyin. Tedavi, hastalığın şiddeti ve kişinin özelliklerine göre bazen depresyonu kıran ilaçlar bazen psikoterapi ile gerçekleşiyor. Çok kez de ikisinin bir birleşimi. Son 5-10 yıldır geliştirilmiş olan depresyon tedavisinde kullanılan ilaçlar kişinin günlük yaşam içinde işlevselliğini bozmadan tedavi olmasında çok faydalı. Bu ilaçlar etkili olduklarında en az altı ay kullanılmaları gerekiyor.

Adabına uygun kullanılan ilaçlar kısa zamanda sıkıntıları azaltabilir. Ama kişiler arası ilişkilerdeki bozuklukları düzeltmeye, kendini ifade etme kapasitelerini kullanmakta güven sağlamaya ve kendini haklı görmekte tek başlarına yeterli olamazlar. Kadınların tarih boyu bir cins olarak arka planda kalma ve erkekler(in)den sonra konuşma ve karar verme alışkanlıklarını değiştirmek için konuşularak yürütülen bir tedavinin, psikoterapinin, devreye girmesi kadınların kendilerini tanımasını kolaylaştıracaktır. Kısaca, psikoterapinin kadınların kendi isteklerini tanımaları ve ev içi ve ev dışında kendilerini kendi istekleri doğrultusunda ifade etmelerinde yararlı bir araç. Tabii erkek egemen ortamda kadınların da eşit haklara sahip olduğunu benimsemiş bir uzman olmak koşulu ile.

Şahika Yüksel

Erkekler bun

"En iyi çöz

Altı genç kadın tacizle nasıl tanıştıklarını ve korunmayı nasıl başardıklarını anlattılar.

Nursel: Bursa'dan İstanbul a ilk geldiğimde, erkekler laf atınca çok şaşırdım. Önce suç bende mi, diye düşündüm. Vitrinlerin önüne geçip üstüme başıma bakıyordum, bende bir tuhaflık mı var, diye. Sonra anladım ki bu adamlar ne olursa olsun laf atıyorlar. Kendi kendime çözüm üretmeye başladım. Önceleri "Ne laf atıyorsun," filan diye kavga ediyordum, sonra baktım daha kötü oluyor, daha çok üstüne geliyorlar. Ben de elime geçeni fırlatmaya, içtiğim kolayı üstlerine dökmeye, arabalarını taşlamaya başladın. Sonunda bir sprey edindim. Henüz kullanmadım ama ilk etapta onu kullanacağım. Taciz, özellikle otobüste geliyor benim başıma, "ford"konusunda uzmanlaştını artık. Çantayı popoma kadar uzatıyorum filan ama bu çözüm değil, adamlar eğiliyorlar o zaman. Ben de doğruca şoföre gidiyorum, "Şoför bey arkadaş sağda inecekmiş, indirir misiniz?" diyorum. En kötüsü bunları yaşarken yalnız kalmak. En son, otobüste adamın biriyle saç saça baş başa birbirimize girdik, hiç müdahale eden olmadı. Herkes çok kanıksamış durumda. Alışkanlık olmuş, ben laf yemediğim bir gün yaşamıyorum. Tacizi had safhalara çıkarmadıkça fark etmiyorum bile. Müdahale edilmesi gereken bir şey ama, yapacak pek de bir şey yok. Müdavimlerim bile var. Her gece aynı yere çöreklenip laf atıyorlar.

Eylem: Ben ergenlik çağma girdiğimde, göğüslerim fazla gelişti ve en çok göğüslerime yönelik laf atıldı. O yüzden uzunca bir süre kambur dolaşarak kendimi korumaya çalıştım. Yürüyüşümü yeni düzelttim. Bir gün otobüste adamın birinin bir kızın üstüne abandığını gördüm. Kız da bir şey yapamıyor. Dayanamayıp adamın omuzuna vurdum, biraz ileri gider misiniz, diye. Ben bu noktada kadınlara da kızıyorum, çünkü adamlar ne kadar pişkin olurlarsa olsunlar, senin mutlaka müdahale etmen gerekiyor. Bir kere bizim mahallede hamile bir Alınan kadına laf atmışlardı. Tabii annem mahalleyi ayağa kaldırmıştı ama birçok erkek için hamilesin, çocuklusun, evlisin, hiçbir konum fark etmiyor. Kıyafet de önemli değil, istersen kot pantolon, gömlek giy, hiç önemi yok. Dişi olman yetiyor.

Abu: Ben ortaokuldayken daha çocuktum, arkadaşlarım kadar gelişkin değildim. Arkadaşlarımdan dinliyordum laf atmaları filan. O zamanlar güzel kızlara laf atılır diye düşünürdüm. Sonra baktım hiç de öyle değil. Pek de güzellik ölçülerine uymayan bacaklara bile, "Of yavrum, bacaklara bak," filan diye laf atıyorlar mesela. Buna biraz şaşırmıştım. Sonra yavaş yavaş benim de başıma gelmeye başladı. İlk başta pek tepki veremiyordum. Üniversiteye geldikten sonra zaman zaman tepki vermeye başladım ama her zaman bir şey yapamıyorsun. O karşıdan geliyor sen yürüyorsun, tam geçerken bir şeyler geveliyor, donüyorsun, zaten gitmiş oluyor. Hadi boş ver deyip geçip gidiyorsun. Zaten bir şey dediğinde de, pişkin pişkin, "Sen niye üstüne alınıyorsun, ben sana bir şey demedim ki," filan diyorlar. Bir keresinde seçim günüydü, görevliydim. Görev bitti, dönüyorum, hava da kararmış, ufak bir çocuk, on iki yaşında bile yok, bisikletiyle yanımdan geçerken parmak mı atmak istedi neyse, elini değdirip geçti. Nasıl sinir oldum, bir de başka bir ufak çocuk var, o da utanmaz bir şekilde gülüyor. Bağırdım küfrettim, ama bir şey olmuyor ki; o yaptığıyla kalıyor, sen yediğin parmakla kalıyorsun. Olay genelde sinir bozucu zaten ama mesela yaşlı başlı adam, "Ya amca, git işine," diyorsun. Yani yaş filan da fark etmiyor, karşılarındaki kadınların durumu da. Bunlar eğitim mi alıyorlar bir yerden, standart bir eğitim mi veriliyor bunlara. En ufak yaştan başlıyor, büyüdükçe de devam ediyor. O kâğıt mendil satan minicik çocuklar, tinerciler filan da olayı kapmış durumda. Attıkları laflardan da dehşete düşüyor insan.

Eylem: Ben on dört, on beş yaşındaydım, bir gun yer soracağım otobus şoförüne, yanımda da elli, altmış yaşlarında bir adam var. Sözde yardımcı oluyor bana, ben de anlamadım, teşekkür ediyorum. Bir iki durak sonra şoför indirdi beni, adam da benimle indi ve yanımda yürümeye başladı. Bana, "Yirmi beş yaş daha genç olsaydım, seni hiç bırakmazdım," gibi laflar etmeye başladı. Ben gençlerden çok yaşlılardan çekiniyorum, onlara söyleyecek bir şeyin olmuyor. Bir de tacize artık öyle alışmışız ki sadece sınıflandırıyoruz, ağır taciz mi, hafif taciz mi diye. Gençler daha çok, küçük boyutlu taciz yapıyorlar. Onlara müdahale etmek daha kolay oluyor. Ama yaşlı biri yapınca ne diyeceğini bilemiyorsun. Bazen orada bir polis oluyor, şikâyet edeyim diye düşünüyorsun, sonra anında vazgeçiyorsun. Çünkü okulda en iğrenç şeyleri çeviklerden duyuyoruz. Siviller de öyle. Yani polisler de bunu yapıyor, şikâyet edebileceğin merci onlar değil. Karakol filan hiç yani, daha beter ediyorlar insanı.

Başak: Bir gün Taksim'de geziyoruz. Birkaç çocuk var, biri gelip bir arkadaşın kafasını şoyle bir okşadı. Kendi aralarında da Kürtçe konuşuyorlar. Biz bunlarla kavga etmeye başladık, erkek arkadaşlarımız zaten hemen dövmeye yeltendi. Taksim'de duran siviller geldi yanımıza. Biz şikâyetçi olmadık. İlk aklımıza gelen çocukların Kürt olmalarıydı. Karakola giderlerse Kürt olmalarından dolayı dayak yemeyeceklerinden emin olsak şikâyet edecektik. Onlar olmasa o siviller zaten on metre sonra kendileri bize laf atacaklardı. Çocukları vermedik sonra da vermediğimize pişman olduk. Bu işin Kürtluğu, Türklüğü, Araplığı yok. Erkeklerin çoğu bir çift bacak ya da göğüs gördüğünde laf atıyor. Adamlar için elle dokunmak da, "Beyoğlu güzeli," diye laf atmak da, "Sileceğin var mı?" demek de fark etmiyor. Ben gözlüklü olduğum için gözluklerimden çok laf yedim "Gözluklerini çıkar da güzel gözlerini gö-

relim," filan. Tepki göstermek için değişik yöntemler denedim. Kimini takip edip durdurup, "Ne oldu şimdi yani. laf atınca neler hissettin, anlatır mısın?" gibi sorular sorup deli muamelesi gördüm. Kimisine, "Torunun yaşındayım, utanmıyor musun?" dedim. Bir keresinde yaşlı bir adamı tokatladım. çünkü çok iğrençti. Adam Alibeyköy'den Taksim'e kadar üşenmeyip beni takip etti. En sonunda Taksim Meydanı'nda tokatlayıp tekme attım. Ve o koca meydanda kimse dönüp de, "Ne oluyor?" demedi.

Eylem: Müdahale etseler bile önce erke-

hep yapıyor

...ım sprey”

e soruyorlar, “Sen abisi misin, kocası ısın, babası mısm?”Bunlardan biriy-, adamın dövme hakkı olduğu için ge-p gidiyorlar zaten. Eğer yabancıysa, uyarlı olan az sayıda san, “Ya sen ne yapı-orsun?” diyor ama o adar.

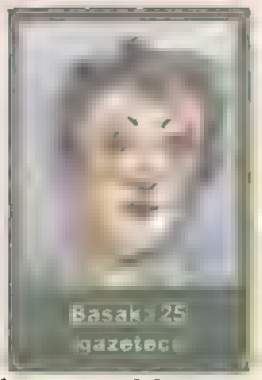

Başak: Bir ara laf a-n herkese, otomatiğe ağlanmış gibi, “Senin nene, kız kardeşine, yzene, vs. laf atılsa ho-na gider miydi?” di-ordum. Zaten aslında obüste otururken baş-yor taciz. Adam bacaklarını mandal bi açıp seni köşeye sıkıştırıyor. Hatta z bir ara okulda, otobüslere, minibüs-re pul yapıştıralım demiştik. Yani ka-katürler çizelim bu konuya dair, ya-ştıralım, insanlar görsünler. Koltuk muşambalarına haşere öldüren ilaç reklamına kadar her şey yapıştırı-lıyor, o koltuklarda bizim her gün neler yaşadığımıza dair hiçbir şey yok.

Bilge: Aslında iyi niyetli erkekler bile otururken bacaklarını sonuna kadar a-ç a-

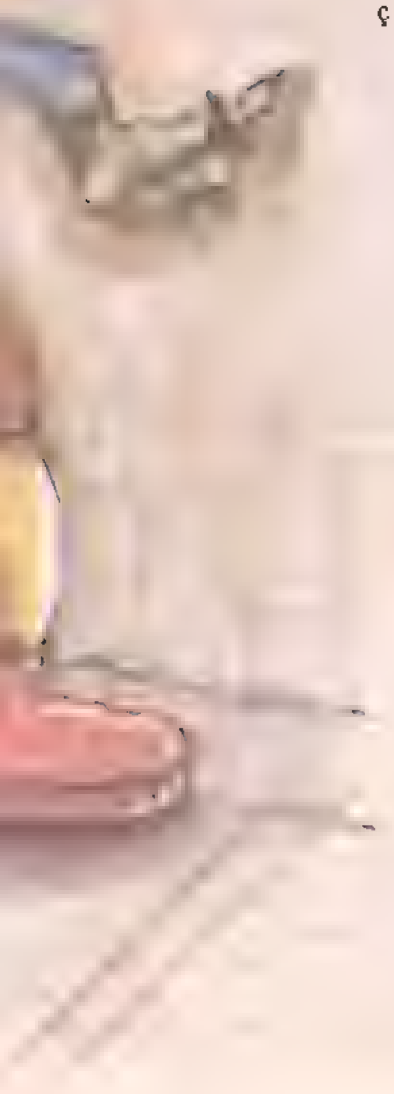

biliyorlar. Bazen erkek arkadaşlarımız da bizi suçluyor, “Kötü bir niyeti yok, niye böyle yapıyorsunuz,” diye ama alnında yazmıyor ki iyi niyetli olduğu, sonuçta doğru dürüst oturması lazım. Bir keresinde otobüsten inmemize bir durak kala kalemi cebimizden çıkarıp otobüsün kapısına, “Otobüslerde rahat yolculuk etmek istiyoruz, tacize son verin,” türü bir şeyler yazıp altına da “Tacize uğrayıp rahatsız olan kadınlar,” diye imza atıp indik. Arkamızdan bir kahkaha yükseldi. Yani bir şey olmadı ama ne kadarını teşhir etsen kârdır diye düşünüyorum. Belki birinden tepki görünce başkasına yaparken düşünür. Ayrıca bence dövülebileceğini de bilsin.

Şengül: Benimki aslında çok küçükken ve tacizden daha ağır bir şey olarak başladı. Ben ilk tacizimi yedi yaşında yaşadım, babam küçük olduğum için beni kahveye filan götürmekte sakınca görmüyordu. Kahve bir dinlenme tesisinin içindeydi. Bir gün babam kahvede otururken ben de oralarda dolaşıyordum. Tuvalete girdim, çıktım, babamın yanına doğru yürürken yirmi, yirmi beş yaşlarında bir çocuk geldi, “Ne yapıyorsun, şöyledir, böyledir,” diye konuştu. Sonra beni bir yere götürdü. Nasıl bir yer olduğunu hatırlamıyorum ama yatak gibi bir şey vardı. Öpmeye filan başladı. Onun da ne olduğunu anlamadım ama bir zarar vereceğini hissedip panikleyerek kaçıp babama gittim ve söyledim. Babam önce bana vurdu, “Senin orada ne işin var?” diye. Düşünebiliyor musunuz, yedi yaşında bir çocuğun ne suçu olabilir böyle bir durumda? Daha sonra, on on iki yaşlarımdayken babamın en yakın arkadaşı tarafından tacize uğradım. O da çok iğrenç bir durumdu. Bunun dışında da, kendisine bakıcılık yaptığım, kirli çamaşırlarını filan yıkadığım yetmiş, yetmiş beş yaşlarında bir adam tacizde bulundu bana. Bu şekilde, genç değil de, orta yaşın üstünde adamların bu konuda daha iğrenç olduklarını hissettim. Bende onlara karşı bir tiksinti var. Zaten bu tür durumlar, bizi erkek gibi davranmaya yönlendirirken bir yandan da öyle düşünmeye başlıyorsun. Ben ondan sonra, yani en azından bir süre, kısa etek giyen, süslenen kadınlarda suç buluyordum. Kendi hemcinsimi suçluyordum. Laf atılması ergenlik dönemimde oldu. Bunlar insanın psikolojisini etkiliyor. Sen bir kadınsın, genç kızsın, erkek gibi davranmak zorunda kalıyorsun, kendini öyle hissediyorsun. Böyle davranırsan bir şey yapmazlar diye düşünüyorsun. Ben bunu çok küçük yaşta yaşadığım için çok olumsuz etki yarattı. Hep erkek gibi davrandığım için beni erkek gibi gördüler ve hâlâ bu devam ediyor. Laf atmayla filan karşılaşınca ben kendimi kaybediyorum, tekme tokat giriyorum. Çözümün ne olduğunu bilmiyorum, yok sanırım. Ben sadece kavga ediyorum, dövüyorum daha doğrusu. Hırsımı alabilmek için, çözüm olmadığını bilsem de dövüyorum.

Başak: Şengül benim ev arkadaşım. Geceleri beraber dolaşmak durumunda kalıyoruz. Bir gece adamın biri Haseki'de laf atıp Aksaray'a kadar bizi takip etti. Ben şimdi akşam vakti sorun çıkmasın, gidelim filan diye düşünürken Şengül elindeki poşeti bana verip adama saldırdı. Ve oradaki bütün lahmacuncuların, seyyar satıcıların önünde adamı bir güzel dövdü. Sonra ilerlerken adam arkamızdan korkunç bir küfür savurdu. Şengül dönüp adamı bir de orada dövdü. Adam polis çağıracağım diyerek kaçtı. Bize laf atan adamın polisten yardım bekleyen durumuna düşmesi çok hoşumuza gitti. Çok zevk verici bir şeydi. Aslında korktuk, eve titreyerek gittik. Ben okula hiç etekle gitmedim. Saçlarımı süslemedim, kendime hiç bakmadım. Beyazıt'a uğrayacaksam asla etek giymem. Aksaray'dan geçeceksem dikkat ederim. Alibeyköy'de de son bir seneye kadar etek giymezdim ama kapalılığın da fayda etmediğini gördüm. Bir süre sonra kendi bilincimin gelişmesiyle müdahale etmeye başladım. Artık her yerde istediğim gibi giyiniyorum. Kıyafetimden dolayı bana bir şey söylendiğinde kendimi ezik hissetmeyeceğim bir psikolojiye gelmem gerekiyormuş demek ki. Biraz okumamızla, bilincimizin gelişmesiyle ilgili bir şey. Erkek arkadaşlarımızla da bu konuda mücadele ediyoruz. “Bu kıyafetle niye buraya geldin,” gibi lafları çok duyduk biz.

Eylem: Arkadaşım bir gün smava giderken vapura biniyor. Yanındaki öyle sıkıştırıyor ki, söyleyecek söz bulamıyor. En sonunda çocuğun dizini öbür tarafa itmiş. Çocuk şaşırıp kalmış. Bence bizim gibi kadınların o bacağı aynen alıp durması gereken yere koyması gerekiyor. Sonuçta hâlâ ezik hissettiğimiz pek çok durum var. Gece on birden sonra kendimizi savunmasız hissediyoruz. Sürekli bir tedirginlik yaşıyoruz, yanımızda her zaman bir çakı ya da sprey olması gerekiyormuş gibi davranıyoruz. Sonuçta biz nasıl düşünürsek düşünelim toplum aynı toplum ya da erkekler aynı erkekler ve buna karşı bir şekilde korunmamız lazım.

Başak: Bence sprey en iyi yöntem. Sprey taşıdığım zaman kendimi öyle güvenli hissediyorum ki, kalaşnikof taşısam öyle hissetmeyeceğim. Bu spreylerin de kanunen yasak olduğu filan söylendi. Kadınların suçluluk duymamaları ve yanlarında da bir şey taşıması gerekiyor. Çakı, bıçak her zaman kullanabileceğim şeyler değil, yani onu ancak tecavüze yeltendiğinde kullanabilirim diye düşünüyorum. Bir de uzun süre benim başıma çok kötü şeyler gelmez, onlar hep gazetelerde okunur, başkalarının başına gelir dediğim şeyler, başıma geldikçe ben daha fazla korkmaya başladım. Eskiden geceleri sokakta daha rahat dolaşırdım. On yedi, on sekiz yaşındayken kendime o kadar güveniyordum ki, sanki bu toplumun, bu erkeklerin dışında yaşıyordum. Daha önceleri böyle değildim, ta ki elimde alışveriş torbalarıyla bir inşaatın önünde yürürken iki adam üstüme atlayana kadar. Laf atılır, parmak atılır, bütün kadınlara yapılır bunlar gibi abuk sabuk bir zihniyete sahiptim. Bunlara her zaman tepki verdim ama o iki tane adam üstüme atladığında ne yapacağımı şaşırdım. Sokakta hiç kimse yok, ıssız bir yer, bağırıyorum, adamlar sarhoş. Çamurların içinde epeyce bir süre boğuştuk. Sonra bir araba geldi, bunlar arabayı görünce kaçtılar. Araba gelmese belki orada tecavüze bile uğrayabilirdim. Ne kadar savaşabilirdim, ne kadarına gücüm yeterdi bilmiyorum. Adam bana bir yumruk atsa belki bayılacaktım. Eve gidince, üstüm başım çamur içinde, yere bağdaş kurup iki saat filan ağladım. Bu olaydan sonra acayip bir korku başladı. Gece sokakta gezmek gereksiz filan demeye başladım. Yanımda birileri yokken ve mecbur kalmadıkça gitmiyorum bir yerlere.

Şengül: Bence bu konuda kadınların kendilerinde değiştirmeleri gereken çok fazla şey var. Ben de ilk zamanlar, feminizm mi, aman onlar erkek düşmanı, diye düşünüyordum ama sonraları kadınlara yönelik bir konuşma varmış, bir eylem varmış filan diye gitmeye başladığımda, kız arkadaşlarımın da benim daha önce düşündüğüm gibi düşündüklerini, bana da öyle davrandıklarını gördüm. Hatta feministler tacize uğramış, sevgililerinden kazık yemiş kadınlardan oluşur, aman sen de mi feminist oldun, sevgilinden mi ayrıldın, gibi şeylerle karşılaşıyorsun.

Eylem: Bizim en yakınımızdaki erkek arkadaşlarımız, kendilerini demokrat, aydın gören, eşit olduğumuzu düşünen bir sürü arkadaşımız da, belki laf atmıyorlar ama yanımızdan geçen mini etekli bir kız hakkında iki saat geyik yapıyorlar ya da hakkında iyi şeyler düşünmüyorlar.

Ahu: Tabii canım, laf atmasalar da suçlu olduğunu düşünüyorlar. Çünkü işte, biliyorsunuz bizim erkeklerimizi, “Niye böyle giyiniyorsunuz? Burası Beyazıt, ona göre giyinsene,” gibi şeylerle karşılaşıyoruz. Sonuçta bizim erkek arkadaşlarımız da bu toplumdan nasibini almamış değil.

Hıncal Uluç, siz ne zaman kadın oldunuz ki?

Jodie Foster'in bir tecavüz kurbanını canlandırdığı ünlü *Accused* (Sanık) isimli filmin orijinal afişinde bir cümle vardı: "Kurbanın da masumiyetini kanıtlamak zorunda olduğu tek suç."16.11.99 tarihli köşenizde "Feminist Genellemeler" başlıklı yazınızı okuyunca ilk önce bu cümleyi anımsadım. Ardından da tecavüz konusunu işleyen gördüğüm nice filmi, okuduğum nice kitap ve gazete haberini, tanık olduğum daha nice olayı bir bir hatırladım ve böyle bir konuya hâlâ sizin gibi duyarsız yaklaşan insanlar olmasına hayret ettim.

İtalya'daki olayda yargıçların konuya bilimsel yaklaştığını ve adil bir karar verdiğini iddia ediyor, neredeyse alkışlıyorsunuz. Olayın nasıl gelişmiş olduğunu sanki bizzat tanık olmuş gibi anlatıyor, yorum yapıyor, her zamanki tipik, "Ben herşeyi bilenihı ey zavallı ölümluler, siz kim oluyorsunuz ki?" üslubunuzla ahkâm kesiyor, hüküm veriyorsunuz. Elinizdeki tek "bilimsel" kanıt ise "Tecavüzcü Coşkun"la yapılan sözümona "deney!" Peki kadının o sırada ne durumda olduğunu, orada niçin bulunduğunu, herhangi bir tehdit alıp almadığını nereden biliyorsunuz? Yine tipik dar görüşlü erkek mantığıyla karar veriyor, bütün olayı kısır bir "blucin" tartışmasına indirgiyorsunuz. Ama eminim bütün kadınlar o kadını anlıyor ve hak veriyor.

Kadınların tecavüz kâbusunu anlayamadığınızı yazıyorsunuz, elbette anlayamazsınız, siz ne zaman kadın oldunuz ki? Siz, çocukluğunuzdan başlayarak 'kendinizi sakınmanız', 'ayağınızı denk almanız', 'namus ve iffetinizi korumanız' için sürekli uyarılmadınız; sokaktan, karanlıktan, yabancılardan gelecek tehlikelere karşı sürekli korkutulmadınız. Sizin toplum içindeki konumunuz cinselliğinize göre değerlendirilmedi, her sözünüz, davranışınız, giydiğiniz özellikle erkekler tarafından sadece kadınlara uygulanan kimi kurallara göre yargılanmadı.

Tecavüz fantezileri olan pek çok kadın tanıdığınızı yazıyorsunuz, özür dilerim ama bunu uyduruyorsunuz. Seda Güler de, referans aldığınız yazısında bunun cevabını veriyordu zaten, bu kadınların değil, erkeklerin fantezisi, ben de tecavüzü sadece cinsel doyum amaçlı değil, kadınlar için bir cezalandırma yöntemi, hatta spor ve hatta hak olarak gören nice erkek tanıdım ama tecavüz fantezisi kuran, hele bir de bunu erkek arkadaşlarına anlatan kadın ne gördüm ne de işittim. (Dilimizdeki küfürleri düşünün, önemli bir kısmı birilerine tecavüz etme isteğinin dışavurulması değil mi? Bunları da kadınlar mı icat etti?)

Tecavüz fantezileri olan pek çok kadın tanıdığınızı yazıyorsunuz, özür dilerim ama bunu uyduruyorsunuz. bu kadınların değil, erkeklerin fantezisi!

Ben hiçbir kadının kendi rızasıyla ilişkiye girip sonradan şikâyetçi olacağına da inanmıyorum. Çünkü şikâyetçi olduktan sonraki süreç de neredeyse tecavüzün kendisi kadar yıpratıcı ve aşağılayıcı; uzun muayeneler, sorgulamalar, hiç tanımadığı insanlarm karşısında en mahrem özelliklerini sayıp dökmeler, elaleme rezil, rüsva olup aile ve iş yaşamının tehlikeye girmesi, daha nice sakıncalar kadınları yıldırıyor. (Hastanede baygın yatarken tecavüze uğrayan kadının başına gelenleri hatırlayın)? Kaç kadın bunları göze alamadığı için başına geleni en yakınlarına bile anlatamıyor ve ömür boyu bu kâbusla yaşamak zorunda kalıyor biliyor musunuz? Kadının tanıklığının yeterli olması için yasalarda değişiklik yapılması önerileri ise, kadınlar güvenlik kuvvetleri, mahkemeler ve toplum tarafından bunca aşağılanırken kılları kıpırdamayanların işlerine gelince "hak, hukuk" diye tutturmaları yüzünden sürekli engelleniyor. Bunlarla kadınlara verilmek istenen mesaj şu: "Eğer canınızı kurtarmayı başardıysanız mutlaka kendiniz istediniz, arandınız, tahrik ettiniz, halinize şükredip kapayın çenenizi!" Öyle ki kadın da sonunda nerede hata yaptığını düşünüp kendini suçlamaya başlıyor. Bu konuda bahaneler sonsuz: evine gitmeseydi, arabasına binmeseydi, evine almasaydı, yemeğe çıkmasaydı, içki içmeseydi, öyle giyinmeseydi, konuşup gülmeseydi, yalnız yaşamasaydı, kapısını kilitleseydi, penceresini kapasaydı... Kısacası kadın olmasaydı... Yazının başında yaptığım alıntıya dönersek, bir de ne kadar namuslu ve iffetli olduğunuzu, olayda bir hatanız olmadığını da kanıtlamanız gerekiyor. Sonunda tecavüz edeni mahkûm ettirmeyi başarsanız bile ömür boyu damgalanıyorsunuz, kimse size başınıza gelenleri (suçunuzu!) unutturmuyor.

Yıllardır nice insan bu konuda yazıp çiziyor, konuşuyor ama nedense sizin gibilerin 'nato kafa nato mermer' kalın kafasına girmiyor, olaylara hep aynı maço dangalak gözlükle bakmakta devam ediyorsunuz, çünkü böylesi işinize geliyor.

Daha söylenecek çok şey var ama bu konu bir email mesajına sığmayacak kadar kapsamlı. Kısacası, bir kadın olarak ilgili yazınızdan fena halde rahatsız oldum, bunun için bütün kadınlardan özür dilemenizi istiyorum.

(Haketmiyorsunuz ama âdet yerini bulsun) Saygılarımla.

Gülnur Seybanoğlu

Geç kalmadan...

Mutluluğu kendimize ulaşılması gereken bir hedefmiş gibi görüyoruz. Bunu ulaşılmaz yapan da biziz aslında. Özgür olmayı belki de beceremiyoruz. Birilerinin bize bağımlı ve bizim de birilerine bağlı olduğumuz düşüncesi bir saplantı halinde. Özgür olmak için cesur davranamıyoruz.
Bir şeyleri paylaşmak, sevmek, sevilmek gibi ihtiyaçlarımız için hayatımıza birini dahil ediyoruz ve onun her zaman dünyalara bedel olmasını istiyoruz. Başlangıçta herşey güzel oluyor. İnce, düşünceli davranışlar, sevecen bakışlar...
Sonraları, ilgi azalıyor, bir şeyi kazanmanın rahatlığı çöküyor insanların üzerine. Oysa elinde tutmanın kazanmaktan daha çok önemli olduğunun farkına varılamıyor. Tartışmalar, suskunluklar, suçlamalar; buna rağmen bitmediğine mandığımız bir bağ ve sevgi. Onun için anladım ki insanın en büyük düşmanı ummak.
Hiç kimseden bir şey beklemeden kendi ayaklarımın üzerinde durmalı, kimseye yenilmemeliyim. Düşüncelerimden, yaşantımdan, beklentilerimden ve zamanımdan ödün vermeden önce kendim olmalı ve kendim için yaşamalıyım. İstediğimi gerçekleştirmeli ve bunlar için mücadele etmeliyim.
Umuyorum ki kendimi, yaşantımı ve isteklerimi sorgulamak için çok geç kalmadım.

Ayşel

"O kadından uzak durun"

Çocuğu beşinci sınıfa gidiyor. Kadın hemen hergün çocuğunun öğretmeninden yakınıyordu. Kendisini telefonla taciz ettiğini, çocuğunu dövdüğünü anlatıyordu.

Bir apartman dairesinde kiracıyım. Oturduğum dairenin altındaki dairede bir çocuklu yalnız bir kadın oturuyor. İstanbullu. Antalya'ya geleli bir yıl olmuş. Tek başına yaşamını sürdürmeye çalışıyor. Eşi onu terk ederek Kırgızistanlı bir kadınla gitmiş. Çocuğu beşinci sınıfa gidiyor.

Kadın hemen hergün çocuğunun öğretmeninden yakmıyordu. Kendisini telefonla taciz ettiğini, çocuğunu dövdüğünü anlatıyordu. Ben de ona şikâyet edebileceği yerleri söylüyordum ama cesaret edemiyordu.

Bir gün tam apartmana girerken, çocuğunun ağlayarak eve doğru koştuğunu gördüm. Yüzü gözü şişmişti. Çocuğu durdurup neler olduğunu sordum. Çocuk, öğretmenin kendisini dövdüğünü söyledi. Bir dakika sonra birkaç öğrenci daha heyecanla geldiler. Öğretmenin Emre'yi çok dövdüğünü, kendilerinin de korktuğunu anlattılar. Emre'nin annesini alarak Eğitim-Sen'e götürdüm. Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeleri ile konuştuk. Başkan, Çocuk Hakları Komisyonu kuracaklarını, bu komisyonun okullardaki bu tür olayları araştıracağını anlattı. Emre'nin okuluna da giderek bu konuyu okul müdürü ile görüştü. Bu olaydan sonra anlaşıldı ki dövülen daha birçok öğrenci ve taciz edilen birkaç kadın veli varmış. Onlar da aile ortamlarının bozulmasından, çocuklarının sınıfta kalmasından korktukları için sessiz kalmayı tercih etmişler.

Sınıf öğretmenin elinden alındı. Öğretmen bu yenilgiyi içine sindiremedi. Emre'nin annesinin fahişe olduğunu, kendisinin ona yaklaşmadığı için bu yalanları uydurduğunu sağa sola anlattı. Ayrıca Emre'nin annesine tehdit telefonları ediyor, onu öldureceğini söylüyordu. O kadar ileri gitti ki kadın çocuğu ile evinde yatamaz, çocuk da her telefon sesinden korkar duruma geldi.

Öğretmen kamuoyu oluşturmayı başardı. Birgün, Eğitim-Sen Yönetim Kurulu üyelerinden bir öğretmen beni arayarak, "O kadından uzak durun," diye bir tavsiyede bulundu. Oysa o kadını hiç tanımıyordu!

Kâmile/Antalya

Bu bayrak çantaya dikilir mi?

Hollanda'dan iki genç üniversite öğrencisi her yaz bir ülkeyi geziyorlar. Gezdikleri ülkenin bayrağını sırt çantalarına dikiyorlar. Çantalarında sekiz bayrak olmuş. Bu yaz Türkiye'yi gezmeye geldiler.

Kızım da bu yıl üniversiteyi bitirmenin sevinci ile Antalya Olimpos'da tatil yapıyordu. Doğa, tarih, güneş ve denizin buluştuğu Olimpos'un güzelliği ile büyülenen Hollandalı gençlerle orada tanışıyorlar. İkisi Türk, ikisi Hollandalı dört genç, Türkiye'yi birlikte gezmeye karar veriyorlar. Antalya'dan başlayarak, Pamukkale, Adapazarı ve İstanbul.

İstanbul, Hollandalı gençlerin rüyalarını süsleyen şehir. Çok heyecanlılar. Ellerindeki broşürde İstanbul da kalabilecekleri otelin adı var. Onlar da özellikle orayı tercih ediyorlar. Ama o otele gidene kadar, önlerine geçen geçene; "Orada kalamazsınız. Oysa bizim otelde sorun değil."

Gençler, "Birlikte yatacağımızı nereden çıkardınız?" deseler de, iki kız iki erkeğin başka şeyler de yapabileceğini onlara anlatamıyorlar. Zaten bakışlar yeterince yargılıyor. Lokantaya giriyorlar, yine tuhaf bakışlar, yemek istiyorlar; garson o yemeğin olmadığını, diğerinin bittiğini, suyun hiç kalmadığını, tuvaletin bozukluğunu, ipe un sererek sert bir dille anlatıyor.

Gençler Ayasofya'yı gezmeye niyetleniyorlar. Kapıda turizm eğitimi ile hiç ilgisi olmadığı hemen anlaşılan, sakallı bir görevli, gençleri tepeden tırnağa, aşağılayıcı bakışlarla süzdükten sonra, kızların çarşaflara sarınmasını istiyor. Çaresiz sarınıp giriyorlar. Erkeklere yaklaşıp alçak sesle bir şeyler söyluyor, bunun üzerine Paul Ayasofya'yı gezmekten vazgeçiyor. Kızım merak edip geriye dönüyor, Paul'e neden içeri girmediğini soruyor. Meğer sakallı görevli, "Bu kızlarla yatıyor musun?" diye sormuş.

Bunlar ve buna benzer olaylardan sonra Hollandalı gençler, gözleri dolu dolu memleketlerini özlediklerini ve hemen dönmek istediklerini söylüyorlar.

Acaba Türk bayrağını da sırt çantalarına dikerler mi dersiniz?

Kâmile Yılmaz

Paul Ayasofya'yı gezmekten vazgeçiyor. Kızım merak edip geriye dönüyor, Paul'e neden içeri girmediğini soruyor. Meğer sakallı görevli, "Bu kızlarla yatıyor musun?" diye sormuş.

Kimliğimize sahip çıkalım!

Salt cinsel kimliğimizden ötürü üstlendiğimiz annelik misyonunun genç neslin beynine kazınmasını sağlıksız buluyorum.

Kendi adıma anneye, anne olma doğallığına tapınan biri değilim. Birçok açılıma ve eleştiriye açık deyimler, atasözleri gibi, "ana olunca analığı anlamak" lafını da benimsemiyorum.

Anneliğin kıymetinin anlaşılmasının kadınlara maledilip yine kadınların da umarsızca savurmaktan geri durmadığı bu gibi söylemler bir kadın olarak beni rahatsız ediyor. Hak verip anlayabilme durumu salt, büyükten küçüğe kadın meselesi midir yani? Yaşammuzın her yönüyle kendimizi sorgulayarak, önce kendi elimizden tutmamız gerekliliği, cinsel kimliğimizi düzene karşı eşitlemeye çahşma mücadelemizin, içimizde ve dışımızdaki yansımalarını alaşağı eden bu tip cümleleri ayrık otu kadar lüzumsuz buluyorum.

Bu anlamda erkeklerin de büyük küçük, mutlaka aile sahibi olma, çoluk çocuğa karışma babından kendi hemcinslerine "baba olunca babalığın değerini bilmek" kabilinden sitemkâr deyimlerini en az bizim kadar kullanmaları gerekmiyor mu? Kanımca kadınlara nazaran, onların böyle deyimleri kalkan edindiği genel olarak yok gibi. Elbette bu laflara ve anlayışa müracaat etmemelerinin nedeni, bu gezegen ve bu düzen ortamında, kendilerine ne kadar güvendiklerinin ve üstünlük pozisyonlarının olduğu genel geçer kanısından kaynaklanıyor.

Sosyal, kültürel, eğitim ve gelir durumumuz ne olursa olsun pek çoğumuz yukarıda sözünü ettiğim atasözüne yatkın bir bilince sahibiz. Yatkınlıktan da öte dilimize pelesenk olmuş sanki.

Salt cinsel kimliğimizden ötürü üstlendirildiğimiz annelik misyonunun genç neslin beynine kazınmasını sağlıksız buluyorum. Anneliği kadınlıktan ayırmak hoş değil. Yüzyıllardan beri ezilen, sömürülen, köleleştirilip, ikinci sınıflaştırılan, insan kimliğinden öte dişi ohnasından dolayı erkek egemen düzende; emeklemeye çalışıp, başkaldırma eylemliliğine girmekte olan kadınlar olarak kendimize yönelik ters yaklaşımları, klişe söylemleri reddederek ve bunları sorgulayarak doğru olanı ve bizi en iyi ifade eden sözleri seçmeliyiz. Yeni nesle kadının, çalışan çalışmayan, anne olan olmayan, üreten, verimli, genç, yaşlı yani her haliyle kadın olduğunu anlatabilmeliyiz.

Kocaların, oğulların gölgesinde, çınar altı rehavetiyle uyuşmuş, yeme yedir, giyme giydir şefkatiyle, beslediklerinin kargalaşıp göz oymasından için için ürkmüş, efendinin dayatmalarına göz süzüp boyun bükmüş, yegâne cephanesi varlığından çok gözyaşı olmuş, maskeli, gösterişli, silik, köle, boynu bükük, iyi, kötü, annelik; anaçlık. Bu mu dayattığı bıyıksız cinsin bıyık altı serzenişi?

Her dakika birileri annesiz kalıyor, çocuksuz olan ya da çocuk yapmayan, evlilik ya da birliktelik yaşamayan, irili ufaklı birçok hemcinsimizi "anlayışsız, anaçlığı bilmeyen, anlamayanlar" ordusu olarak mı görelim yani?

Önce insanlığımıza sonra kimliğimize sahip çıkalım. Bizi daha da küçültecek deyimleri lügatimizden ve bilincimizden çıkararak başlayalım her şeye...

Ayşe Okur

Erkekler ve Kebaplanır

Haydar'ın gecelik olağan programına dahil olduğumda, ocak başında bir sürü adam önlerinde cızır cızır pişmekte olan etlere büyülenmişçesine bakıyordu... Ocağın gerisinde ise sıcaktan yarı pişmiş usta... Alnından şıpır şıpır terler damlıyor, o da ateşe et yetiştirmekte zorlanıyor. İştah açıcı bir manzara!

Girdiğimizi gören şef garson ardında avenesi ile koşturarak yanımıza geldi. Yüzünde yılışık bir "havayolları tebessümü" ve olimpik yurume şampiyonu hız ve stilinde... Eksik olan tek şey bando ve çiçekler... Ardından derin bir saygıyla(!) benimkine: "Hoş geldin sayın abim," dedi. "Masan hazır."

Anladığım kadarı ile "bu âlemde" garsonların mesafeli ve nazik olmasından çok kişiyi "ağabeylik" mertebesine çıkartmaları önemseniyordu. Ayrıca anlamayan için tercüme edeyim, "Bizburestoranabukadarsıkgelirizişte," demek anlamındaydı garson tarafından tanınmak. Hele "Sayın abi," olmak... Bu onura ancak Haydar gibi adamlar sahip olabiliyordu. Namlı sayılanlar yani. Karşılama komitesinden hoşnut kalmış olacak ki, iki beş yüzlük el değiştirdi.

"Nasılsın koçum," diye kibarca hatır sordu Haydar, sonra istintaka girişti, "Bizden kimse var mı?" Garson hemen atıldı: "Erdinç abi ile Mehmet abi birazdan gelecek abi. Diğer abilerim masada." Biraz susup ondan cevap gelmeyince devam etti: "Sayın abimle yengeyi şöyle alayım." Uff, ne çok abi lafı. O ağabey, bu ağabey; ben ise yenge. Ne yengesi? Haydar'ın babası senin anam nerede görmüş, demek var ya, neyse.

Aşiretinden adamların yakında olduğunu öğrenip rahatlayan Haydar lokantayı teftişe gelmiş Ali Han pozunda, kadın olan masalara bir omuz kırarak yerimize güç bela gitti. Güç bela diyorum, çünkü hem omuz çarpıtarak yürümek, hem de break dance yapıyor gibi durmamak bayağı zor işti.

Ve oturacağımız masayı gördüm. Daha doğrusu masa başındakileri! Kabadayı dedikleri buydu demek. Amerikan filmleri ile yoğrulmuş düşdünyam büyük yara almıştı: çünkü kendimi Don Corleone'nin Türkiye versiyonlarına hazırlamıştım hep. Yanlarından geçerken üstlerinden yayılan tehlike frekansını bıçakla kesilecek yoğunlukla hissedilen kişiler olmalıydılar. Vücutları da gelişmiş olmalıydı, çünkü bildiğim kadarı ile çoğu üst lisansa dek kaldırım fakültesinde okumuşlardı. Bu yüzden ünlü modacılarının imzasını taşıyan ceketleri yırtarcasına zorlayan geniş omuzlar taşıdıklarını sanırdım.

Oysa gördüklerim hiç de inandıklarım olmadı. Yakışıklı Bondları geçtim, çirkin bir Goldfinger bile yoktu çevrede. Masa başlarına kümelenmiş ordu emriymişçesine rakı içen adamlardı bunlar. Kımıltısız oturuyorlardı. Örümcek altyapı kooperatifi...

Ama doğruya doğru bizim kabadayılar vücut gelişmişliğinde Sicilya mafyasını aratmayacak durumdaydı. Gerçi bizimkilerin gelişmişliği daha çok göbek ve gerdan yönünde olmuştu ya neyse.

Güzel ağabey Erhan, küçük şişe Erhan, Alevi Yavuz, şamriyel İspik, sarı Mehmet, babakoç bilmem kim, ciğerim falanca; ne bileyim, daha buna benzer garip adlı yedi kişi... Başta da pirleri Sivaslı demirci Haydar...

Ben, bu yaratıklar alkol alınca neler olacağı üzerine belalı kehanetler yapıp dururken yemekler geldi. Herkes acılı kebap söylemişti. Yediklerinin acısı ile yetinemiyor olacaklar ortaya acıötesi çiğ köfte ile pul biber bolluğundan matador pelerini rengi almış ezme istediler. Tam bu yangını neyle söndureceklerini düşünmeye başlamıştım ki rakı servisi başladı. Küçükken annem "alevli ejderha" adlı bir oyun oynatırdı bize. Oysa gerçek alevli ejderha bu acılar yenip o rakılar içildikten sonra bu gece burda oynanacaktı kanımca.

Adamların gizli göz süzmeleri bombardımanı altında uslu bir çocuk gibi yemeğimi yemeğe koyuldum. Bir yandan da gözüm Haydar'da idi. Anaç bir içgüdü ile ne kadar içtiğini hesaba çalışıyorum; çünkü yalnızken içtiğinin iki misli hız ile içiyordu; eh, ne de olsa errrkek arkadaşlarının arasında değil miydi? Şanına leke sürdürür mü? Gerçi zamanında alkolizm tedavisi görmüş, on beş gün serum ile yaşamış, adını filan unutmuş ama ne önemi var; erkekliğe leke düşmesin de ne olursa olsun. Erkekliğin adı kendini pisi pisine öldürmek değil mi?

Benim yemeğim normal bir kebabı yeme süresinde bitti, adamlarınki de nerdeyse öyle; ama "yarasın," seslerinin sonu gelir gibi değildi... Bir yandan iş konuşuyorlar, bir yandan içiyorlar. Konular da çeksenet tahsilatı, ihaleler, kooperatifler filan gibi bir sürü sıkıcı şey. Benim hatırımı soran yok ama yine de orada olduğumun farkındalar. Aslında konuştukları iş konusu maval, çünkü tümü de ne erkek olduklarını dolaylı yoldan bana anlatma derdinde. Oysa asıl inandırmak istediklerinin bizzat kendileri olduğu o denli açık ki.

Haydar ise bir büyügu devirdiği halde hâlâ dimdikti; aynı bir buzdağı gibi. Hem de transa geçmiş bir buzdağı. Donukluğun ölçüsünü siz kestirin artık. Arada bir alt dudağı ile bıyıklarının ucunu okşaması dışında tamamen hareketsizdi. Acaba öldü de katılaştı mı diye merakımdan bir dokunmayı bile düşündüm. Zaten az olan konuşma güdüsü bütünü ile yok olmuş, yerini dalga dalga çevreye yayılan bir gerginliğe bırakmıştı.

Masadaki diğer "delikanlıları" görunce tum cesetliğine karşın yine de içim gururla doldu. "Erkeğim benim," dedim, işte erkek dediğin böyle olur. Bir büyük içer belli etmez... O zamanlar hâlâ yaygın kültürün dolduruşuna göre düşünmekteydim. En fazla içen en erkek olandır sanırdım; tabiidir ki en fazla küfür eden, en az gülen, duygularını hiç belli etmeyen, asla ağlamayan da... Bu tarife göre en erkek adamın en lanet adam olduğunu ise hiç düşünmemiştim nedense.

Tüm bunlar olup biterken lokanta boşalmış, bizim oturduğumuzun dışında kalan masalar toplanmıştı. Zavallı garsonlar ayakta uyuma tehlikesi geçiriyorlardı. En sonunda aralarından sanırım en gözükara olduğu için seçilen biri, titrek ama kararlı bir halde masamıza yaklaştı. Adamın yüz ifadesi kesilmeye giden kurbanlık bir koyunu andırıyordu. Bitkin; hem korku, hem yorgunluk, hem de uykusuzluktan. Eh, kolay mı, son üç saattir adamlar elektronik antihırsız aygıtı hassasiyetinde Haydar ve arkadaşlarının hareketlerini anında yorumlayıp servis yapmışlardı. İsterse yapmasınlar, "has'tir lan," yemek isterlerse...

Garson kendi yaptığına kendi şaşar, dehşet dolu bir halde, "Ağabey kapatmamız lazım artık," dedi. "Biliyorsun daha fazla açık kalırsa polis ruhsatımızı iptal eder."

O anda masaya ölum sessizliği çöktü. Tüm gozler Haydar'a dondü. On dört kanlı göz. Yedisi içki, sekizi yorgunluktan. Zavallı garson onu garson yapan, bu lokantaya işe sokan kaderine ve onu masaya yollayan patrona lanet ediyordu ama olan olmuştu bir kere. Pişmanlıkla gozlerini yere indirdi. Haydar ise bir anda gerildi. Sanki elektrik çarpmış gibi. Bu elektrik kara şimşekler çaktırarak gözlerinden fışkırdı. Bunu gören herkes garsonun nasıl olup da taşlaşmadığına şaştı kaldı.

Sivaslı uzun uzun bakıp gereken gerilimi yarattı. Belirsizlik daima korku doğurmaz mı? O da en çok bundan yararlanıyordu işte. Sonunda arzuladığı titreşimleri yakalamış olacak ki dudaklarının yanı ile lafları eze eze: "Bi yolluk getirrr de gidelim kardaş," dedi.

Yolluk da ne ki diye düşündüm. Trafik ile ilgili bir şey olsa gerek. Işıldak, fosfor filan. Yoksa gece ayazına karşı yedek ceket gibi bir şey mi? Belki de yakındaki barları gösteren yol haritasıdır. Dur, dur, herhalde parası bitti de tanıdık lokanta diye biraz borç istiyor.

Garson ise birden rahatladı, zavallı adamın yüzüne dörtbaşımamur bir orgazm sonrasının yorgun rahatlığı çöktü ve hemen ekledi. "Emrin olur ağabey." Haydar'ın celallenme olasılığından zaten aportta bekleyen garsonlar yuvası tekmelenen karıncalar gibi koşuşup herkesin önüne birer kadeh daha içki koydular. Yolluk buydu demek, hesap dışı ödenen son kadeh... Bedava içki yani. İçkiler bitince kalktılar neyse.

Elvin Süzer

SEMRA CAN

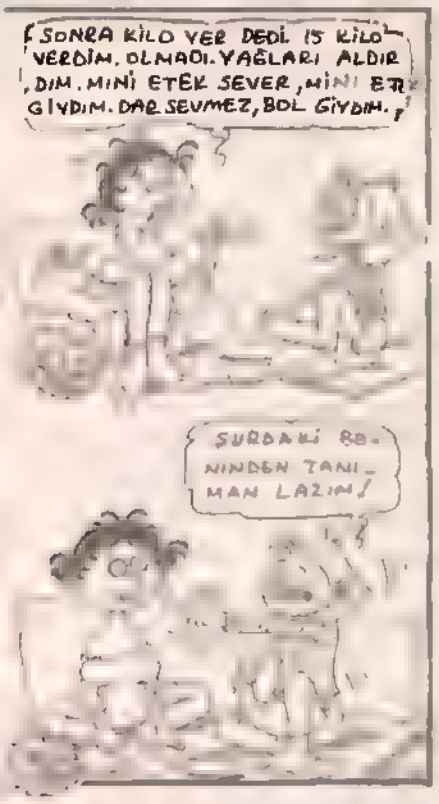

Agit, magit

Biliyorsunuz geçenlerde Istanbul'a AGIT geldi. Ayağımıza kadar geldiler, sağ olsunlar. AGIT kadınların durumunu da değiştirecekmiş dediler, buna daha çok sevindik. Hele Clintonlar'ın kadın olanı bizi bölgedeki başka ülkelerin kadınlarına örnek gösterince göğsümüz iyice kabardı. Başka kadınları bilmem ama AGIT hakikaten benim durumumu değiştirdi. Bir kere AGIT yüzünden Nişantaşı'ndaki dişçime ulaşma imkânlarımı tümüyle yitirerek dört gün diş ağrısı çektim ama tüm kadınların zaferi uğruna daha fazla fedakârlığa da razı olmak gerektiğinin bilincindeyim tabii. Çocukların okullarını üç gün tatil etmeleri diş ağrısına baş ağrısının eklenmesine neden olsa da... olabilir yani. Üstelik patron AGIT MAGIT diuleyecekmiş gibi bir izlenim vermedi. Dolayısıyla annemi AGIT'in bize faydaları konusunda bilinçlendirerek onun da başının ağrımasını sağladım. Ama olsundu. Clintonlar'ın erkek olanının deprem bölgesinde çocuk kucaklayıp zehirlenmekten hiç korkmadan çay içmesi yanında benim bu ufak tefek sıkıntılarımın lafı mı olurdu. Koskoca dünya başkanı deprem mağdurlarına ayıp olmasın diye ölümü ve de CIA'yle şeker renk olmayı göze almıştı. Neyse, (yanlış anlaşılmasın ama) birkaç gün sonra toparlanıp gittiler, ben de eşeğini kabedip bulmuş gibi oldum. İstanbul'un trafiğinin aslında hiç de berbat olmadığını filan düşünmeye başladım ki bu da AGIT'in benim durumumda yaptığı önemli değişikliklerden biridir. Bu kadar değişiklik yeter mi diyecek kötümser bakış açıları da olabilir tabii. Ama ben bir defadan bir şey olmaz bir daha denemek gerekir diyenlerdenim. Mesela, biz Türkiye

olarak, "Bunu saymayız bir daha gelin" diyebiliriz (Mümkünse yazın, ben yıllık iznimi kullandığım sırada). O da olmazsa Suleyman Demirel ilk kasırgada Florida'ya iadei ziyarette bulunabili. Cumhurbaşkanımız oraya gidip afetzedelerin prefabrik Mc. Donalds'larda yemek yiyen çocuklarını bağrına bassa ve MİT'le arayı açıp koyu bir neskahvesi içse acaba bu AGIT'ten bize de birşeyler çıkar mı?

Selma Zede

FAL... FEYHAN GÜVER

Erkekler ve Kebapland

Haydar'ın gecelik olağan programına dahil olduğumda, ocak başında bir sürü adam önlerinde cızır cızır pişmekte olan etlere büyülenmişçesine bakıyordu... Ocağın gerisinde ise sıcaktan yarı pişmiş usta... Alnından şıpır şıpır terler damlıyor, o da ateşe et yetiştirmekte zorlanıyor. İştah açıcı bir manzara!

Girdiğimizi gören şef garson ardında avenesi ile koşturarak yanımıza geldi. Yüzünde yılışık bir "havayolları tebessümü" ve olimpik yürüme şampiyonu hız ve stilinde... Eksik olan tek şey bando ve çiçekler... Ardından derin bir saygıyla(!) benimkine: "Hoş geldin sayın abim," dedi, "Masan hazır."

Anladığım kadarı ile "bu âlemde" garsonların mesafeli ve nazik olmasından çok kişiyi "ağabeylik" mertebesine çıkartmaları önemseniyordu. Ayrıca anlamayan için tercüme edeyim, "Bizburestoranabukadarsıkgelirizişte," demek anlamındaydı garson tarafından tanınmak. Hele "Sayın abi," olmak... Bu onura ancak Haydar gibi adamlar sahip olabiliyordu. Namlı sayılanlar yani. Karşılama komitesinden hoşnut kalmış olacak ki, iki beş yüzlük el değiştirdi.

"Nasılsın koçum," diye kibarca hatır sordu Haydar, sonra istintaka girişti, "Bizden kimse var mı?" Garson hemen atıldı: "Erdinç abi ile Mehmet abi birazdan gelecek abi. Diğer abilerim masada." Biraz susup ondan cevap gelmeyince devam etti: "Sayın abimle yengeyi şöyle alayım." Üff, ne çok abi lafı. O ağabey, bu ağabey; ben ise yenge. Ne yengesi? Haydar'm babası senin anamı nerede görmüş, demek var ya, neyse.

Aşiretinden adamların yakında olduğunu öğrenip rahatlayan Haydar lokantayı teftişe gelmiş Ali Han pozunda, kadın olan masalara bir omuz kırarak yerimize güç bela gitti. Güç bela diyorum, çunkü hem omuz çarpıtarak yürümek, hem de break dance yapıyor gibi durmamak bayağı zor işti.

Ve oturacağımız masayı gördüm. Daha doğrusu masa başındakileri! Kabadayı dedikleri buydu demek. Amerikan filmleri ile yoğrulmuş düşdünyam büyük yara almıştı: çünkü kendimi Don Corleone'nin Türkiye versiyonlarına hazırlamıştım hep. Yanlarından geçerken üstlerinden yayılan tehlike frekansını bıçakla kesilecek yoğunlukla hissedilen kişiler olmalıydılar. Vücutları da gelişmiş olmalıydı, çünkü bildiğim kadarı ile çoğu üst lisansa dek kaldırım fakültesinde okumuşlardı. Bu yüzden ünlü modacılarının imzasını taşıyan ceketleri yırtarcasına zorlayan geniş omuzlar taşıdıklarını sanırdım.

Oysa gördüklerim hiç de inandıklarımı olmadı. Yakışıklı Bondları geçtim, çirkin bir Goldfinger bile yoktu çevrede. Masa başlarına kümelenmiş ordu emriymişçesine rakı içen adamlardı bunlar. Kımıltısız oturuyorlardı. Örümcek altyapı kooperatifi...

Ama doğruya doğru bizim kabadayılar vücut gelişmişliğinde Sicilya mafyasını aratmayacak durumdaydı. Gerçi bizimkilerin gelişmişliği daha çok göbek ve gerdan yönünde olmuştu ya neyse.

Güzel ağabey Erhan, küçük şişe Erhan, Alevi Yavuz, şamriyel İspik, sarı Mehmet, babakoç bilmem kim, ciğerim falanca; ne bileyim, daha buna benzer garip adlı yedi kişi... Başta da pirleri Sivaslı demirci Haydar...

Ben, bu yaratıklar alkol alınca neler olacağı üzerine belalı kehanetler yapıp dururken yemekler geldi. Herkes acılı kebap söylemişti. Yediklerinin acısı ile yetinemiyor olacaklar ortaya acıötesi çiğ köfte ile pul biber bolluğundan matador pelerini rengi almış ezme istediler. Tam bu yangını neyle söndüreceklerini düşunmeye başlamıştım ki rakı servisi başladı. Küçukken annem "alevli ejderha" adlı bir oyun oynatırdı bize. Oysa gerçek alevli ejderha bu acılar yenip o rakılar içildikten sonra bu gece burda oynanacaktı kanımca.

Adamların gizli göz süzmeleri bombardımanı altında uslu bir çocuk gibi yemeğimi yemeğe koyuldum. Bir yandan da gözüm Haydar'da idi. Anaç bir içgüdü ile ne kadar içtiğini hesaba çalışıyorum; çünkü yalnızken içtiğinin iki misli hız ile içiyordu; eh, ne de olsa errrkek arkadaşlarının arasında değil miydi? Şanına leke sürdürür mü? Gerçi zamanında alkolizm tedavisi görmüş, on beş gün serum ile yaşamış, adını filan unutmuş ama ne önemi var; erkekliğe leke düşmesin de ne olursa olsun. Erkekliğin adı kendini pisi pisine öldürmek değil mi?

Benim yemeğim normal bir kebabı yeme süresinde bitti, adamlarmki de nerdeyse öyle; ama "yarasın," seslerinin sonu gelir gibi değildi... Bir yandan iş konuşuyorlar, bir yandan içiyorlar. Konular da çeksenet tahsilatı, ihaleler, kooperatifler filan gibi bir sürü sıkıcı şey. Benim hatırımı soran yok ama yine de orada olduğumun farkındalar. Aslında konuştukları iş konusu maval, çünkü tümü de ne erkek olduklarını dolaylı yoldan bana anlatma derdinde. Oysa asıl inandırmak istediklerinin bizzat kendileri olduğu denli açık ki.

Haydar ise bir buyuğu devirdiği halde hâlâ dimdikti; aynı bir buzdağı gibi. Hem de transa geçmiş bir buzdağı. Donukluğun ölçüsünü siz kestirin artık. Arada bir alt dudağı ile bıyıklarının ucunu okşaması dışında tamamen hareketsizdi. Acaba öldü de katılaştı mı diye merakımdan bir dokunmayı bile düşündüm. Zaten az olan konuşma güdusü butünü ile yok olmuş, yerini dalga dalga çevreye yayılan bir gerginliğe bırakmıştı.

Masadaki diğer "delikanlıları" görünce tüm cesetliğine karşın yine de içim gururla doldu. "Erkeğim benim," dedim, işte erkek dediğin böyle olur. Bir buvük içer belli etmez... O zamanlar hâlâ yaygın kültürün dolduruşuna göre düşünmekteydim. En fazla içen en erkek olandır sanırdım; tabiidir ki en fazla küfür eden, en az gülen, duygularını hiç belli etmeyen, asla ağlamayan da... Bu tarife göre en erkek adamın en lanet adam olduğunu ise hiç düşünmemiştim nedense.

Tum bunlar olup biterken lokanta boşalmış, bizim oturduğumuzun dışında kalan masalar toplanmıştı. Zavallı garsonlar ayakta uyuma tehlikesi geçiriyorlardı. En sonunda aralarından sanırım en gözükara olduğu için seçilen biri, titrek ama kararlı bir halde masamıza yaklaştı. Adamın yüz ifadesi kesilmeye giden kurbanlık bir koyunu andırıyordu. Bitkin; hem korku, hem yorgunluk, hem de uykusuzluktan. Eh, kolay mı, son üç saattir adamlar elektronik antihırsız aygıtı hassasiyetinde Haydar ve arkadaşlarının hareketlerini anında yorumlayıp servis yapmışlardı. İsterse yapmasınlar, "has'tir lan," yemek isterlerse...

Garson kendi yaptığına kendi şaşar, dehşet dolu bir halde, "Ağabey kapatmamız lazım artık," dedi. "Biliyorsun daha fazla açık kalırsa polis ruhsatımızı iptal eder."

O anda masaya ölüm sessizliği çöktü. Tüm gözler Haydar'a dondu. On dört kanlı göz. Yedisi içki, sekizi yorgunluktan. Zavallı garson onu garson yapan, bu lokantaya işe sokan kaderine ve onu masaya yollayan patrona lanet ediyordu ama olan olmuştu bir kere. Pişmanlıkla gözlerini yere indirdi. Haydar ise bir anda gerildi. Sanki elektrik çarpmış gibi. Bu elektrik kara şimşekler çaktırarak gözlerinden fışkırdı. Bunu gören herkes garsonun nasıl olup da taşlaşmadığına şaştı kaldı.

Sivaslı uzun uzun bakıp gereken gerilimi yarattı. Belirsizlik daima korku doğurmaz mı? O da en çok bundan yararlanıyordu işte. Sonunda arzuladığı titreşimleri yakalamış olacak ki dudaklarının yanı ile lafları eze eze: "Bi yolluk getirrr de gidelim kardaş," dedi.

Yolluk da ne ki diye düşündum. Trafik ile ilgili bir şey olsa gerek. Işıldak, fosfor filan. Yoksa gece ayazına karşı yedek ceket gibi bir şey mi? Belki de yakındaki barları gösteren yol haritasıdır. Dur, dur, herhalde parası bitti de tanıdık lokanta diye biraz borç istiyor.

Garson ise birden rahatladı, zavallı adamın yüzüne dortbaşımamur bir orgazm sonrasının yorgun rahatlığı çöktü ve hemen ekledi. "Emrin olur ağabey." Haydar'm celallenme olasılığından zaten aportta bekleyen garsonlar yuvası tekmelenen karıncalar gibi koşuşup herkesin önune birer kadeh daha içki koydular. Yolluk buydu demek, hesap dışı ödenen son kadeh... Bedava içki yani. İçkiler bitince kalktılar neyse.

Elvin Süzer

SEMRA CAN

Agit, magit

Biliyorsunuz geçenlerde İstanbul'a AGİT geldi. Ayağımıza kadar geldiler, sağ olsunlar. AGIT kadınların durumunu da değiştirecekmiş dediler, buna daha çok sevindik. Hele Clintonlar'ın kadın olanı bizi bölgedeki başka ülkelerin kadınlarına örnek gösterince göğsümüz iyice kabardı. Başka kadınları bilmem ama AGIT hakikaten benim durumumu değiştirdi. Bir kere AGIT yüzünden Nişantaşı'ndaki dişçime ulaşma imkânlarımı tümüyle yitirerek dort gün diş ağrısı çektim ama tüm kadınların zaferi uğruna daha fazla fedakârlığa da razı olmak gerektiğinin bilincindeyim tabii. Çocukların okullarını üç gün tatil etmeleri diş ağrısına baş ağrısının eklenmesine neden olsa da... olabilir yani. Üstelik patron AGIT MAGIT dinleyecekmiş gibi bir izlenim vermedi. Dolayısıyla annemi AGIT'in bize faydaları konusunda bilinçlendirerek onun da başının ağrımasını sağladım. Ama olsundu. Clintonlar'ın erkek olanının deprem bölgesinde çocuk kucaklayıp zehirlenmekten hiç korkmadan çay içmesi yanında benim bu ufak tefek sıkıntılarımın lafı mı olurdu. Koskoca dünya başkam deprem mağdurlarına ayıp olmasın diye ölümü ve de CIA'yle şeker renk olmayı göze almıştı. Neyse, (yanlış anlaşılmasın ama) birkaç gün sonra toparlanıp gittiler, ben de eşeğini kabedip bulmuş gibi oldum. İstanbul'un trafiğinin aslında hiç de berbat olmadığını filan düşünmeye başladım ki bu da AGIT'in benim durumumda yaptığı önemli değişikliklerden biridir. Bu kadar değişiklik yeter mi diyecek kötümser bakış açıları da olabilir tabii. Ama ben bir defadan bir şey olmaz bir daha denemek gerekir diyenlerdenim. Mesela, biz Türkiye

olarak, "Bunu saymayız bir daha gelin" diyebiliriz (Mümkünse yazın, ben yıllık iznimi kullandığım sırada). O da olmazsa Suleyman Demirel ilk kasırgada Florida'ya iadei ziyarette bulunabili. Cumlıurbaşkanımız oraya gidip afetzedelerin prefabrik Mc. Donalds'larda yemek yiyen çocuklarım bağrına bassa ve MİT'le arayı açıp koyu bir neskahvesi içse acaba bu AGIT'ten bize de birşeyler çıkar mı?

Selma Zede

FAL — FEYHAN GÜVER

Kadınlar Dünyası (1913-1921) dergisinden yanıt

Erkeklerden ziyade erkekler!

Pazartesi dergisinin Kasım 1999 sayısında, Yaprak Zihnioğlu _Kadınlar Dünyası_'nı (1913-1921) erkeklerin çıkarttığım söylüyordu. Bu sayımızda, Serpil Çakır'ın Yaprak Zihnioğlu'na yanıtını yayınlıyoruz.

Pazartesi dergisinin Kasım 1999 sayısında Yaprak Zihnioğlu'nun 1913-1921 yılları arasında yayımlanan *Kadınlar Dünyası* dergisinin erkek feminizmin bir ürünü olduğu, yazarlarının kadın adını kullanan erkeklerden oluştuğu iddiaları yer aldı.(1) Benzer iddialar Yaprak Zihnioğlu tarafından *Tarih Toplum* dergisinin Mart sayısında yapılmış,(2) iddialara yanıt aynı derginin Mayıs sayısında tarafımdan verilmişti.(3) O zaman da aynı başlığı kullanmıştım. Çünkü bu başlık benzer iddiaları yüz yıl öncesinden yapan yine bir başka kadın, Aliye Esad için 6 Mart 1921'de derginin 194/10 sayısında kullanılmıştı.

Anlaşılan Zihnioğlu bu tartışmayı *Pazartesi* dergisine de taşımak istiyor. Ancak yayın hayatına yeni atılan *Kadınlar Dünyası* dergisi vesile edilerek tartışmanın yeniden gundeme getirilmesini kadın hareketinin düşünce ve pratiğinin ilerletilmesi açısından anlamlı bulmuyorum. *Kadınlar Dünyası* 1999'da ileri sürülen tezler, ya da yazılar üzerinden yürütülecek bir tartışma daha ufuk açıcı olurdu. Bu yazı daha önce verdiğim yanıtın bir özeti niteliğinde olacak. Osmanlı dönemindeki kadın dergi ve örgütlenmeleri, özelde ise *Kadınlar Dünyası Dergisi, Osmanlı Kadın Hareketi* (4) adlı kitabımmda da yer almıştı. Aslında gerçek yanıtı yazıdan anlaşıldığı üzere yüzyıl öncesinin kadınları veriyor.

Kadınlar Dünyası Sayfalarını Erkeklere Açamaz!

4 Nisan 1913 yılında ilk yüz sayısı günlük olarak yayınlanmaya başlayan *Kadınlar Dünyası* kesintilerle de olsa haftalık olarak 1921 yılına dek çıkartılmıştır. Osmanlı Müdafaa-i Hukuku Nisvan Cemiyetinin (Osmanlı Kadınlarının Hakkını Savunma Derneği)(5) yaym organı olarak da işlev görmüştür. Sahibi vc yazı kadrosuyla, yazı ve mektuplarıyla tümüyle kadınlara ait olan, Osmanlı kadınlarının sesini dile getiren ilk yayındır. Kendi adını taşıyan Kadınlar Dünyası matbaasında basılan derginin murettipleri bile kadındı. Derginin sahibi Nuriye Ulviye idi.(6) 108. sayıdan sonra bu isim N.Ulviye Mevlan olarak değişmiştir. Bu değişiklik Nuriye Ulviye'nin gazeteci Rıfat Mevlan ile yaptığı evlilik sonucudur. Yazı kadrosunu kadınların oluşturduğu dergide yanlızca kadınların yazılarına yer verileceği ilke olarak benimsenmiştir. Böyle bir karara neden gerek duyulduğu şövle açıklanıyordu: "Hukukumuz, hukukı umumiye arasında tanınmadıkça, kadın-erkek her nevi mesaide iştirak kabul olmadıkça, *Kadınlar Dünyası* sayfalarını erkeklere açamaz." (23 Eylül 1913) Kadınlığın yükselmesi ile ilgilenen erkeklerin, yazılarını kadınlığa ilgisiz olan erkek gazetelerinde yayınlamalarının daha yararlı olacağı 12 Nisan 1913'te şöyle açıklanmıştı: "Kadınlığımızın tealisiyle alakadar olmak isteyen erkeklerin matbuattına ve işarına bize karşı ebkem [ilgisiz] olan erkek gazetelerinde görmek istiyoruz".

Kadmlar Dünyası'ının yazı kadrosunu gösteren bir fotografın dergide yer almasına karşın, adlar belirtilmediğinden kadro hakkında kesin bilgimiz yok. Ancak yazı sıklığına, hitap ve üslûp tarzına bakarak, bazı adları saptamak mümkün: Ulviye Mevlan, Aziz Haydar Hanım, Emine Seher Ali, Mükerrem Belkıs, Atiye Şukran, Nimet Cemil, Sacide, Yaşar Nezihe, Sacide, Nebile Akif Melıha Cenan, Aliye Cevat, Sıdıka Ali Rıza.

Beraber Düşünelim, Çareler Arayalım

Kadınlar dergi ile birbirleriyle iletişim kurma olanağına kavuşmuşlar, birlikte hareket çağrısı yapmışlardı. Çeşitli haklar talep edilmiş, aile içi şiddetten, evlenme biçimine, görücülüğe, çocuk terbiyesinden aile içi ilişkilere, kamusal alana katılmaya varıncaya değin bir dizi talep ve konu gündeme getirilmişti. Mukererrem Belkıs, kadınların ancak hemcinsleriyle dayanışına içersinde sorunlarına çare bulacağı inancındaydı. Temmuz 1913'teki dergideki yazısında Bu inancı paylaşanlarla yazışmak için ev adresini veriyordu: "Beraber düşünelim, artık bu öldürücü hayattan kurtulmak için çareler arayalım, bulalım. Zaten biz inkılap yapmak için geldik. Çalışalım, beraber çalışalım". "Biz" öznesi, birlikte yapma, kolektif faaliyet, *Kadmlar Dünyası*'nda görülen önemli bir özelliktir.

Kadın hareketinin mücadele yöntemleri ele alınıyor. Öncelik ve politikalar saptanıyordu. Kadınlara ulaşmada dergi ve dernekler önemli olduğu gibi, tek tek evlere de gidilmeli, kadınlarla ilişkiye geçilmeli, dayanışma içine girilmeliydi.Gedikpaşa'dan Feride Mağmum, kadın hareketinin başarısını tartıştığı yazısında bu noktalara değiniyordu.

Çeşitli semt ve şehirlerden gelen kadın mektupları, kadınların gündemini, problem ve taleplerini gösterip, derginin içeriğini belirliyordu. Örneğin, 104. savıda Parmakkapı'dan Bintül Halim Süleyman, erkeklerin kadınlara karşı tavırlarını eleştirdiği yazısında şöyle diyordu: "Biliyorum ki, bizim koca kavuklular! varken bizim için çare-i mavaffakiyet yok! Kadınların yaptıkları faaliyetleri gördukçe Allahtan biraz daha ömür isterim. Aman yarabbim derim. Şu cariyeni biraz daha yaşat! Ta ki şu kadınlığımızın inkişaf ve tealisini, refah ve saadetini görsün. Ve böylece hiç olmazsa hayatta bir katre-i saadetin varlığına kail ve kani olsun da bu alemden göçsün. Gazetemizde hanım kızlarımın faaliyetlerini Allah için şayanı taktir görüyorum. Rica ederim ey kalbi kör erkekler! Geliniz, görünüz. Vasıl olmak istediğiniz gayenin derece-i ulviyetini anlayınız da şermşar [mahçup] olunuz. Ve böylece kadınlığa karşı kaldırdığınız metin pazularınızı, o acımak bilmeyen kahhar tesirlerinizi tahfıf ediniz. Ve geliniz insaf ediniz. Kadınlara hürmet ve muavenet ediniz. Ve bütün odunluklarınızdan vazgeçiniz! Öyle taş yoğurdu gibi süzülerek abus cehre [asık surat] göstermeyiniz.

Erkeklerden Merhamet İstemiyoruz!

Derginin ilk sayısında 4 Nısan 1913'te kadınların mucadelesinin erkek desteği olmaksızın yurutulmesi gerektiğine dık-

Kadınlar Dünyası'nın yazarlarından ve Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti üyelerinden şair Yaşar Nezihe

kat çekilmişti: "Evet Osmanlı erkeklerimizden bazıları bizi, biz kadınları müdafaa ediyorlar, görüyoruz, teşekkürler ediyoruz! Hatta Doktor Abdullah Cevdet Bey gibi kendisini sınıfımızın bir vekili müdafi-i zan edenlere dahi tesadüf ediyoruz. Biz Osmanlı kadınları kendimize mahsus inceliğimiz, kendimize mahsus adat ve adabımız vardır; bunu erkek muharrirler, bir kadının anlayacağı ruhla anlamazlar, lütfen bizi kendimize bıraksınlar. Hayallerine baziçe buyurmasınlar [oyuncak etmesinler].Biz kadınlar; mileli kadime ve hazıra medeniyetleri arasında bambaşka mevkiler tutmuşuz. Erkekler bizi daima mahkûm, daima esir etmişlerdir. Erkekler yüzünden çekmekte olduğumuz zulmun def'ini bugün biz erkeklerin mürüvvetinden istemeye tenezzül eder miyiz? Biz bizi iğfal eden muharrirlerin sözlerine artık ehemmiyet vermeyeceğiz. Kadınlar erkeklerin enisi canı [can yoldaşı]imiş, refikı ömrü imiş, aklm iz'anın mütemmimi yuvanın nazımı, idarenin nazırı velhasıl şerik-i hayatı imiş. Daha bilmem ne imiş. Bunların hepsi yalan. Yalan olmakla beraber ince olan hislerimizi ihtizaza getiriyor, bizi aldatıyor. Bu aldanma yüzündendir ki, hukukumuzu müdafaa edemiyoruz."

Muhlise Fuad ise, "Erkekler bu kalbleriyle, bu hisleriyle, bu düşünceleriyle bize yardım etmekten uzaktırlar. Bu hayatımız onlar için pek iyidir. Bizi bir oyuncak telakki ederek bizimle oynuyorlar. Bize merhamet etmemelidirler. Çünkü biz kendi kendimizi mesud edebiliriz. Evet erkeklerden merhamet istemiyoruz. Biz çalışıyoruz. Kendi kendimizi bu sefil hayattan kurtaracağız."Burada kadınların kendi güçlerine güvenmeleri gerektiği vurgusu vardır.

Amaç, bir kadın inkılabı gerçekleştirmekti. Bu inkılabın araç ve yöntemi dergi sayfalarında 27 Haziran 1913'te şöyle açıklanmıştı: "Bu gaye-i inkılaba vüsul için düşündük: Evvela kadınlık namına saha-ı matbuatta ilk hatve-i inkılap (inkılapta ilk adım) olmak üzere *Kadınlar Dünyası*'nı attık. Lüzumu inkılap, arzuyu terakki ile mütehassis olanların maddi manevi müzaheretlerini [yardım, arka çıkma] birleştirerek nevakısımızı [noksanlarımızı] ikmal ve itmam edeceğimizi zan ve ümid eyledik. Bu hareketimizin körler mabedinde ayna tutmaya benzeyeceğini asla me'mul etmiyorduk [ummuyorduk], edemezdik. Gazetemize birçok feryadlar aksetti; haklı haksız itirazat yağdı; sevindik, tahammül ettik, sebat eyledik. Bu zan ve tenviri efkâra hadim bir nokta-ı ictima ve istinad daha da düşündük. Münevverül efkar olanları "Müdafaa-i Hukuku Nisvan Cemiyeti ile birleştirmek istedik. Bugün artık herkes bilmelidir ki, Türk Kadını artık uyumuyor, uyanmıştır. Düşünüyor, hissediyor, yükselmek ve yükseltmek istiyor."

Derneğin kurucusu Ulviye Mevlan, kendisinin bu hareketteki rolünü 2 Mart 1918 tarihli dergi sayısında şöyle açıklıyordu: "Muhitimizde müstehlikleri (tüketici) müstahsillerden (üretici) kat kat ziyade gördüm. Bu maharrib ve fesadı ahlakı mütevellid halin esbabı def'ini muhakeme ettim. Neticede kararım şu oldu: "Kadınlığı uyandırmak, müstahasilleri artırmak lazımdır, dedim. Bu lüzuma da iman ettim. Bu iman ve gayenin şevkiyle Müdafaa-ı Hukuku Nisvan Cemiyeti vücud buldu, mürevvici efkârı olarak *Kadınlar Dünyası* namıyla bir de gazete doğdu. Bir çok an'anatı müşkülat ve müsadematı arasında haylice hırpalandıktan sonra yalnız memleketimizin matbuatında değil, Avrupa hatta Amerika matbuatına kadar sadamızı duyurmaya, varlığımızı tanıtmaya muvaffak olduk"

Feminizm Daima Feminizm

Nimet Cemil, 19 Şubat 1921'de "Feminizm Yine Feminizm Daima Feminizm" adlı yazısında feminizm kelimesini kullanmaktan çekinmiyor, itirazları yanıtlıyordu: "Yakup Kadri Bey feminizm kelimesinin mukabili bile lisanımızda bulunmamasını feminizmin ademi mevcudiyitine (yokluğuna) bir delil addediyor. Bu sözü kabul etmezsek mazur görsünler. Çünkü birçok mühim şeyler vardır ki her millette mevcut olduğu halde birçok milletlerde ismi hatta tercümesi bile yoktur (telgraf, otomobil, vapur, ilh). Binaenaleyh nisailik, nisaiyun tabirlerine hiçbir ihtiyaç hissetmiyoruz. Feminizm kelimesini aynen kullanmayı tercih ederiz. Varsın lisanımıza bir ecnebi kelime daha girmiş olsun ne zararı var. Yalnız feminizmin vücudu

Nimet Cemil "Yine feminizm, daima feminizm"

(varlığı) ve vücubu (gerekliliği) kabili inkâr değildir" (inkâr edilemez).

Mükerrem Belkıs, "İnsanlığın İki Kanadı: Feminizm Sosyalizm" başlıklı 169. sayıdaki yazısında, insanlığı mutluluğa ulaştıracak iki akım olarak sosyalizme ve feminizme dikkat çekiyordu. Sosyalizmle feminizm arasında, ezilen kesimlerin ideolojisi olmaları bağlamında paralellik kuruyordu.

Erkekler Matbuatında Bize Hayat Yok!

Bir hareket başlatan dönem kadınlarını harekete geçiren kadınlar çeşitli sorunlarla baş etmek zorundaydılar. Belki de en önemlisi tarihe geçirilememek. Yaptıklarının küçük görülmesi, ilgisizlik. *Kadınlar Dünyası* yabancı basından ilgi görmesine karşın yerli basından aynı ilgiyi göremez: "Teşebbüsatımızdan malumat alan, kendilerini efkâr-ı umumiye tercümanı farz eden *Sabalı*, *İkdam* gibi gazeteler bizi ya takdir yahut tahtie [yalanlarım bulma] etmeleri lazım gelirdi. Muhitimiz matbuatının nasıl bir şey olduğuna henüz layıkıyla vakıf olmuş değiliz, fakat bu sukut-u mevtani[ölü sessizliği] erkekler matbuatında hayat olmadığını bize acı acı ihtar etti. Yazık!

Kadıköy'den Atiye Şukran, 106 nolu nüshada aynı noktaya dikkat çekiyordu: "Birkaç aydır kadın dünyamız yüzlerimizi güldürdü. İçimizdeki acılarımızı döktürdü. Bağırdık, avazımız çıktığı kadar bağırdık. Maamafih sesimiz pek de yükselmiyordu; Erkekleriniz ufacık gazetemize velev cüz'i olsun bir göz gezdirmek tenezzülünde bulunmuyordu. Bizim muhakkak sözlerimiz buradan ziyade muhite tesir etti. Mısır'dan, Garbten gazetemiz şuradan buradan tebriklerle, alkışlarla mukabeleye mazhar oldu. Hevesimiz arttı."

Erkeklerden Ziyade Erkekler

Kadınlar Dünyası'nı oluşturan yazıların kadınlar tarafından değil de erkekler tarafından yazıldığı iddiasını paylaşanlar yok değildi. İlginç olan Aliye Esad adh kadının da bu iddiaya katılmasıydı. Temelinde kadından entellektüel olmaz, kadının ürettiklerinin arkasında bir erkek bulunur inancının yattığı bu görüş, yüzyıl öncesinden 6 Mart 1921 yılında, 90 yıl öncesinde "Erkeklerden Ziyade Erkekler" başlığı ile yanıtlanmıştı. Bu yazı, ister geçişmişte, ister günümüzde, isterse gelecek bin yıllarda yöneltilsin, bu tür iddialara çok anlamlı bir açıklamadır aynı zamanda: "Artık tehlike kalmamış demektir. Çünkü tenkid çarpışması içine sokulabilecek sözlerin hepsi söylendi. Biz şimdi Aliye Esad Hanımefendi'yi son mermisini kullandıktan sonra kolların kavuşturup oturan bir topçu çavuşuna benzetiyoruz. Hanımefendiyi aleyhimize bu kadar çoşturan saik acaba nedir? Kadınlığı müdafaa ve siyaneti mi? Hiç zannetmiyoruz. Çünkü kendileri bu hususta şimdiye kadar küçük bir zahmete katlanmak fedakârlığını bile göstermediler. Filvaka kendileri yanılmıyorsak bir mektepte muallimedirler. Fakat bilemeyiz b vazife ile, büyük kadın mücadelesin feyyaz bir surette iştirak ettiklerini id dia edebilirler mi? Kadınlar Dünyas dokuz seneden beri ismini taşıdığ zümrenin hakkım ve menafı'ını o züm reye yakışacak vakar ve metanetle ya pıyor. *Kadınlar Dünyası*nın heyeti tah ririyyesinde (yazı kurulu) erkekleri bulunmasına imkan yoktur. Posta il gelen makaleler arasında sahiple böyle kadınlaşmış olanları varsa *Ka dınlar Dünyası* bunları hüsnü kabul den başka ne yapabilir? Mesela Aliy Esad Hanım pek yakışık aldığı bu ten kidnamelerini herhangi bir erkek im zasıyla göndermiş olsalardı, neşreden lere ne diyebilirdik? Münderecatı kıymeti vaziyetleri hakkındaki tenkit lerde bu tarzda yapılmayacağını han mefendi hemşiremiz herhalde bilirle Bu görüş ve düşünüş farkıdır ki Aliy Esad Hanım efendi'ye yazılarında ka dınlıklarını unutturmuştur. Eğer Aliy Esad Hanım kalemlerini ellerine aldık ları vakit bir kadın olduklarını unut mamış ve hissiyatlarını muhafazaka bir erkek taassubuyla bulandırmamı olsalardı tenkitlerinde belki de bilme yerek erkeklerden fazla erkeklik gös termezlerdi."

Serpil Çakı

Kaynaklar

1.Yaprak Zihnioğlu, *Kadınlar Dünyası* 99 Zı cirleri Kırmak mı, Baltayı Taşa Vurmak mı *Pazartesi Dergisi*, Kasım 1999.

2. Yaprak Zihnioğlu, *Bir Osmanlı Türk Kad Hakları Savunucusu Nezihe Muhittin, Tar Toplum Dergisi* , Mart 1999.

3. Serpil Çakır, *Kadın Tarihi Nasıl Bulanıkla tırılır? Erkeklerden Ziyade Erkekler, Tarih Toplumu Dergisi*, Mayıs 1999.

4. Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Met Yayınları, İstanbul, 1.baskı 1994, 2.bas 1996.

5.Serpil Çakır, *"Bir Osmanlı Kadın Örgütü: O smanlı Mudafaa-i Hukuku, Nisvan Cemiyeti Tarih Toplum*, Haziran 1989

6 Serpil Çakır, *"Kadın Tarihinden İki İsim U viye Mevlan, Nezihe Muhittin"*, *Toplumsal Ta rih Dergisi*, Ekim, 1997.

SENEGAL

Bir umut limanı

enegal'de ev içi
iddete karşı 1998
ılının Ağustos
yında kurulan ilk
adın sığınağı
adınların ve genç
ızların
aşamlarını
eniden kurmaları
çin çalışıyor.

Senegal'in başkenti Dakar'ın varoşlarında kurulan bu sığınak, bir kadın hakları örgütü olan Sınır Ötesi Umut'un yöneticisi Etienne Sokeng'in, kadın tutuklular için çalışan eylemci Mavis Streyffeler'ın ve Senegal'in o zamanki A.B.D. büyükelçisinin eşi Judy Smith'in ısrarlı çalışmaları sayesinde açılmış. Söz konusu üçlü, bir kadın sığınağının kurulması talebiyle aile ve toplumsal eylem bakanlığıyla temasa geçtiklerinde kendilerine şunlar söylenmiş: "Erkeklerimiz buna hazır değil. Sığınağı, eşlerini onları terk etmeye teşvik etmekle suçlayacaklardır." Hükümetin ve topluluğun desteğini alabilmek için, eylemciler bir ödün vermişler. Sığınağı görünüşte kadınlardan çok genç kızlar için tasarlamışlar ve sığınak için, yerel dilde "Genç Kızlar için Umut Limanı" anlamına gelen Ker Yaakaaru Jigeen Ni adını seçmişler.

Soldan sağa: Fall'ın yardımcısı Khady Ndour, Smith, Diop ve Fall.

Sığınağa yardım için başvuranlar arasında çok sayıda şiddet, ensest ve kadın sünneti kurbanı yer alsa da, evlilik dışı çocuk sahibi oldukları için ailelerinden dışlanan kadınlar çoğunluğu oluşturuyor. Merkez bu kadınların her birini aileleri ya da akrabalarıyla yeniden bütünleştirmek için çalışıyor.

Sosyal danışman Fatou Fall birbirine yabancılaşmış akrabaları biraraya getirmek için haftalık ev ziyaretleri yapıyor. Arabuluculuk başarılı olursa ya da bir ensest vakası söz konusuysa Fall daha uzak akrabalara, polise ve yerel murabut (imam) ya da rahibe yöneliyor.

Beş odalı mütevazı sığmak Fall, Sophie Diop ve psikiyatr Aida Sylla tarafından yönetiliyor. Gönüllüler sığınaktaki kadınlara Wolof dili, Fransızca, kadın sağlığı, sanat ve dikiş dersleri veriyorlar. Ker Yaakaaru, Bütünsel Gelişme İçin Afrika Ağı adlı yerel bir kadın hakları grubu ve B.M. Kadın Fonu'yla birlikte, kadınlara yönelik şiddet konusunda halkı eğitmek için çalışmalar yapıyor. Ayrıca, İslam hukukunda kadın hakları konusunda açık tartışmalar düzenliyor ve kadınları kendi işlerini kurmaları için teşvik ediyor. Kadınların yaşamlarını yeniden kurmalarına yönelik bir yılı aşkın başarılı bir çalışmadan sonra, Ker Yaakaaru ilerde tamamen kendi kendini fianse edebilir hale gelmeyi ve sorunlu kadınlara yardım gücünü artırmayı hedefliyor.

Ms. Hannah Wallace

DOĞU TİMOR

Geleceğe tecavüz

Endonezya devletinin bir süredir Doğu Timor'a karşı yürüttüğü asimilasyon politikalarından yörede yaşayan kadınlar da büyük zarar görüyor. Doğu Timorlu kadınların üreme ve cinsel hakları ihlal ediliyor.

1975'te anayurtları işgal edildiğinden bu yana Doğu Timorlu kadınlar Endonezya ordusunun bütün insan hakları ihlallerinin hedefi haline geldiler. Ailelerinin önünde tecavüze uğradılar, askerlerle evlenmek zorunda bırakıldılar, fiziksel ve cinsel her türlü şiddete maruz kaldılar.

Endonezya hükümetinin son yıllarda yürüttüğü Doğu Timor kültürünü yok etmeye yönelik uygulamalarından da yine en çok kadınlar zarar görüyor. Doğum kontrolü ve aile planlaması Endonezya'nın bütün bölgelerinde uygulanıyor. Ama eldeki kanıtlara gore Endonezya devleti uygulamalarla ilgili yaptırımlarını özellikle Doğu Timor bölgesiyle sınırlıyor. Endonezya ordusu işgalin ilk yıllarında 100 bin Doğu Timorluyu öldürmüştü. Şimdiki yok etme taktikleri ise daha köktenci. Hükümet, Doğu Timorlu kadınların üreme haklarını kısıtlıyor. Bu konudaki yaptırımlar ise Doğu Timor İnsan Hakları Merkezi'nce belgelenmiş durumda.

1980'lerin ortalarından bu yana Endonezyalı askerler örgütlü bir biçimde Doğu Timorlu kadınlara tecavüz ediyorlar, hamileleri sakatlıyorlar ve kimilerini de zorla kısırlaştırıyorlar. Dünya Bankası'nın fon sağladığı nüfus planlama programlarından, Keluarga Berencana (KB olarak anılıyor) çerçevesinde Doğu Timorlu kadınlara rızaları olmaksızın ve bilgilendirilmeksizin spiral türü gebelik önleyiciler takılıyor.

Endonezya hükümeti KB programının aktif uygulamasının durdurulduğunu iddia ediyorsa da, pek çok insan hakları örgütü uygulamaların küçük yerleşim alanlarında sürdüğünü belirtiyorlar. Doğu Timorlu kadınlara vitamin iğnesi ya da sıtma aşısı adı altında tamamen kısırlaştırıcı ya da gebelik önleyici iğneler yapıldığı da belgelenmiş durumda.

İnsan hakları örgütlerinden birinin sözcüsü, Timorlu genç kızlara okullarında asker gözetiminde bu iğnelerden vurulduğunu belirtiyor. Söz konusu iğnelerin üç ay süreyle gebeliği önlediği ama damar tıkanması gibi ciddi yan etkilerinin de bulunduğu açıklanıyor. Eğer hamile bir kadına bu iğne yapılırsa bebek ölüyor ve annenin yaşamı tehdit altına giriyor. İğnenin adet çeviriminin ilk beş gününde yapılması gerekirken, Doğu Timor'daki uygulamalarda böyle bir şart gözardı ediliyor.

ÜRDÜN

"Namus cinayetleri"nde birinciliği kaptırmıyorlar

Altı Arap ülkesinin temsilcileri geçtiğimiz haziran ayında, "namus cinayetlerini" yani genellikle ahlaki olmayan davranış olarak görülen davranışları nedeniyle aile üyelerinin kadınlara uyguladıkları şiddet eylemlerini önlemenin yollarını tartışmak üzere, Ürdün'ün başkenti Amman'da biraraya geldiler. Toplantı, bölgede bu tür bir konuda yapılan ilk toplantıydı.

Toplantıya Mısır'dan, Urdün'den, Lübnan'dan. Filistin'den, Suriye ve Yemen'den katılan temsilciler, söz konusu toplumların her birindeki ataerkil yapılar ve kabile toplumu yapılarından ötürü, ülkelerinde işlenen "namus cinayetleri"nin nedenlerinin benzer olduğu konusunda fikir birliğine vardılar.

Tek tek her ülkede "namus cinayeti" işleyenleri ceza almaktan kurtaran ya da cezalarını azaltan yasalar eleştirildi ve söz konusu ülkelerin tümünde bu tür suçluları koruyan benzer bir hukuk olduğu saptandı.

Temsilciler tarafından ortaya konan istatistikler, bu konuda en büyük sorunun Filistin'de yaşandığını gösterdi. Gazze Şeridi'nde, 1996-1998 arasmda kadınlara vönelik 239 şiddet vakasının rapor edildiği söylendi.

Şiddete Karşı Kadın Örgütü'nden Aida Toumeh, doğal nedenlerle öldükleri söylenen 177 kadının aslında "namus cinayeti" kurbanı olduklarına inanıldığını söyledi. Filistin bölgesinde (1948' de çizilen sınırlara göre tanımlanan bölge), 1990-1999 yılları arasında 64 "namus cinayeti' nin kaydedildiği bildirildi.

Arap dunyasında en yüksek nufusa sahip olan Mısır'da 1997 yılında 52 "namus cinayeti" vakasının rapor edildiği söylendi. Mısırlı Kadınlara Hukuki Danışmanlık örgütunden Azza Sülevman'a göre, sorun kadınların erkek koruyucularm malı oldukları inancıyla bağlantılı. 1996-1998 yılları arasında Lübnan'da kayıtlara geçen "namus cinayeti" sayısı 36. Bu tur cinayetler, genellikle On sekiz yaşın altındaki katillerin kahraman muamelesi gördükleri küçük kasaba ve köylerde daha yaygın.

Arap ülkeleri içinde "namus cinayeti" işleyenlerin cezadan muaf tutulmasını engelleyecek biçimde yasalarda düzeltmeye giden ilk ulke Lübnan. Ayrıca Lübnan'da "namus cinayeti" işleyen kişinin, ister kadın ister erkek olsun, aynı cezaya çarptırılması şartı var.

Ürdün'de insan hakları ve kadın hakları alanında faaliyet gösteren eylemciler, ceza yasasının 340. maddesinin yeniden düzenlenmesini talep ediyorlar. Bu, kadın akrabalarını ahlak dışı davranış nedeniyle öldürenleri cezadan muaf tutan ya da cezalarını indiren madde. Ürdün'de geçen yıl 20 "namus cinayeti" kaydedilmiş. Pek çok "namus cinayeti" kayda geçmiyor ya da kaza veya intihar olarak belirtiliyor.

Sana a Üniversitesi'nden Yemenli bir profesör, ülkesinde, kayda geçmeyen bu cinayetlerin "karanlık rakamlar" olarak anıldığını söylüyor ve Yemen'deki kabile yapısının erkekleri bu tür cinayetleri işlemeye ve bunları özel meseleler olarak görüp gizlemeye teşvik ettiğini belirterek, "Birisi çıkıp da herhangi bir cinayet hakkında bilgi verirse, sonu hayatını kaybetmek olabilir" diyor.

Win News

ABD

Mülteci kadınlar zor durumda

2451 no.'lu tedbirin geçersiz hale gelmesinden önce, ABD vatandaşlarıyla evli olan kayıtsız mülteci kadınlar ya da sürekli oturanlar, sınırlayıcı düzenlemelerin (istismarcı eşlerin istismarı sürdürmelerini önlemek için alınan yasal önlemler) fotokopileriyle, fotoğraflarla ya da kişisel tanıklıkla evlilik içinde istismarı kanıtlayabildikleri takdirde, yeşil kart işlemlerini yürütmek ve yeşil kart almak üzere ABD'de kalma izni alabiliyorlardı.

Bugün, İltica ve Milliyet Yasası nın değişmiş haliyle, istismara maruz kalan ve oturma izni olmayanlar ABD'yi terk etmek ve yeşil kartlarını gelmiş oldukları ülkelerde almak zorundalar. Değişikliği eleştirenler, pek çok kadının çocuklarını şiddet uygulayan bir kocanın bakımına terk etmektense, yeşil kart için başvuru yapıp, istismarı çekmeye devam edeceklerini söyluyorlar.

Çocuğu olmayan kadınlar için bile, ABD'yi terk etme olasılığı yıkıcı sonuçlara yol açabiliyor. Oturma iznini beklerken, istismarcılarının, sınırlayıcı düzenlemelerin sağladığı korumayı sunmayan ya da eviçi şiddet konusunda eğitilmiş polislerin olmadığı ülkelerinde onları aramaya gelmesi korkusu her zaman gündemde. Dayak yiyen mülteci kadınlara destek vermek için çalışan Ayuda adlı grubun ulusal politika yöneticisi Lesiye Orloff, bu türden 118 vakayı belgeledi.

Geçtiğimiz yıl Kongre'nin, İltica ve Milliyet Yasası'na konulan bir tedbirin (2451) yenilenmemesi ABD'de yasadışı ikamet etmek zorunda olan ve kocalarından dayak yiyen mülteci kadınların boşanmasını eskisinden daha zor hale getirdi.

İltica ve Uyrukluğa Kabul Etme Bürosu dayak yiyen mülteci kadınlar için koruyucu önlemlerin yenilenmesini destekliyor. Temsilciler Meclisi'nden John Conyers, Jr. ve Senatör Joseph Biden, bu amaçla Meclis ve Senato'ya yas tasarıları sundular. Söz konusu tasarılar Ocak ayından beri ilgili komitede bekletiliyor.

Annys Shi

Duyduk ki

Dünyada her yıl 20 milyon [illegible] kürtaj yapılıyor. Yaklaşık 78 bin kadın bu kürtajlar sırasında hayatını kaybediyor.

Hem doğum kontrolünün hem de kürtajın yasak olduğu Şili, Latin Amerika ülkeleri arasında en düşük gebelik oranına sahip olan ülke. Bu gebeliklerin yüzde [illegible] kürtajla sonlanıyor.

Çocukların gidecek yerleri yok!

Sabah gazetesinin 31 Ekim 1999 tarihli Pazar ekinde çocukların cinsel istismarı konusunda bir haber çıktı. Haberi yerleyen, Jale Ozgentürk. Uzun zamandır benim de aklımı kurcalayan bu konunun haberi gazetenin ilk sayfasını aplamış. Ozgentürk, Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde yapılan bir çalışmayı baz alarak, nereden topladığını ilemediğim bir sürü içgıcıklayıcı fografla desteklediği yazısında, çocukarın dramına değinmiş. Jale hanımın aberi veriş şekli gazetesinin genel rensiplerinden mi, yoksa bir haberi ediren görüntuleridir, şeklindeki düüncesinden midir, bilemiyorum?! Bu otografları gördükten sonra, doğrusu azlasıyla tahrik edici bulduğum göüntülerin, gazetecinin yaratmaya çaştığı imajı , kimsenin kafasında oluşuramayacağına kalıbımı basarım. Meneleri iki ip arasında sutyeninden fışırtılmak suretiyle taşırılmış, oturduğu andalyede piçukasını örten penye kütunun davetkâr rengi ve bacağı ile anteli arasında potluk yaratan şevhet oktasını ortaya doker biçimde sandalede kıvrtlmış küçük kız göz okşuyor. iyalı mokasen ayakkabıları ve boyundaki, daha çok hosteslerin taktığı insten, fuları olmasa okul çocuğu diemeyeceğim bu kızcağız, Jale hanımın aberinin süsü. O kız olmadan haberi imse yemezdi. Haberin diğer ucundai fotografta ise yine iplerle ne hikmete vücudu gerim gerim olmuş kızın insel cazibesi diğeri kadar göz dolurmasa da, yoğun. Ufacık memelerini kan ipler daha çok moda dergilerinin aç örgüsü sarmalına benziyor. Her hakere malzeme olur cinsten. Ama, bu abere değil. Masaya konulan örnekr, iştah kabartıyor. Bence bu haberin aşlığı şu olmalıydı; körpe piliçlerin tana bakmak istemez miydiniz?

BM'in çocuklara karşı uygulanan iddeti engellemeye yönelik yaptığı bir izi çalışmayı biliyorum. Dünyanın öellikle Guney Asya bölgesi ülkelerinde aygın olan, erkek çocuklar da dahil, insel istismara karşı dünya çapında ir çalışma başlatan BM'in basın bülenlerinde ya da antipropagandalarına bu tür fotograflar kullandığını hiç anmıyorum. Bir sorunu ortaya dokeren önemli olan, o sorunu kanıksatamaktır. O yüzdendir ki, batılı bında hiç bir zaman şiddeti ve olaylan vahametini gösteren fotograflar gülmez. Bu tarz göruntüler daha çok uz cumhuriyetlerinin gazete sayfalarını süsler. Kan, cinsellik, şiddet kokan ayfalarda ne kadar gösterirsek o kaar engelleriz değil, ne kadar gosterirek o kadar satarız mantığı vardır. österdikçe de bunları gören gözler aşır. BM ve diğer sivil toplum kuruluşlarının yaptığı basım bültenlerinde, afişlerde özellikle çocuk öğesi konusunda hassas davranılıyor. Bunun nedeni, kaş yaparken göz çıkarmamak.

Dünyanın pek çok ülkesinde, Güney Asya ülkeleri başta olmak üzere, özellikle kız çocuklar seks pazarının metaı.

Şimdi meselenin özüne dönersek... Dünyanın pek çok ülkesinde, Güney Asya ülkeleri başta olmak üzere, özellikle kız çocuklar seks pazarının metaı. Her yıl milyonlara varan sayıda kız ve erkek çocuk bu sektörün batılı zengin müşterilerine sunuluyor. Sri Lanka, Tayland, Filipinler gibi Uzak Asya ülkelerine giden turistlerin yarısından çoğunun bu ülkelere gidiş sebebi, seks turizmi. Minicik bedenleri hoyrat adamların arzularının şiddetiyle hırpalanan bu çocuklar, çok küçük yaşlarda seks tacirlerinin ellerine düşüyorlar. İşin en trajik yanı, bu çocuklardan bazıları aileleri tarafından bu işe itiliyor, pazarlanıyor. Ne kadar küçük yaşta olursa o kadar çok para eden kızların bedenlerinin fiyatı, bekâretleri söz konusu olduğunda bir kaç misline fırlıyor. Bir çocuğun en iyi korunabileceği mekân olarak görünen aile kurumu, çocukları cehennemin kucağına atıyor. Aileleri tarafından küçük bedenleri pazarlanan çocuklar, bu vahşiliğe karşı gelemiyorlar. İşin içinde çok büyük paralar var. Bazı ailelerin tek geçim kaynağı ise bu kızların bedenleri. Peki bu çocukları aileleri de koruyamazsa kim koruyabilir? İlk akla gelen yardım kuruluşları olacaktır. O kadar acele etmeyin, çocukların aslında gidecek yerleri yok.

Üçüncü Dünya Ülkeleri olarak bilinen az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde sivil toplum kuruluşları aracılığıyla eğitim, sağlık, tarım vb. konularda gönüllü olarak çalışmalar yapan pek çok batılı yardım kuruluşu var. Bu kuruluşların bir kısmı saha çalışmaları yapıyor. Bu örgütler, Afrika, Asya, Güney Amerika kıtalarının geri kalmış bölgelerindeki köylülerle, batılı yardımseverleri buluşturup onlara yol yöntem öğretiyor, bilgi veriyor. O güne kadar çok az batılıyla temas kurmuş genç yaşlı, kadın, çocuk kendilerine gönülden yardım etme isteğiyle çırpınan gönüllüleri bağırlarına basıyor. Tüm gönüllülerin iyilik etmek amacıyla oralarda bulunduğunu varsayalım. Yo yo hayır, imkânsız. Binlerce kilometre yol kat edip, bir iki seneliğine ücra bir köyde hayatını geçirecek adam sayısı, öyle sanıldığı kadar çok değil. Peki bu adamlar o kadar yolu tepip niye buralara kadar gelme zahmetinde bulunurlar, dersiniz. Maceraysa, bu yolla olmaz. Yapılan çalışmalar acı bir gerçeği ortaya çıkarıyor. NCO adı verilen yardım örgütleriyle kıtalardan kıtalara göç eden yardımsever(!) insanların hiç de azınsanmayacak sayıda gönullüsü, Üçüncü Dünya Ülkelerine çocuk bulmaya gidiyor. Kimsesiz, terk edilmiş, yaralı çocuklara yaklaşan eller, kirli emellerini gizleyen bir kisveyle örtülü: Yardım... Heyhat , gerçek amaçları çok başka bu insanların. Çocukların sırtlarını okşayan elleri aşağılara kayıp, o bölgelerde geziniyor. Belki de korkudan titreyen ufacık bedenlerin gözlerinin içine bakarak "Hoşlandın mı yavrum?" diyorlar, pişkin pişkin sırıtan şehvetli suratlarıyla. Çirkin emellerini gerçekleştirmek için tüyler ürperici yollar bulan insanların kılıfları kocaman. Kimse onları suçlayamaz. Haşa, şüphe bile edemez. Onlar gönüllü yardımseverlerdir. Havatlarını feda edip, yollar tepip bilinmeyen köylerde canlarını dişlerine takarak çalışıyorlar. Tüm gözlerden uzak. Hak hukukun olmadığı topraklarda çalışmak ne kolaydır. Kendi ülkelerinde değil dokunmak, çocuk parkına dahi giremezler. Yan gözle birinin çocuğuna bakamazlar. Oysa, öyle mıdır ki bu bakir topraklar, körpe vücutlar, korunmasız bedenler...Yardım bekleyen insanların gözleri onlara çevrili, medet ummaktadır.

Dünyanın en ücra köşelerine götürülen gönüllülerin sapık emellerine alet olan yardım kuruluşları, şimdi kara kara ne yapacaklarım düşunuyorlar. Battıkları çamurdan nasıl kurtulacaklarını bilemiyorlar. Kendilerine gönullü olarak çalışmak için gelenlerin emellerini bilmeleri imkânsız. Ama denetleyemezler mi? Tabii ki mümkün. Seks pazarında, bilmeden de olsa, aracı kurum gibi çalışıyorlar. Sanki nadide mücevherleri sadece onlar biliyorlar ve babaanne kılığına girmiş tüm kurtların kucağına kırmızı şapkalı kızları düşürüyorlar.

Bu konuda en büyük spekülasyon bundan iki yıl önce ünlü bir İngiliz yazar üzerinde yoğunlaşmıştı. Doksanlık ihtiyar Honkong'da yaşadığı malikanesinin odalarında erkek çocuk satışları yaptığı yönündeki söylentilere bakın ne demiştir: "Ben doksan yaşında bir adamım. Erkekliğimi kaybedeli yirmi yıl oldu. Bu söylediklerinizi fizikman yapmam olanaksız." Kraliçenin de çok sevdiği bu yazar üzerindeki şaibe kalkmadı. Olayı ortaya çıkaracak çocuk şahitlerin ifadelerine güvenilmediği için dava çok deşilemeden kapandı, gitti.

Artık kimin, kime ne için yardım ettiğini düşünmek zorundayız.

Hülya Koç

Meltem Taşkıran:

"Başarılı kadın inat etmiş kadındır"

Meltem Taşkıran, Türkiye'de *Egoist* grubunun solisti olarak tanındı. Son günlerde uluslararası yarışmalara solist olarak katılıp kazandığı ödüllerle de adından söz ettiriyor. Sağlam kişilikli, ne istediğini bilen ve yetenekli bir kadın. Bize müzik çalışmalarını, seçtiği tarzdaki zorlukları ve gelecek planlarını anlattı.

En son telefonda görüştüğümüzde, Çek Cumhuriyeti'ne gitmek üzereydin. Bir yarışma için. Hangi yarışmaydı bu?

Universe Talent. Aslında tamamıyla bir yarışma değil, bir müzik festivali. Türkiye adına yarıştım. Sonuç çok olumluydu. Yarışmanın ödüllerinden birini aldık. Benim için çok anlamlı bir ödüldü bu, çünkü kazanırsak ödülü Gölcük'teki depremzedelere bağışlamaya kara vermiştik. Öyle oldu. Ödülü Gölcük'e gonderdik. Mine Mucur'un bir bestesiydi orada söylediğim şarkı. Kahire Uluslarası Şarkı Yarışması'nda birincilik ödülü aldığımda da yine Mine Mucur'un bir bestesini, İstanbul Is My Destinv'yi (İstanbul Benim Kaderim) söylemiştim.

Aslında bir grubun var, *Egoist*. Ama yarışmalarda tek başınasın.

Çünkü uluslararası yarışmalara grup olarak gidilemiyor. Tek başına katılmanız şart. Ben yine bir ekip çalışmasının sonucunda yarışmaya katılıyorum. Mine Mucur ve Egoist'ten arkadaşım Eser. Arajmanları Eser yapıyor.

Egoist'in çalışmaları nasıl gidiyor?

Egoist 1996 senesinde kuruldu. 97'de ilk albümümüzü çıkardık. Şarkıların söz ve müzikleri Eser'le bana ait. Ben keman çalıyorum. Grupta da davul. bas, keyboard çalan müzisyenler var. İlk albümden sonra Egoist'te bir takım değişimler yaşadık. Bu yıl çıkan ikinci albümümüzde artık Eser'le ikimizdik yalnızca.

Barlarda çıkıyor musunuz?

Şu an hayır. Ilerdeki bir tarihte belki. Daha önce Hayal Kahvesi ve Kemancı'da bir buçuk yıl çıktık. Her hafta. Çok yorucu oldu. Rock müziğinin sahnesi pop müziğininkinden daha farklı. Piyasası da farklı. Rock çok yoruyor. Fiziksel bir güç istiyor. Rock zor bir müziktir. Kötü sesi kaldırmaz. Geniş ses açıklığı ister. Poptaki gibi, daha çok Türkiye'de yapılan popu kastediyorum, keyboardla falan sesin zayıflığını kapatamazsınız rock müziğinde. Türk popunda enstrumanlar açıkları kapatıyor, durumu idare ediyor. Gerçek bir şarkıcının kendine dikkat etmesi gerekir. Mesela ben Tina Turner'ın kişiliğini çok beğeniyorum. Başlı başına bir efsane. Kadın hayatına çok özen gösteriyor. O yaşta sahnede, hâlâ çok dinamik, çok güzel. Bir şarkıcı hayatına dikkat etmezse sesini kaybedebilir. Ben bu nedenle sigaradan, içkiden, gece hayatından uzak duruyorum. Sigara, içki yüzünden sesini kaybeden, gücünü kaybeden pek çok şarkıcı var. Bir de bizim tarzımının, yani "Alternatif"in sahnesi farklı. Bir kere eğlendirici değil, düşündürücü bir müzik tarzı. Sözler çok önemli. Ama ben kendimi "rockçı" diye de tanımlayamıyorum. Ben müzisyenim, diyorum. Bock, funk bunlar benim sevdiğim muzik türleri.

Oysa pek çok şarkıcının sıkı bir gece hayatı olduğu düşünülür.

Evet, öyle yaşayanlar var. Benim tarzım bu değil. Bir de hocalık yapıyorum, bunun da etkisi var. Konservatuvar mezunuyum, master yaptım, öğretim üyesi oldum. Müjdat Gezen Sanat Merkezi'nde bölüm başkanıyım, şan dersleri veriyorum. Öğrencilerime örnek olmak istiyorum, müzisyen sorumluluklarını taşımaları açısından. Şarkıcının sermayesidir sesi, her şeyidir. Öğrencilerimin de yaptıkları işe karşı sorumluluk duymalarını isterim. Yirmi dokuz yaşındayım ve kendime iyi bakıyorum. Bunun çok yararını gördum.

Grup çalışması içindeki yerinizi beğeniyor musunuz? Bir grup adıyla çalışmaktan memnun musunuz?

Aslında grup çalışmasını çok seviyorum. Daha önce başka gruplarda da çalıştım. *Gökkuşağı* diye bir grup kurmuştuk ilk. Sonra başka gruplar oldu. İnsan grup içinde kendi isminden feragat ediyor. Solistlerin amacı kendi ismiyle var olmak. Grupta durum farklı.

Gruplar genellikle erkeklerden oluşuyor.

Evet. Çünkü Türkiye'de enstrüman çalan kadın az. Kadın başçı, kadın gitarist bulmak zor. Bu yüzden bu yerleri erkekler kapmış. Kadınlar geride kalabiliyorlar. Şöyle, ben ilk *Egoist* ekibinin içinde geride kalmıştım. Orada erkek muhabbet vardı. Kufürlü konuşmalar, kadınları aşağılayan sözler, basit olarak kadınlardan söz etmek, rahatsız edici laflar. Bu nedenle geride kaldım. Rahatsız oldum. Artık grup arkadaşlarımla aracı koyup görüşmeye başlamıştım o ortamdan uzak kalmak için. Sonra ben onlara bu sıkıntımı anlatınca ortayı bulduk. Erkeklerin yoğun birarada bulunduğu ortamlarda ya sınır koyacaksınız, ya da o muhabbetlerin içine gireceksiniz. Bazı kadınlar bu muhabetlerin içine giriyor. Ben kadının bir meta olarak algılanmasına karşıyım. Hayatım kadınların erkekler kadar, hatta belki bazen onlardan da zeki olabileceklerini kanıtlamaya çalışarak geçirdim. Yüksek öğrenim yaptım, yarışmalara girdim. Bu nedenle aksinin savunulduğu ortamlara katılanamıyorum. O tür şeylere karşı sertim. Kadınları bu şekilde gösteren kadınlardan da rahatsız oluyorum. Şimdi mayosunu giyen basına çıkıyor. Belki mankenlerin fotomodellerin buna ihtiyacı var. Ama müzisyenin böyle bir ihtiyacı olmamalı. Dinleyicinizle hangi kanaldan buluşacağınızı seçmelisiniz. Benim kişisel olarak basında böyle görünüp fiyatımı artırmaya ihtiyacım yok. Böyle bir amacım yok. Seçerek söyleşi veriyorum, nadiren televizyona çıkıyorum. Kadın olunca bazı yerlere gelmeniz daha zor. Kadınların ne istediklerini bilmeleri gerek, sonra da inat etmeleri. Başarılı kadın, inat etmiş kadındır, zorluklara karşı direnmiş, kararlı, ne istediğini bilen kadındır.

Bundan sonra neler yapmayı planlıyorsunuz? Yarışmalarda söylediğiniz şarkılar dinleyebilecek miyiz albüm olarak?

Henüz değil. Gelecekte evet. Onları çıkarmayı planlıyoruz. Grubun son albümü de piyasada yeni sayılır. Bir de konserler. Bol bol konser vermek istiyorum. *Bulutsuzluk Özlemi*'nin Güneydoğu'daki konserine gıpta etmiştim Ben de oralarda şarkı söylemek istiyorum. Mardin'e, Şırnak'a, Diyarbakır'a gitmek istiyorum. Bir de yurtdışı projesi var. Uluslarası yarışmalara katılıp ödül aldığım için kendime bir çevre de edindim. Çok önemli insanlarla bağlantım oldu. Önemli organizatörlerden teklif aldım. Hatta Hollanda'da albüm yapmak istediler ama bu o sırada erken geldi bize. Ama artık uluslararası bir çalışma yapmayı düşünüyorum. Etnik müzik etkisi aşıyan bir albüm olabilir. Tarkan'ı çok önemsiyorum. O, Türkiyeli şarkıcılar için bir kapı açtı. Onun başarısı alkışlanmalı.

Gamze Deniz

Agatha Christie'den Bayan Jane Marple'a

"Kız kuruları"nın zaferi

Agatha çölleri ve denizleri çok seviyordu. Ruhunun çölünü, denizini yaşlı bir kadına üfledi.

Şile İstanbul'a yetmiş kilometre uzaklıkta tipik bir Batı Karadeniz kasabası. Sahile yakın yerlere kocaman çirkin apartmanlar dikmişler. Kışları bütün bu apartmanlar ürkütücü bir şekilde bomboş oluyor. Koskoca bir mahallede topu topu üç beş dairenin ışığı yanıyor. Bu dairelerde de gündüz çalışan, geceleri de çok arkadaşlarıyla kahvelerde buluşup izleyen kocalarının eve gelmelerini bekleyen çocuklu ev kadınları bulunuyor çoğunlukla. Akşam saatleri bu kadınlar için bulunmaz fırsatlar yaratıyor. Çocuklar uyutuluyor, apartman içi ev gezmeleri başlıyor. Hayatları bu şekilde sürüp giden dört ev kadını çoktandır kendi aralarında ismi konmamış bir okuma kulübü kurmuşlar. Birbirleriyle kitap değiş tokuş ede ede Agatha Christie okuyorlar. Agatha Christie'nin kitapları Beyaz Dizi ve aşk romanlarından sonra okudukları yegâne kitap. En sevdikleri roman kahramam ise Christie'nin yarattığı Jane Marple. Bir gün yaşlandıklarında Bayan Marple gibi olmayı hayal ediyorlar. Onun gibi zeki, gün görmüş, becerikli, atak...

Agatha Christie 1930'da Papaz Evinde Cinayet'i yazarken hemen her yaştan ve konumdan insanı, özellikle de kadınları bu kadar etkileyebilecek bir kahraman yarattığının farkında mıydı? Kendisi "Hayır," diyor. "Jane Marple'ı o kitapta bir yan karakter olarak yaratmıştım. Onun bir gün baş detektif kahramanın, Hercule Poirot'nun rakibi olacak kadar tutulabileceğini bilmiyordum." Christie'nin yanlışı var, kitaplarını okuyanların bazıları için aslında Bayan Marple hiçbir zaman kimseyle rekabet etmeyecek bir kadın. Hercule Poirot ukala bir Belçikalı, böbürlenmeyi seven, sessiz kalıp çok düşünen bir adam. Eli çabuk, kurnaz. Oysa Jane Marple bambaşka. Şahane bir gözlemci, harika bir dedikoducu, romatizmalarına rağmen çok hareketli ve müthiş şefkatli. Üstelik Agatha'nın özyaşamöyküsünü okuyunca anlıyoruz ki, Marple yazarının pek çok özelliğini aynen almış. Agatha ona kendi ruhunu üflemiş sanki. İkisi de çiçeklere duşkün, yemek kültürü konusunda bilgili, hayata ve erkeklere karşı donanımlı. Marple'ın Christie'den en büyük farkı, hiç evlenmemiş olması. O yaşlı başlı bir kız. Heyecanlı, yerine göre utangaç, hatta romantik.

"Saygın" edebiyat dünyası kız kurularını hiçbir zaman sevmedi. Ünlü Fransız yazar Balzac, mesela, koskoca bir romanı boyunca hiç evlenmemiş kadınları aşağılar durur. Hayatı boyunca evlenmemiş olma özelliğinin kadınları hasta ettiğini neredeyse savunur. Ona yakın pek çok erkek yazar sadece "kız kurularını" değil pek çok yaşlı kadını çekilmez, sevimsiz, uyuşuk tiplemeler olarak kitaplarına katarlar. Nerde kalmış ki onlara cinayet çözdürsünler....

Agatha Christie Jane Marple'ı yarattığında kırk yaşındaydı. İlk romanlarından itibaren tutulan bir yazar olmuştu. İzlediği tarz Amerikan cinayet romanlarındakinden epey farklıydı. Kanlı, dehşet verici sahneleri tasvir etmiyor, zevk için işlenen cinayetlerden söz etmiyordu. Ona göre her cinayetin bir nedeni vardı. Romanın anlatıcısının sonradan katil olduğunun anlaşılması gibi bir durumu ilk kez kaleme alanlardan biri Christie'ydi. Bir araştırmacı üşenmemiş, onun bütün hikâyelerinde kullanılan zehirleri ve ölüm biçimlerini araştırmış. Tasvirlerde tek bir hata bulamamış. Bunu da Agatha'nın iki dünya savaşı boyunca gönüllü hemşire olarak hastanelerde çalışmasına ve o arada topladığı bilgilere bağlıyor.

Agatha Christie feminist değil. Öykülerinde kadınları güçlü yönleriyle tasvir ettiği ya da hemcinslerine torpil yaptığı da söylenemez. Seksen kitap yazıp Shakespeare'den daha fazla dile çevrilmiş olan bir yazar o; çok okunan, çok kazanan, popüler, üretken bir kadın. Onu yazmaya annesi yönlendirmiş. Zaten yaşamının en etkili kişisi annesi. "Annem çok cazibeli ve kişilikli bir kadındı," diyor. "Çocuklarını yapmak istedikleri her işi başarabileceklerine inandırırdı. Bir gün soğuk algınlığından yatıyordum. Kalkıp bir öykü yazsan daha iyi edersin, dedi, sakın yazamayacağını söyleyip saçmalamaya kalkma, tabii ki yazabilirsin."

Christie'nin bir başka kayda değer yönü de kocalarıyla ilişkisi. İlk kocası, kızı Rosalind'in babası. Kısa sürmüş evlilikleri. Adamın bir "metresi" varmış. Kimi erkekler çok kör oluyor. Böyle bir durum, Agatha'dan kaçar mı? O meseleyi fark etmiş ve hemen bir öykü uydurmuş. Hafızasını kaybetmiş numarası yapmış. Kaldığı taşra oteline kayıt yaptırırken de kocası-

nın "metresinin" adını kullanmış. Hafızasını kaybetmiş biçare kadına deva bulmak isteyen İngiliz polisi bu ipuçlarıyla aldatan kocaya ulaşmış. Christie basına yansıyan bu olayla ünlenirken, kocası enselenmiş ve boşanma davasından epey zararlı çıkmış. İkinci kocası ise bir arkeologmuş. Agatha onunla birlikte âşık olduğu Yakındoğu'yu sık sık ziyaret etmiş, Suriye'deki kazılara katılmış. (İstanbul'la ilgili anıları bağımsız bir yazı konusu olacak kadar gizemli ve şaşırtıcı.) Ozyaşamöyküsünde "En iyi koca arkeologlardan çıkar," diyor. "Çünkü adamın size ilgisi siz yaşlandıkça artıyor."

Agatha Christie'nin özyaşamöyküsü romanları kadar çekici, kanımca. Sadece gizemli, karizmatik yazarı oynamaya kalkmıyor. Kendini basit sözcüklerle anlatmaktan korkmuyor. "Zevklerime gelince. Yemekten hoşlanırım. Alkollü içkilere gelemem. Sigarayı sevmeye çok uğraştım olmadı... Çiçeklere bayılırım, denize deli olurum. Tiyatroyu severim ama sesli filmlerde sıkılırım. Çok seyahat ederim. Doğu'ya giderim. Hele çöllere taparım..."

Çölleri ve denizi aynı ölçüde çok sevmesi bile onu anlamak için büyük bir ipucu.

Yaratıcısının izdüşümlerini taşıyan sevgili Bayan Marple'a dönersek, 1930'larda ilk ortaya çıktığında da yaşlı bir kadındı. Son romana kadar da öyle kaldı. Hercule Poirot'nun ölümünün anlatıldığı bir kitap var. Oysa Jane Marple hiç ölmedi. Jane Marple ın ölmeye zamanı yok zaten. Müthiş meşgul bir kadın. İngiltere'nin yağmuru bol bir köyünde yaşıyor. Orta halli bir hayat sürüyor. Bilinen en yakın akrabaları yeğenleri. Tek başına sık sık turlara katılıyor. Çok esaslı dedikodu yapıyor. İnsanları dedikodu esnasında çözümlüyor. Çok iyi örgü örüyor. El örgüsü atkılar, hırkalar kullanıyor. Şeytan Adası'nda geceleyin pembe atkısını başına sarıp dışarı çıkıyor ve katili enseliyor. Yine aynı kitapta ondan hoşlanan yaşlı bir zengin bir sonraki romanda (Nemesis, Ölüm Meleği diye çevrildi) ölüyor ve ona hayatındaki bir gizi çözmesi karşılığında bir servet bırakıyor. Jane Marple son derece zeki. Yaşın zekâdan bir şey götürmediği durumlar olduğunun gerçek bir kanıtı. Polisi yeniyor, onların kapadığı dosyaları açıyor, yıllar öncesinde kalmış cinayetleri çözüyor. Tarih, efsane bilgisi ve belleği sağlam. Önsezileri güçlü. Geçmiş birikimi zengin. Aşka saygısı büyük. Genç çiftlere bayılıyor. Tatlı dilli, hoş sohbet, sırdaş.

Christie, Jane Marple'ı İngiliz geleneklerine bağlı, yer yer dindar bir kadın olarak anlatmış. Ona sıradanlık örtüsü örtmüş, sıradanlık, bizdenlik, bize benzerlik. Örtünün hemen altına ise meslektaşlarının öyle bir kadına yakıştıramayacakları kadar büyük bir beceriklilik yerleştirmiş. İnandırıcılığı da yakalamış. Jane Marple'ın gerçekliğine inanmasalar, onunkinden bu kadar değişik bir toplumda ve zamanda yaşayıp da ona benzemeyi hayal eden kadınlara rastlar mıydık, dersiniz?

Kanımca, Agatha Christie'yi Agatha Christie yapan kitaplarındaki Jane Marple değil. İçindeki Jane Marple. Neredeyse seksen yaşına kadar hızlı bir tempoda yazı yazan bir kadının içindeki gizli atom karınca. Evde kalmışlık, kız kuruluğu kavramlarını altüst eden bir "bağımsız" kadın imgesi. Marple evlenseydi, önceliği kocaya, çocuğa verseydi, bütün o cinayetleri kim çözecekti? Yakıştırmaların tersine, "evde kalmamış, kız olup kurumamış" bir Jane Marple'dan başkasının gücü onca işe karışmaya yeter miydi?

"Bunu bilir, bunu söylerim," diyor, Evrensel Agatha Christie Seven Kadınlar Kulübü'nün Şileli bir mensubu. "Miss Marple bana yaşlanmayı da okumayı da sevdirdi." Adına dergiler ve cemiyetler kurulan ve ruhu hâlâ Batı'nın Yakındoğu tabir ettiği yerlerde gezinip duran bu ilham verici şahane kadın dedektifi öldürmeye sanıyorum ki, Agatha Christie'nin bile gücü yetmezdi.

Gamze Deniz

Deniz Bilgin (1956-1999)

"Kırmızı", 1997 (guaj / 69x100)

"Bir tanrıça olmaktansa bir siborg olmayı tercih ederim" diyor yeni zamanın feministlerinden Donna Haraway. Bunu konuşmuştuk Taksim Sanat Galerisi'ndeki sergi çıkışında. Eşya ya da makine ile insan arasındaki sınırların bulanıklaşmasından söz ederken eğlenmiştik. Tamirci öyküsünü anlatmıştı. Tamirciye kasetçaları uzatıp "kendini iyi hissetmiyor," demiş ve adamın şaşkın bakışlarıyla karşılaşmış. Bedenin, özellikle de kadın bedeninin sınırlarının makine ile olduğu kadar, canavarlarla, hayvanlarla, toprağın dokusu ile iç içe geçtiği, organik insan gözünün perspektifini genişleten resimler yapıyordu. Geleceğe yönelik bir kehanet var bu resimlerde. Ama gelecek hep eskinin öyküsünü taşıyor. Zamanın sanıldığından daha eski olduğunu, insanların göründüğünden daha katmanlı olduğunu sezdiriyor. Resmine bakan herkese şu anda ve burada olandan başka, daha eski ve daha yeni bir hayat sunuyor. Rahatımızı usulca bozuyor. İşe gitmeyle sınırlı olmayan bir enerji, gözünü yummanın dışında bir umut, anlaşmaları aşan bir aşk, iyi niyet mesajlarının ötesinde bir iyilik, kıskançlıktan ibaret olmayan bir kötülük düşündürüyor. Bu kadar geniş bir hayatı ve bu kadar kısa bir ölümü değil kabul etmek, anlamak bile çok zor.

Meltem Ahıska

"Voulez vous dancer avec moi???" 1992 (guaj / 49.5 x 70)

1956'da	Diyarbakır'da doğdu.
1978'de	London College of Printing'de Grafik Bölümü'nü bitirdi.
1979'da	Singapur'a gitti ve batik tekniğiyle çalışmaya başladı.
	Singapur National Museum'da bir karma sergiye katıldı.
1984'te	Taksim Sanat Galerisi,
	İstanbul Arkeoloji Müzesi,
	Ankara Dost Sanat Ortamı nda batik-resim sergisi açtı,
1986'da	Taksim SanatGalerisi'nde batik-resim sergisi açtı,
1993'te	Taksim Sanat Galerisi'nde resim sergisi açtı.
1998'de	Taksim Sanat Galerisi'nde resim sergisi açtı.
	Defter, *Marie Claire*, *Playboy*, *Commodore* dergilerine illüstrasyonlar. Metis, Remzi, Cumartesi, Avesta Yayınlarına kitap kapakları yaptı.

Gözlerimi kaparım vazifemi yaparım

Stanley Kubrick'in son filmi gösterime girmeden önce, erotik bir film izlenimi veren sahneleri ve başrol oyuncularıyla (Tom Cruise ve Nicole Kidman) gündeme geldiğinden, (Kubrick'in ölümü dışında elbette) bende bir önyargı oluşmuştu. Ne var ki, bir Kubrick filmiydi... Izledim filmi ben de! İzlerken pek de etkilenmedim, hatta sıkıldım çoğu zaman. Birkaç sahne dışında, törensel bir havada verilen maskeli orji sahneleri örneğin... Muhteşem bir ambians yaratmış yönetmen. Pek çok şey düşündürüyor, çağrışımlar yaptırıyor izleyene.

Ancak film hep böyle gitmiyor tabii. Her ne kadar Amerikan filmlerindeki hız anlayışını sevmiyor olsam da, filmi izlerken gereksiz bir ağır anlatıma ve uzunluğa sahipmiş duygusu uyandırdı bende. Bir yandan da Kubrick bunları boşuna yapmıyordur düşüncesiyle, acaba her sahne üzerine uzun uzun düşünmemizi mi istiyor, diye de söylenir buldum kendimi. Buna rağmen filmden çıkarken, iki buçuk saat amma da oyaladılar bizi, diye (Didem ve Demet'e) hayıflanmaktan da geri kalmadım. Lakin filmle ilgili çelişkilerim yeni başlamıştı... Zira söylenmelerime paralel olarak film üzerine kafa yormaya başlamıştım bile... Anlatım mı, senaryo mu, ya da Kubrick mi, Schnitzler mi, nedenini bilemiyorum ama, filmden bir eksiklik duygusu ile çıktığımı en azından biliyorum. Sonrasında kendimi sık sık film üzerine düşünürken yakalamış olmam ise, filmin bütününün bir iz bırakmış olduğunu itiraf etmeme neden oldu kendime, şimdi de size...

Eves Wide Shut, Arthur Schnitzler'in 1926'da yayımlanan Traumnovelle (Düş Öyküsü) adlı kısa romanından senaryolaştırılmış. Schnitzler, aynı dönemde yaşamış olan Freud gibi Viyanalı bir doktor ve oyun yazarı. Ve bilinen o ki, Schnitzler doktorluktan kazandığı parayla kendine oldukça konforlu bir hayat sağlamasına rağmen, dönemin seçkinleri içinde yer almıyor, tam tersi, bütün eserlerinde Viyana burjuvazisinin çifte standartlı cinsellik anlayışını açığa vuruyor. Filmde kahramanımızın da doktor oluşundan anlıyoruz ki, roman otobiyografik bir özellik taşıyor. Benzer bir açığa vurma filmimizde de görülüyor üstelik; kadın bir ilişki yaşamadığı halde fantezisinde yaşattığı erkeği anlatırken, kocanın yaşadığı acz bir yanda, erkeklerin toplu olarak kurdukları ve yaşadıkları cinsellik fantezisi öte yanda. Gerçekten de filmin en çarpıcı sahnesi bana göre, kadının kocasına, bir sene önce davetli oldukları bir yemekte tanıştığı deniz subayıyla ilgili cinsel fantezisini anlattığı, subayın ufacık bir davetiyle bütün yaşamını altüst etme pahasına bir kerecik olsa da sevişmeyi göze aldığını itiraf ettiği sahne...

Niye mi en çarpıcı? Birincisi, adamın tam da başka kadınlarla flört halini fantezi olarak gündeme getirmeye başladığı anda "al sana fantezi böyle olur" dercesine bir alaycılığı içeriyor olmasından; ikincisi, kadının erkeğe göre ne kadar cesur olduğunu göstermesinden dolayı. Film boyunca erkeğin cesaretsizliğine tanık olmadık mı esasen? Yaşadıkları ve yaşamadıkları/yaşayamadıklarıyla beraber. Orji seansına gidip onlara dahil olamamaktan tutun da, sonradan aids olduğunu öğrendiği fahişeyle yatamamış olmasına, ya da ölen hastasının kızının aşkına karşılık verememesine kadar hep bir şeyleri yaşamakla yaşayamamak arasında, risk almamak uğruna, gidip geliyor erkek kahramanımız. Tabi bunları "Ah erkeği kurtaran hep kadın; kimi zaman fahişe, kimi zaman eş, kimi zaman hayatını kurtardığı hastası," gibi psikolojik göndermelerle erkeğin cinsel bir aktör olarak aciz, tecrübesiz ve beceriksiz olduğu gibi de okumak mümkün. Hatırlayalım, film erkeğin dünyası üzerinden kurgulanmış. Kadın karakter, bütün vuruculuğuna rağmen neredeyse bir figüran rolüne indirgenmiş ve biz aslında erkeğin iç dünyasında dolaşıyoruz. O dünyada dolaşırken erkek kahramanımızdan, siz, kendinize hiç "hakikaten ya..." dedirten bir "iç ses" duydunuz mu? Ben duyamadım. Lakin bu okuma, bizim verili cinsel eşitsizliklerin erkeklerin lehine yaşandığı gerçeğim örtmemizi ve erkeğin, erkek egemen ideoloji içinde, taşıdığı cinsel rol ve değerlerin bir masumiyet içerdiği kabulünü beraberinde getirir. Her ne kadar film bana göre erkek bir film olsa da, Kubrick ve/veya Schnitzler'e haksızlık yapmayalım diyorum. Filmin motor sahneleri diyebileceğiniz yerlerinde "Off... Erkeği de kadını da iyi anlamış..." diye düşünürken buldum kendimi. Dolayısıyla masumiyet, beceriksizlik, âcizlik gibi görünen erkeğin düşler/fanteziler dünyasının yanında, kadının sadece anlık bir bakış üzerine kurduğu fantezisinin ne kadar doğal, içten ve etkili olduğunu göstermedi mi bize? Bir başka ifadeyle, bu sahneler erkeğin edilgenliği. kadının etkinliği gibi okunabilir ama, erkeğin kadının fantezilerini bile kontrol etmeye çalıştığı gerçeğini örtebilir mi? Tam da bu nedenle, erkeğin dünyası doğru yansıtılmıştır fihnde bana göre. Bu samimiyeti erkek ve kadın cinselliklerinin yansıtılışında da görmek mümkün. Örneğin tanıtımlarda öne çıkartılarak filme yarı pornografik bir hava verilen orji sahnelerinde gördüğümüz seks aleminde, kadınların cinselliğin hep nesnesi olarak sunuluyor olması veya kahramanımızın, düşlerinde nereye giderse gitsin, kadını hep bir arzu nesnesi olarak görüyor olması tam da erkek egemen cinsel ilişki anlayışının yansıtılışı değil mi? Aslında erkeğin deşifre edilmesi anlamına gelen bu sürecin. birçok erkek tarafından "bütün kadınlar orospudur" diye yorumlanması rastlantı olmasa gerek. Aynen benim bu sahneleri. bir kadın refleksivle "erkek dünyasının cinsel fantezisinin bile fantezi olmadığı" yorumuyla izlememin rastlantı olamayacağı gibi.

Peki film sonunda ne dedi bize? Schnitzler'in romanında tekeşlilik ya da çekirdek aile modeline getirdiği eleştirel bakışın çok açık olduğunu biliyoruz. Kubrick ise, bu eleştirel tonu yumuşatan ve kimilerine göre uzlaşmacı bir tavırla noktalıyor filmi. Ancak filmin sonuna dair, kendi okumamı şöyle anlatabilirim; cinsel ahlak meselesini Kubrick aynı zamanda farklı sınıfsal tezahürleriyle de ele alıyor. Böylelikle büyük burjuvazinin cinselliğinin çözülmüşlüğünün ve çifte standartlı ahlak anlayışının altını çizerken, küçük burjuvanın cinselliğini ve ahlak anlayışım yüceltmiyor aslında. Burada "Yiğidi öldür, hakkını yeme," diyerek, "Her iki tercihin de bir ikiyüzlülüğü içerdiğini vurgulamak istiyor." diye düşünmek daha doğru olur sanki. Final sahnesindeki diyaloğu hatırlayacak olursak; erkeğimizin, düşler dünyasında, gözlerini tamamen açarak yaptığı üç gecelik seyahat sonrasında evine dönmesi, kadınımızın ise uzunca süredir yaşattığı fantezisinin hesabını vermesinden sonra, erkek, kadına sorar: "Şimdi ne yapacağız?" kadının ilişkilerine devam edeceklerine ilişkin yanıtı sonrası, erkek bu kez "ebediyete kadar..." diyerek, kendini güvenlikte hissettiği eski ilişkisine dönme arzusunu ifade eder. Kadın ise bu talebi, "ebediyen demeyelim" anlamına gelen bir şerhle kabul eder ve bildiğimiz 'fucking...' repliğiyle de biter film. Çeşitli yorumlara açık olan bu bitişte benim yorumum, farklı cinsel arayışlar, aldatmalar, fanteziler vb. Ha büyük burjuvanın kokuşmuş, çözülmüş ama ihtişamlı ve 'gizli' (maskeli) dünyasında olsun, ha küçük burjuvanın evlilik kurumunun getirdiği sınırlı, gösterişsiz ama yine 'gizli' (fanteziler) dünyasında yaşanıyor olsun, ne fark ediyor ki özünde?

Sonuç olarak, Arthur Schnitzler ve/veya Stanley Kubrick'in, farklı tarihsel dönem ve toplumlarda kadınla erkek arasında değişmeyen ilişki formları ve ahlak anlayışına, erkeğin dünyasından 'gözleri tamamen kapatmak' pahasına tuttukları aynayı samimi bularak izledim ben filmi.

Sevgi Yöney

asiye'den işkencede tecavüz tanıklığı
yıldızsız gecede yolunu bulmak

İnsan artık kadınların yaşadığı tecavüz vakalarına ilgisiz değil. nitekim asiye zebek güzel'in işkencede uğradığı tecavüzü mahkemede açıklaması birçok yaym organında yer aldı.

bizler asiye'yle nevin cerav'ın *pazartesi*'de yaptığı haberde tanıştık. asiye'nin durumu, tecavüzle ilgili psikolojik raporun mahkemede delil olarak kabul edilmesi anlamında bir ilk teşkil ediyordu .

ama, şiddete uğramanın insana yaptığı etki birkaç kelimeyle anlatılabileceklerin çok ötesinde. saldırı, işkence, tecavüz gibi darbeler, insanın bedeninden çok ruhunda yaralar açıyor ve bu yaraların kapanması çok daha zor oluyor.

ayrıca, insanların bedenine ve ruhuna yapılan bu tür saldırılar sebepsiz değil, saf şiddet amacını da içermiyor. genellikle söz konusu kişiyi korkutup sindirmek, teslim almak için yapılıyor ve zaman zaman da başarılı oluyor. dolayısıyla darbenin acısına bir de korku ve sinmenin acısı ekleniyor.

ama zayıflık kadar güçlenmek de insana mahsus ve en yenilmiş ve yıkılmışların bile başını kaldırma, ayağa kalkma imkânı var.

işte asiye'nin yazdığı kendi adını taşıyan kitap bütün bunları içeriyor. genç, evli, devrimci bir kadının işkencede tecavüzle yüz yüze gelmesi. onu işkenceyle teslim alamayan işkencecilerin (tabii ki bir işkence yöntemi olan) tecavüzle teslim alabilmeleri, asiye'nin ağır bir ruhsal yıkılmayla adli tutukluların ve itirafçıların kaldığı kırklareli cezaevine gitmesi, orada yaşadıkları ve daha sonra gebze cezaevine, arkadaşlarının yanına sevk olmaya karar vermesiyle başlayan ayağa kalkma sürecini anlatıyor.

bu çok çarpıcı hikâyede göze çarpan birçok nokta var. bunlardan bir tanesi, asiye gibi sosyalist bir yayının yazışleri müdürlüğünü yapmış, bir süredir siyasi mücadele içinde olan bir kadının ilk başlarda tecavüz konusunda, en genel geçer toplumsal yargıları paylaşması. ayrıca, yukarıda da belirttiğim gibi, acımasız işkencelere göğüs geren asiye, tecavüze uğramasıyla birlikte istenen imzayı atmış.

bütün bunların anlamı bence, sosyalist siyasi bilincin kadın olmaktan kaynaklanan sorunları aşmakta yetersiz olması. bu konu uzun zamandır tartışılıyor, daha da uzun zaman tartışılacaktır.

ikinci önemli konu, asiye'nin ayağa kalkması sürecinde, en az aldığı tıbbi yardım kadar katkısı olan, bütün muhaliflerin de, kadınların da artık unutmaya yüz tuttuğu dayamşma kavramı. asiye'nin cezaevindeki dava arkadaşlarından diğer siyasi ve adli tutuklulardan gördüğü ilgi ve yakınlık ayağa kalkmasında önemli bir etken oluyor. bu arada, basının ve toplumun önemli bir kesiminin katil teröristler olarak damgalamaya çalıştığı devrimcilerin nasıl hassas ve müşfik olduklarının ve tek bir insam bile kaybetmemek için nasıl yoğun çaba harcayabildiklerinin bu kitapta görüldüğüne geçerken değinmek isterim.

bütün bu saydıklarıma başka anlatımlarda, kitaplarda da rastlamış olabilirsiniz. ama asiye'nin bütün bunlardan bir farkı var. asiye zeybek güzel, kitabında kolay bir merhamet ve kolay bir öfke uyandırmaktan kaçınmış. yaşadıklarım açık, samimi ama okurun duygularını ayaklandırmaya çaba göstermeden anlatmış. bu kolay yollara girmemeyi tercih edişini şahsen çok takdir ettiğimi belirtmek isterim.

asiye'nin berrak üslûbu, sizi yoğun duygulara sürüklemeyebilir ama bundan daha iyisini sunabilir size; genç bir kadının işkence, tecavüz, ruhsal yıkım ve ayağa kalkma konusundaki tanıklığı. hepsi bir gün her birimizin başına gelebilir, asiye'nin tanıklığından edindiğimiz bilgilere ihtiyacımız olabilir. çünkü asiye'nin kaderiyle bizim kaderimiz benzer ve ortak.

artık asiyeler'in yanımıza gelmesinin zamanı gelmedi mi?

ayşe düzkan

İşkencede bir tecavüz öyküsü Asiye,
Asiye Zeybek Güzel,
Ceylan Yayınları. 147 sf.

PANO

• İstanbul da, turizm alanında, örneğin turizm müdürlüğünde veya bir otelde çalışan feminist kadınlarla irtibat kurmak istiyoruz. *Pazartesi*'ye telefon numarası bırakırsanız biz sizi arayacağız. **Hülya ve Sevda.**

• Pendik de Neyzen Tevfik sokakta, 75 metre kare, kaloriferli, giriş katı dairem kiralıktır. Tel: 0216.360 57 35-355 24 11.

• Ankara *Pazartesi* Grubu, 18 Aralık, saat 14.00 de, Doç.Dr. Eser Köker ile Özel ve Kamusal Alanda Kadın konulu bir söyleşi düzenliyor.
Adres: İnşaat Mühendisleri Odası Konferans salonu, Selanik cad. No: 17/11, Kız lay-Ankara.

• İngiltere ve Almanya'da çocuk bakıcılığı yaparak dil öğrenmek ister misiniz? **Elif Beşli.**
Tel: 0212.230 63 82.

• *Pazartesi*'nin Kasım ayı sayısında, kapak ve kapak konusu sayfaları için arşivlerindeki fotoğraflarını kullandığımız Kadın Eserleri Kütüphanesi'ne çok teşekkür ederiz.

Feminister feministlerle tanışıyor, tartışıyor

Tülay Arın, 11 Aralık 1992, salı günü, feministlere, "Globalleşme ve Kadınlar" üzerine bir konuşma yapacak. (Yer için lütfen *Pazartesi*'yi arayın.)

Dağıtımımızda problemler var. Siz de *Pazartesi*'yi zor bulanlardansamz abone olun, bulamayanları abone edin. *Pazartesi* ayağınıza kadar gelsin.

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 3.600.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.800.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Semra Emre,
Türkiye İş Bankası, Parmakkapı Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1042 / 103502

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay *Pazartesi*'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Hangi ceza öfkemizi yatıştıracak!

N.A. henüz 14 yaşındaydı.
Babası öldüğü için, koruculuk yapan akrabası Abdullah Akdeniz'in yanında kalıyordu.
Evli ve dört çocuklu Abdullah Akdeniz tarafından silah zoruyla defalarca tecavüze uğradı.
Bir süre sonra hamile kaldığı anlaşılınca hastaneye kaldırıldı ve ölü bir bebek doğurdu.
Önce gözaltına alınan Akdeniz, daha sonra serbest bırakıldı.
N.A. hastaneden çıktıktan bir süre sonra kafasından silahla vurularak öldürüldü.
Cinayeti işleyenlerin N.A.'nın yakınları olduğu iddia ediliyor.

PAZARTESİ
Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Yayın Kurulu:
Ayşe Düzkan, Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Filiz Koçali, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nesrin Tura, Nevin Cerav, Nural Yasin, Sonat Zelyüt, Şahika Yüksel, Tülen Ateş, Yaprak Zihnioğlu.

Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp

Çizerler:
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Semra Can
İllüstratör: Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul
Tel, faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-mail: pazartesiderg@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayrımı: Mondo
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık ve Sanayi Tic. Ltd. Şti
Dağıtım: Bir-Yay